

# **Gustaf Aulén ställd mot Gustaf Aulén**

***Gustaf Aulén i "Viva vox och den akademiska religionen" ställd mot Gustaf Aulén i min framställning "Trons livssyn".***

## **Innehållsförteckning**

### **Kap 1 Inledning**

Om undersökningen

Björn Skogars "tankegrund" utifrån innehållet i "Viva vox"

Björn Skogars "tankegrund" relativt hans historiesyn i "Viva vox"

Min egen "tankegrund"

Om tro

Om den yttre verkligheten

Tron/socialt liv sammanlänkade

Aulén träder upp till kristendomens försvar

### **Kap 2 Gustaf Auléns teologi enligt Björn Skogar i "Viva vox"**

Auléns teologi, religionen och kyrkan tar Ordets plats

Skogar återger, sätter i sammanhang för att kunna kategorisera och i slutändan angripa Aulén

Skogar beskriver Auléns teologiska historism

### **Kap 3 Trons livssyn**

**Gustaf Auléns teologi utifrån min analys av "Den allmänliga kristna tron" (5 uppl 1957) och "Dramat och symbolerna" (1965)**

#### **A Gustaf Auléns teologi i "Den allmänliga kristna tron", trons livssyn**

Arbetsmetoden

Källorna

Problemkretsarna

Tankeförutsättningarna

Tron möjlig att beskriva

"Den allmänliga kristna tron" mer "överhistoriskt" betingad än historiskt

Tron teocentriskt bestämd

Trons innehåll/gudsgärningen i Kristus

Det motsägande blir till spänningar

Av det krassa blir symboler

#### **Fundamenten**

##### ***Gud och Kristus***

Inledning

Den gudomliga kärleken är tillvarons suveräna makt

Guds kärlek, några iakttagelser

Guds kamp mot ondskan

Guds kärlek som grundmotiv tvingar fram dualism

Försynstrons innebörd, Gud har greppet vad som än sker

Gudsgärningen i Kristus vävs in i Guds doms- och skapelsegärning

Mot en metafysiskt och idealistiskt bestämd Gud

Människan Jesus förs åt sidan

### ***Gud i Kristus***

Jesus transformerad till gudsgärningen i Kristus  
Gud i försoningen liksom i Kristi kamp och offer

### ***Om tron och den troende***

Tro är att se Gud i den föraktade människan Kristus  
Om tron och den troende  
En idealbild av tron

### ***Människan och Gud***

Synd, ondska och dom  
Det onda är till för att övervinnas  
som skilsmässa från Gud  
Domsförkunnelse generaliserad och minimerad  
Frälsning ett Guds verk  
Förlåtelsen  
Det kristna livet är bestämt av den gudomliga kärleksviljan  
Kommentar, Människan och Gud

### ***Kyrkan som trosföremål***

Översiktligt om kyrkan som trosföremål  
Ordet den gudomliga kärlekens förmedlare  
Sakramenten den gudomliga nådens självmeddelelse i handlingens form.  
Kyrkan som trosföremål. Det karakteristiska. Några frågor  
Staten och kyrkan  
Med den lutherska svenska kyrkan som mall

### ***Trons livssyn men inte trons praxis***

## **B Gustaf Auléns teologi i "Dramat och symbolerna"**

### ***Trons Gud***

#### ***Trostolkning i kristendomsförsvarets tjänst***

Aulén relativiserar  
Angrepp blir till förtjänst  
Problemet förnekas  
Auléns skrivning kristendomsförsvaret  
Försvaret kan bli till motattack  
Guds kamp mot ondskan  
Det apologetiska sammanhanget uppenbart  
Gud både obegriplig och möjlig att förstå  
Aulén vädjar till förnuftet

#### ***Aulén öppnar sig mot det han tidigare vänt ryggen***

#### ***Bibeltolkning med uppgift att bestämma trons Gud***

Teologin ansvarig för den övergripande bibeltolkningen  
Auléns bibeltolkning  
Aulén läser in Kristus i Guds innersta väsen  
Betydelsen av Jesu död och uppståndelse  
I Kristus är du förlåten

### ***Symbolen för mening och till försvar***

Inledning

Om symbolen

Vad Aulén påstår om symbolanvändningen, ett sammanfattande referat

Auléns symbolanvändning kritiskt betraktad

### ***För tron är verkligheten ett världshistoriskt drama***

Guds kamp mot det onda, konsekvenserna

### ***Trång i ingången, allmän i tillämpningen***

**C** Verkligheten blir för Aulén mindre en utmanande faktor än en trons tjänare.

Vittnesbördet saknas

**Kap 4** Gustaf Aulén ställd mot Gustaf Aulén. Slutord

## **Gustaf Aulén ställd mot Gustaf Aulén**

***Gustaf Aulén i "Viva vox och den akademiska religionen" ställd mot Gustaf Aulén i min framställning "Trons livssyn".***

### **Kap 1 Inledning**

#### **Om undersökningen**

Jag har i denna undersökning tagit mig före att granska Gustaf Auléns teologiska tänkande utifrån två av hans huvudverk, "Den allmänliga kristna tron" (5 uppl 1956) och "Dramat och symbolerna" (1957). Jag har kallat min studie "Trons livssyn". Den återfinns nedan som kapitel 3 i denna studie.

Undersökningen gör anspråk på att vara mer än ett debattinlägg men mindre än en väl avvägd avhandling. Framställningens jagform antyder att jag är ute efter att påverka.

Som ersättning för en inledande forskningssammanfattning, något jag inte måttat med, har jag gjort dygd av min oförmåga och ställt mina resultat mot Björn Skogars i dennes avhandling "Viva vox och den akademiska religionen" (1993). I fortsättningen förkortat "Viva vox". Detta med koncentration på Skogars teckning av Gustaf Aulén. Denna kontraposition har skapat en spänning som varit mig till nytta i min förståelse av Aulén. Den har dessutom öppnat för reflexioner över det subjektivas plats i en undersökning med anspråk på att vara sakligt grundad.

Tyngdpunkten i min framställning ligger av naturliga skäl på min egen analys. Skogars "Viva vox" bildar bakgrund och jämförs med det jag själv kommit fram till. Men den jämförelsen har jag i slutändan bedömt så viktig att den fått ge namn åt studien i sin helhet. Jämförelsen får t o m bilda grund för det avslutande problematiserande avslutningskapitlet.

Mellan Skogar och mig finns gemensamma nämnare. Båda söker finna ut vad Auléns teologiska framställningar egentligen står för relativt vad de avser att vara. Men det finns också skillnader. Skogars grepp är bredare och mera översiktligt, det är ju inte enbart Aulén denne skriver om. Mitt är koncentrerat till analys av två böcker i Auléns synnerligen rika författarskap. Också utgångspunkterna är olika. Uppgiften blir dock i slutändan för oss båda att slå fast vad som rimligen kan sägas om Auléns teologiska författarskap, Skogar utifrån sin brett anlagd undersökning, jag utifrån min egen mer begränsade men intensivare studie. Dessutom tillkommer för min del uppgiften att reflektera mera principiellt över lödigheten i de slutsatser som vi drar utifrån respektive utgångspunkter.

Nu är det inte så enkelt att rakt av bara jämföra. Inte minst behöver man i en studie som denna ha kännedom om min och Björn Skogars grundsyn när vi närmar oss vårt material och fundera över på vad sätt eller i vad mån detta påverkat resultatet. Min egen tekniska term för denna grundsyn är begreppet "tankegrund".

I klarhetens intresse inleder jag därför med att redovisa det jag uppfattat vara Björn Skogars "tankegrund" utifrån vad jag läst ut från hans avhandling "Viva vox", för att sedan fortsätta med redovisning av min egen. Skogars "tankegrund" redovisar jag tillsammans med en översikt över vad han kommit fram till i sin avhandling. Den

översiktliga redovisningen har skett i arbetsbesparande syfte. Jag tar sedan till vara det jag uppfattat vara Skogars "tankegrund" liksom min egen när jag gör mina bedömningar i slutkapitlet.

Skogars avhandling kan vid ytlig läsning locka till annan läsning än min. Hans övergripande framställningar över svensk och kontinental teologi under det tidiga 1900-talet kan, om man inte läser noga, uppfattas som en icke problematiserande idéhistorisk sammanfattning av svensk och tysk teologi under den första delen av 1900-talet. Men så fort den som tar del av Skogars framställning fördjupar sig i innehållet tvingar sig frågorna på henne. Första frågan är oskyldig och den lyder förmodligen; vad i Skogars teckningar är grundade på primärstudier av respektive teologer och vad är sprunget ur andras forskning. Själv utgår jag från att Skogars analyser av svenska teologer i huvudsak bygger på egen läsning av materialet och att övriga hänvisningar till teologer och teologers skrifter bygger på sammanfattande referat av andras forskningsresultat. Gemensamt för båda kategorierna är den ram eller den helhetssyn som Skogar fogar sina teologer i. För mig är denna helhetssyn det grepp över materialet som ger Skogars avhandling dess karaktär. Den är nyckeln till att förstå själva nerven i hans avhandling.

Närmast följer ett försök att teckna denna helhetssyn. Jag gör det som sagt genom att fördjupa mig i det jag kallar Skogars "tankegrund". Enligt min mening avslöjas nämligen helhetssynen tydligast genom att undersökaren koncentrera sig på just "tankegrunden".

Först om begreppet "tankegrund" och dess funktion i denna studie.

"Tankegrunden" står för Björn Skogars konstateranden och slutsatser där hans egna värderingar är skönjbara och därmed också utövar påverkan. "Tankegrunden" i denna mening fungerar som styrmedel. I Skogars fall har den inverkan på såväl ämnesval, problematik, verklighetsuppfattning som betoningar och innehåll.

#### Kommentar

Helt allmänt kan enkla matematiska konstateranden som att 9 gånger 9 är 81 inte tillhöra "tankegrunden" i ovan anförd mening. Inte heller behöver Björn Skogars faktaredovisning göra det. Men när i en redovisning fakta läggs till fakta och sätts i sammanhang kan "tankegrunden" oftast både konstateras och beskrivas.

På motsvarande sätt betraktar jag min egen "tankegrund". Denna presenterar jag separat nedan.

### **Björn Skogars "tankegrund" utifrån innehållet i "Viva vox"**

Vad som följer är ett försök att synliggöra Skogars "tankegrund" utifrån innehållet i "Viva vox". "Viva vox" handlar i en första ansats om modernitetens intåg med naturvetenskapens genombrott och en historieskrivning utifrån en principiellt relativistisk livsförståelse (historicism). Detta nya relateras till ärkebiskop Nathan Söderblom och biskop Einar Billing dock inte i deras egenskap av kyrkomän utan som teologer. Deras hållning kännetecknas av tilltro till historiens mening och sammanhang (historicism) i opposition mot en relativistisk livsförståelse (historicism). Som bakgrund presenteras Adolf von Harnack, Wilhelm Herrmann och Albert Schweitzer, samt Ernst Trøeltsch.

I ett andra steg presenteras Gustaf Aulén och Anders Nygren också dessa biskopar men hos Skogar utifrån att de var i Sverige ledande teologer. Deras insatser låter sig i Skogars framställning sammanfattas i deras försök att rekonstruera teologin utifrån

historicismens ifrågasättande av teologin som vetenskap. En viktig del i Skogars framställning är att både Aulén och Nygren utmanas av den dialektiska teologin med Karl Barth och av exegeten Rudolf Bultmann med sin avmytologiserade teologi. Till detta hör även att Skogar presenterar Sören Kierkegaard och Kierkegaardreceptionen i Sverige. Men kanske viktigare att Anton Fridrichsen och den nya uppsalaexegetiken dras in i sammanhanget Aulén/Nygren.

Skogars grepp är att behandla kristen tro som en traditionsbildning i ett ständigt föränderligt samhälle. Denna traditionsbildning är i funktion när den verkar som en kontinuerligt påverkande faktor. Samhällsförändringar i sin tur tar sig till allt annat också uttryck i ett förändrat språkbruk och dessa förändringar utmanas av ett kristet tilltal, en kristen teologi, som förstår, lever i och talar tidens språk.

Detta kristna tilltal, denna teologi, är för Skogar inte enbart riktad till människor som lever i kyrkans gemenskap. Teologin är med Skogars sätt att uttrycka sig inte uttryckt för en religionens teologi utan för en Ordets, där Ordet är riktad till alla.

Den svenska kristna traditionsbildningen är luthersk betonar Skogar. Och i den lutherska traditionens centrum står förlåtelseordet. Detta förlåtelseord förvandlar och förnyar människan när det fungerar som ett adekvat tilltal i rätt tid och i rätt sammanhang. Så lyder i korthet Skogars trosbekännelse.

Den svenske lutherske och akademiske teologens uppgift är för Skogar att stå i den kristna traditionsbildningens tjänst och att befrämja denna. Uppgiften är ytterst att förvalta det kristna förvandlande tilltalet.

Eller för att uttrycka det i en parafra av själva avhandlingens titel. "Viva vox och den akademiska religionen". Den akademiske teologens uppgift är att befrämja det levande ordet, det betyder det kristna förlåtelseordet. Det är dennes religiös uppgift. Huruvida den är vetenskaplig eller inte intresserar egentligen inte Skogar.

#### Källor

Hänvisningarna i fortsättningen, om inte annat anges, till Björn Skogars Viva vox och den akademiska religionen, Ett bidrag till tidiga 1900-talets svenska teologihistoria. 1993

Det finns ett andligt arv som är mångfacetterat. Det behöver både vårdas, reflekteras över och bestämmas. Förord 7

Detta andliga arv har teologin i tiden (svenskt tidigt 1900-tal i två akter) behandlats på ett katastrofalt sätt (genom underlåtenhet och oklarhet). Förord 7

Idealet är att teologin förebildligt behandlar det andliga arvet som ett levande tilltal som verkar förnyande på människors (enskildas) tro och tillvaro. Förord 7

Detta ideal har dels torpederats av opersonliga tanke-system (Nygren) och a-historiska fakta, d v s fakta utan relation till verkligheten (Aulén). Förord 7

Dels har detta skett genom att behandla tron som en privatsak. (Väckelsen, kulturradikalismen) Förord 7

#### Kommentar

*Det andliga arvet en förutsättning, själva hjärtat i undersökningen. Samtidigt är det problematiskt att tala om ett kristet andligt arv p g a historismens kris, dvs kris för kontinuitet, mening och sammanhang i historien och kulturen. Trots det släpper Skogar inte frågan om trohet mot en tradition som är relevant utifrån tidens utmaningar.*

Skogar har tagit på sig att belysa vad teologin framfört och hur den fattar sin uppgift. ...vetenskapshistoria, det allmänhistoriska liksom det kyrkohistoriska enbart antydningssvis. 9

Den grundläggande frågan gäller traditionsförmedlingens villkor i det moderna samhället... dessa villkor problematiska p g a historismens kris, dvs kris för kontinuitet, mening och sammanhang i historien och kulturen...Frågan gäller trohet mot både traditionen och nutidens utmaningar. 9 f

Skogar låter teologin vara fundamentalteologi... det betyder för hans del fundamentalteologi i luthersk tradition, där det levande ordet står i centrum... I sak söker S efter teologins roll och självförståelse i traditionsförmedlingen från klassisk text till konkret lyssnare. Skogar undersöker hur teologin i sin hermeneutik gör tjänst åt traditionsförmedlingen från text till lyssnare. Idealet är att ordet blir en viva vox, ett levandegörande språk och ett levandegörande ord 10

Undersökningen, som skall belysa den faktiskt existerande hermeneutik som kommer till tals, har sitt centrum i traditionsförmedlingen. Här koncentreras frågorna kring historiesyn, språk- och religionsuppfattning. 11

#### *Kommentar*

*Skogar ställer i avhandlingen svensk teologisk hermeneutik under den tidigare delen av 1900-talet mot sitt eget lutherska ideal där ordet står i centrum som viva vox, det betyder ett levandegörande språk och ett levandegörande ord. Utfallet av denna jämförelse gör han till bedömningsgrunden per excellence av teologin under de första årtiondena av 1900-talet.*

*Skogars argumentation vilar på förutsättningen att språk och uppfattad verklighet står i relation till varandra. Ny verklighet förutsätter förnyat språkbruk och förnyat språk påverkar aktuell verklighet. Dessutom på trosförutsättningen att det predikade ordet är levande och allt efter omständigheterna verkar förnyelse.*

### **Björn Skogars "tankegrund" relativt hans historiesyn i "Viva vox"**

Skogar använder flitigt termerna *historicism* och *historism*. *Historicismen* står för en principiellt relativistisk livsförståelse, ett sätt att se på historien som anknyter till det vetenskapliga genombrottet. Enligt *historismen* däremot är historien en normerande princip i traditionsbildningen. *Historismen* efterfrågar fakta men dess huvuduppgift är inte att veta och registrera utan att bidra med insikt. Skogars huvudlinje är att stå i historismens sammanhang, f a att kritisera de svenska teologerna utifrån tankegångar anknutna till historismens ideal. Detta framgår för mig allra tydligast av hur han kritiserar de svenska teologerna och understryks i hans referat av f a Gadamer och Diltheys uppfattningar.

Historicismen med sin principiellt relativistiska livsförståelse, kopplad till det naturvetenskapliga genombrottet och markerat faktabaserad, fungerar som motpol i Skogars framställning. Detta genom att bilda bakgrund till och förtydliga hur de svenska teologerna påverkats av just det vetenskapliga genombrottet.

I sina beskrivningar respektive bedömningar av de svenska teologerna visar Skogar slutgiltigt var han står. Huvudkritiken mot dem är inte bristande vetenskaplighet, en brist som för Skogar framstår som närmast självklar. Vad de gisslas för är att de inte klarat sin huvuduppgift att på ett adekvat sätt stå i den kristna och lutherska traditionsbildningens tjänst.

Längre än så anser jag mig inte behöva gå i min presentation av "Viva vox". Min uppgift är att jämföra Skogars förståelse av Gustaf Aulén med min egen, inte att recensera Skogars avhandling i sin helhet. Det som står ovan skall tjäna det syftet.

#### Källor

Om historicism se bl a 21, om historism se bl a 19  
Skogar 1993, Om Gadamer f a 23-27, om Dilthey 22 f

## Min egen "tankegrund"

När jag själv har arbetat med två av Gustaf Auléns huvudskrifter har min tolkning medvetet påverkats dels av min allmänna syn på tron och trons funktioner, dels av min syn på hur den aktuella verkligheten är med och formar även teckningen av det som varit och bedömningen av det som är.

Här först ett antal av mina generella antaganden om tron och trons relation till den yttre verkligheten. Därefter konkretiserar jag mina antaganden om hur tron så förstådd inverkat på de arbeten av Aulén som jag analyserar.

### Om tro

Tro står i mitt tänkande för "tänkt verklighet". Traditionellt har denna "tänkta verklighet" konkretiserats i någon form av gudstro. Men tron tar sig även uttryck i en människas inre föreställningar, i hennes helhetssyn, i hennes syn på mening och värde, i hennes etiska och moraliska föreställningar, i hennes förhoppningar, för att nämna det viktigaste.

### Om den yttre verkligheten

"Yttre verklighet" är för mig trons pendang. Denna yttre verklighet står för det som av samtiden upplevs som uppenbar sanning, mätt med mått som människor oavsett trosuppfattning kan pröva. Dessutom avlett detta, föreställningar som syftar till att klarlägga den för alla uppenbara sanningens innebörd. Till den yttre sanningen hör för mig också historisk sanning prövbar med historisk kritisk metod. Historisk sanning i denna mening blir aktuell i min analys av "Den allmänliga kristna tron".

Trons funktion relativt den yttre verkligheten är i mitt tänkande att vara en ständigt närvarande partner som medvetet eller omedvetet relaterar till den yttre verkligheten och där påverkar, respektive låter sig påverkas av denna.

### Tron/socialt liv sammanlänkade

Till vardags tar sig den yttre verkligheten uttryck i socialt liv. Följaktligen ser jag tron och det sociala livet som oupplösligt sammanlänkade i en ständigt pågående växelverkan. Tron förutsätter socialt liv för sin existens och socialt liv fungerar inte utan tro. Denna växelverkan är samtidigt en kraftmätning där den ena av de båda polernas aktuella livskraft påverkar den andres både kraft, styrka och innehåll. Dock låter sig aldrig en pol erövrats och utplånas av den andra.

Där exempelvis tron i det tidigmoderna samhället tagit sig uttryck i något slags teokratisk spekulation och i den egenskapen erövrats sinnena, påverkar detta det sociala livet men utplånar det inte.

På motsvarande sätt när samhällssyn, idéer och vetande i det moderna samhället underminerat fundamenten för sedvanlig tro, försvinner för den skull inte tron som funktion, däremot tar den sig nya former och finner nya uttryckssätt.

Följande historiska exempel får visa detta senare. Slagordet i den kristna europeiska och nordamerikanska hemisfären från slutet av sjuttonhundratalet och framåt var att tron kunde skjutas undan som en privatsak. Detta påstående håller som slagord i en ideologisk och politisk kamp däremot inte som en allmängiltig sanning. Den kristna trons undanträngande innebar nämligen inte att tron som allmängiltig företeelse försvann. Däremot tog den sig allt eftersom nya former som var anpassade efter nya tiders behov.

### Aulén träder upp till kristendomens försvar

Jag förutsätter att denna generella syn på tron är tillämplig även på Gustaf Aulén. Hans till synes objektiva framställning av tron som ett faktum och f a hans beskrivning



av trons sanning är i själva verket i långa stycken betingad av yttre omständigheter. Bland dessa omständigheter står för Aulén i främsta rummet det vetenskapliga genombrottet med sin utmaning av alla trossanningar, inte minst av att betrakta teologin som vetenskap. Detta har tvingat Aulén att försvara kristen tro genom att tänka nytt i syfte att befästa föreställningen om trons sanning och verklighet. Jag läser följaktligen de av Gustaf Auléns böcker som jag arbetat med mot bakgrund av att de står i kristendomsförsvarets tjänst.

Detta om trons rörelse inte påstått i syfte att hävda alltings relativitet. Personligen utgår jag från att det finns en trons absoluta sanning även i de mest skiftande situationer. Det gäller bara att hitta den. Aulén trodde sig finna den i sina formuleringar av trons verklighet.

## **Kap 2 Gustaf Auléns teologi enligt Björn Skogar i "Viva vox"**

### **Gustaf Auléns teologi, religionen och kyrkan tar Ordets plats**

Björn Skogar har i sin avhandling bl a tagit sig an Gustaf Auléns tryckta produktion fram till 1940-talet. Han har i kronologisk ordning och i korta satser refererat det han funnit viktigt och tillämpligt. Redovisningen av Auléns teologiska Summa, "Den allmänliga kristna tron" (1923) är mer utförlig. Dessutom tillhör Aulén avhandlingens huvudaktörer varför Auléns teologi återkommer i skilda sammanhang i hans avhandling.

Förvisso refererar Skogar men för mig viktigare är att han också bedömer. Om dessa Skogars bedömningar av Aulén behöver inledningsvis sägas följande. Till syvende och sist sker dessa bedömningar utifrån hans egen "tankegrund".

Det allra tydligaste exemplet på att Skogars "tankegrund" spelar med är dennes huvudkritik av Aulén. Denne läggs till last för att ha låtit religion och kyrka ta Ordets plats.

Vad Aulén gör, menar Skogar, är att denne i sin teologi utgår från trons förbindelse med kyrkan som något av Gud givet. Kyrkan betraktar Aulén som redskapet för Ordets aktivitet. Skogar talar om att han därigenom byggt en religionens teologi. Tron har blivit något för sig, något vid sidan om, kanaliserat genom kyrkan. Detta när teologin i traditionen efter Luther i stället är kallad att vara det levandegörande Ordets tjänare. Det betyder för hans del det Gudsord som talat sig in i tidens verklighet samtidigt som det spränger och förnyar den med sitt förlåtelsebudskap. Detta Ord är ett ord riktat till alla.

Skogar refererar sorgfälligt Auléns kritik av Barth och dennes dialektiska teologi som Aulén betraktar som den olyckliga antitesen till den humaniserande teologi som är Auléns huvudmotståndare. Men Skogar ägnar dessutom den dialektiska teologin sin självständiga prövning. Ur den prövningen faller ut att denna teologi har drag av det han själv eftersöker, en Ordets teologi.

### **Religion och kyrka på Ordets plats**

Den allmänliga kristna tron (Dak)... den enskilda mskan osynlig... en religionens teologi... Utgångspunkten i Dak den mskan som är gripen av Gud d v s indragen i det sk andliga sammanhanget. Dak innehåller de systematiserade och kritiskt sovrade trosvittnesbörderna... den överpersonliga tro som formar troskunskapen 117

Hos både Aulén och Nygren är den enskilda människan osynlig. 132

Runestams kritik, Auléns ointresse för den konkreta mskan och vag exegetik. 191

Aulén framställer kyrkan ett redskap för ordets universella aktivitet. 107

Luthers egen kyrkoidé enligt Aulén att kyrkan är evangeliets samfundsskapelse. .. en andlig realitet samtidigt bunden till den historiskt givna kyrkoinstitutionen 105 f  
Om Söderblom och Billing var kulturteologer dvs hade ambitionen att ge bidrag till kulturen som helhet, bör Aulén enligt Skogar snarare ses som kyrkoteolog, en strategisk kyrkoideolog som arbetade med teologisk historieskrivning som redskap. 220  
Aulén o Nygren i första hand upptagna av en *teologisk* uppgörelse. 191...en religionens teologi. 193  
Det som hos Billing var en Ordets och kallelsens teologi har blivit en religionens teologi. 117  
Enl Skogar saknas hos Aulén reflexion över den synliga faktiskt föreliggande kyrkans förändrade och föränderliga samhällliga roll. 107  
Lundateologerna mycket tysta både om förkunnelsens problematik och traditionsförmedlingens adressater... 186

Aulén; den dialektiska teologin är negativt bunden i idealismens frågeställningar och kommer därför att ställa en metafysisk dualism i motsats till metafysisk idealism. 187  
Auléns beskrivning av den dialektiska teologin. Den är en negation till den humaniserande teologin. 174  
Den problematiska historiciteten lämnades åt sidan av Aulén. Utmaningen kom från den kontinentala teologin och dess uppgörelse med religionen och det teologiska språket. 132  
Om den dialektiska teologin kan karakteriseras som en *Ordets teologi*, bör den för Aulén och Nygren gemensamma rubriken lyda; *teocentrisk kristendom*. 173  
Aulén-Nygren. Kontra Barth/Bultmann, Det svenska alternativet ser här annorlunda ut eftersom Gud och människa är förbundna genom religionens hjälp, genom en gudsgemenskap som även överbryggar historicismens avgrund. 165

## **Björn Skogar återger, sätter i sammanhang för att kunna kategorisera och i slutändan angripa Aulén**

Till Björn Skogars arbete med "Viva vox" hörde att sätta sig in i Gustaf Auléns rika teologiska produktion fram till 1940-talet. Syftet var att karakterisera Auléns teologiska produktion över tid. Här tänker jag inte referera Skogars redovisning. Jag nöjer mig med att notera att Skogar inte försummar att påpeka det för Aulén grundläggande, dennes genomgående teocentriska anslag. Tillvaron vilar i en gudshandling med tron som det nödvändiga förbindelseledet mellan Gud och människa.

Viktigare i detta sammanhang är att redovisa vad Skogar har att säga om orsakerna till och i förekommande fall konsekvenserna av Auléns teologiska hållning. Dessa orsaker, respektive konsekvenser, endera påpekar Skogar i sin skrivning eller också framgår de genom uppmärksam läsning av Skogars "Viva vox". Eftersom Skogars avhandling är så späckad med fakta från skilda håll, samtidigt som dispositionen inte alltid är glasklar, kan det ibland vara snårigt att komma åt vart han vill komma. I följande referat liksom i nästa avsnitt parafraserar jag nu och då Skogar för att det jag uppfattar vara dennes avsikter skall bli tydligare.

Nedan ett antal exempel på vad Björn Skogar har att anta om just orsakerna till, respektive konsekvenserna av Auléns teologiska hållning.

En av Auléns grundteser är att tron är det nödvändiga mellanledet mellan en ofrånkomlig Gud och den kristne. Detta leder över i att en kristen genom tron har fått förmågan att förstå det som sker på ett sannare sätt än andra. Hon har öppningar till något Skogar kallar överhistoria, dvs inblick i vad Gud vill med det som händer.

Skogars Aulénläsning gör klart att dennes tal om agape som kristendomens grundmotiv får ett otal konsekvenser. Bland annat leder tanken på agape som grundmotiv till att Aulén själv kan tillåta sig att avgränsa sig från det i den kristna traditionsbildningen som är anstötligt eller inte håller ihop. Vidare är denna tanke en delförklaring till varför Aulén nästan principiellt är obenägen att ta itu med mångfalden och diskontinuiteten i den kristna traditionen. Grundmotivtänkandet gör kort och gott att Aulén slipper brottas med för honom besvärande frågor.

Att religionen, och då specifikt kristendomen, enligt Aulén utgör en verklighet för sig och dessutom låter sig beskrivas fick en rad konsekvenser. Bland annat trodde sig Aulén kunna säkra teologin som legitim uttolkare av kristen tro och därmed också säkra teologin som vetenskap. Detta så vitt denna teologi höll sig innanför sina ramar, det betyder redovisade något han kallade det ätkristna.

När Aulén skiljer mellan motiv och föreställningsdräkt underlättas förståelsen av den kristna tron både för honom själv och för hans samtids kristna. Detta särskilt när bibelns föreställningsvärld skiljer sig från den Aulén själv levde i.

Skogar har observerat att Aulén ställer sig bakom den nya exegetik som med Anton Fridrichsen satte nytt liv i det teologiska studiet, f a i Uppsala. Men Skogars fortlöpande beskrivning av Auléns teologi gör att denna anslutning till Fridrichsen framstår som mer än tveksam. Auléns systematiserade bibeltolkning befinner sig långt från Fridrichsens. Runestam hade observerat detta påpekar Skogar, men redan Skogars beskrivning av Auléns teologiska tänkande gör detta mer än tydligt.

För att fortsätta exemplifierandet av den aulénska teologins konsekvenser gör Skogars beskrivningar det också begripligt varför den humaniserande teologin var en av Auléns huvudfiender. Den humaniserande teologin är en teologi underifrån, från människan själv, och som sådan svär den mot den teocentricitet som var Auléns teologis signum.

I Skogars återgivning av Auléns teologi blir det f a tydligt att Gud verkar genom kyrkan. Tids nog i avhandlingen skall Skogar ställa denna kyrkoteologi mot den Ordets teologi som var hans egen.

Källor

***Aulén gränssättande***

Aulén enl Nygren gränssättande. 105

***Religionens realitet förutsättning. Teologin beskriver***

Det religiösa livet en realitet som forskaren i efterhand reflekterar över och beskriver... forskaren eftersöker kristendomens bärande idé, dess väsen. 131

Auléns kritik av Billing, teologin kan inte tolka världen, endast beskriva tron... 187

Både Aulén och Nygren lärde av Trøeltsch när de utformade sina program. (Bland annat att religionen var ett oavhängigt område) 101

***Trospektivet förutsättning för teologin***

Att som Trøeltsch ställa sig vid sidan om trospektivet och reflektera, ej Auléns melodi enl Skogar.. inte heller att som Trøeltsch betona diskontinuitet och mångfald inom traditionen. 109

***Grundmotivet agape och sedan faller allt ut av detta***

Det är icke längre rättsordningen, som tolkar Guds hjärtas innersta hemlighet, utan den spontant givande, fria och suveräna kärlek som... 175

*Den allmänliga kristna tron 1923* markerar gräns mot intellektualism el rationalism liksom mot moralism eller eticism... skall framställa det för tron karakteristiska...syftar till att vetenskapligt klarlägga det ätkristna utifrån gudsgärningen i Kristus. Andesammanhanget skall klarläggas, liksom trons språk och den gudomliga meningen... det är inte det historiska utan det överhistoriska som tron ser.

Avancerad bibelkritik. Det är enligt Aulén inte säkert att dop och nattvard kommer från Kristus...

Det karakteristiskt kristna utgör en organisk enhet... därjämte skall teologin undersöka religionens plats i det mskliga andelivet 114 f

*Den allmänliga kristna tron 1923* en imponerande tankebyggnad... bygger på Schleiermacher Söderblom/Otto religionen som en av Gud given kontaktväg mellan Gud och msk hos Aulén gudsgemenskap och livsenhet med Gud... Det är tron som är mskans svar på Guds uppenbarelse...riktningen är teocentrisk. 113

Aulén och Nygren, det gudomliga beskrivs i termer av grundmotiv. 222

Man måste skilja mellan motiv och föreställningsdräkt. 183

Både hos Aulén och Nygren utgör det kristna grundmotivet en hjälp att hantera sådana problem som den kristna bibelforskningen satt på sin spets...överbygga mångfalden i de nytestamentliga skrifterna. 182

### ***Försoningstanken beskrivs***

Aulén kritiserar Schleiermacher... där saknas den aktiva kärleken som kämpar och segrar vid korset. 118  
Den kristna försoningstanken, Christus victor... Aulén utlägger det som är grundtanken i Billings "Försoningen".. där försoningen framställs som en Guds egen nådes- och utkorelsegarning. 176

### ***Trons mysterium uppmärksammas***

*I vilken riktning går nutidens teologiska tänkande 1921* påverkan från Otto mysterium tremendum. 112

### ***Läran***

*Tro och dogm 1920*... kristendomen andeliv skänkt av Gud... läran inte föremål för tro utan uttryck för tro...livsgemenskap med Gud (även Schleiermacher)...vägen till tro, spontant vittnesbörd därefter följer reflexionen och troskunskapen är ett faktum.... troskunskapen arbetar med symboler och bilder 110 f

### ***Exegetiken beskrivs***

Aulén betagen i den nytestamentliga bibelforskningen från Uppsala. 195

Aulén betonar individens rätt men samtidigt med Fridrichsen – individualistisk kristendom omöjlig. 203  
Runestams kritik; Aulén visar ointresse för den konkreta mskan och hans exegetik är vag. 191

### ***Teocentricitetens motpol, den humaniserade teologin***

Aulén har påverkat teologin och historieskrivningen. Aulén hävdade under 20-talet och framåt att det teologiska 1800-talet präglats av vad han kallade humaniserande och eticistisk teologi, en tendens som i Sverige kom att brytas främst genom Billing. Billing företräder något äkta religiöst till skillnad från f a Wilhelm Herrmann. 70

Aulén, omkring 1920 markerar han gräns mot den filosofiska idealismen, eller det han kallar humanitetsreligionen 110

Auléns måltavlor Harnack, Herrmann och idealismen. 220

## **Björn Skogar beskriver Auléns teologiska historism**

För Aulén i Skogars tolkning stod gudstron i historiens och den historiska traditionens sammanhang. Gudstron stack visserligen ut genom sin överhistoria, men det betyder inte att gudstron var något främmande i svensk historieskrivning. I sitt synsätt stod Aulén enligt Skogar i successionen från Geijer, Rudin och Söderblom. Men han skilde sig också från dessa. Detta ytterst på grund av tidens kritiska och traditionslösa historicism som hotade att mala ner den kristna historiska traditionsbildningen. Aulén värjde sig från denna genom att föra in sin historiska betraktelse under kyrkans hägn. Där blev den till en kyrkans egen verklighet, skyddad från insyn. I denna sin skyddade tillvaro behövde den empiristiska vetenskapens invändningar inte längre genera. Detta förutsatt att den kyrkliga historieskrivningen höll sig inom den egna kompetensens område. I kyrkans hägn kunde Aulén mera fritt utveckla sin betraktelse om en Gud som via tron inverkade på människors liv och historiens lopp.

Hotet från historicismen liksom från andra radikala kritiker inverkade också på andra områden. Utifrån deras samfälliga kritik av teologin som vetenskap fick Aulén liksom framför allt Anders Nygren bl a incitament till att utveckla synsättet att gudstron var något för sig, något som förutsätter annan kritik än mänsklig.

Det finns ett genomgående problem med den historiebetraktelse Aulén utvecklade, liksom för övrigt med hela Auléns teologi, tillägger jag, inte uttryckligen Björn Skogar. Det är att Auléns historiebetraktelse liksom teologi hade tendensen att bli till en tankesanning. Och i denna tankesanning saknades den konkreta människan och hennes umbäranden. Detta senare en iakttagelse från många håll, inte enbart från Skogar.

Skogar har lagt märke till att Aulén i sin betraktelse av Jesus tvekar inför möjligheten att få ett fast grepp om den historiske Jesus. Det är honom allt för uppenbart att de beskrivningar av Jesus som evangelierna består läsarna med inte håller måttet inför en historisk betraktelse. Aulén avstår därför från att bygga teologi på fakta om den historiske Jesus. "Det nya andelivet föddes på korset" slår han fast. Det betyder att det i stället är den uppståndne Kristus han relaterar sig till, en andlig verklighet som verkar i historien.

Källor

#### ***Aulén i historismens sammanhang***

Både Söderblom och Aulén fullföljde historismen från 1800-talets Uppsala, båda stod i successionen från Geijer och Rudin även om Aulén vill framstå som den som beskriver tron inte formar den. I en tid när den radikala kunskapskritiken hotade den Söderblomska och livsfilosofiska helhetsbetraktelsen flyttade Aulén det romantiskt-organiska tänkandet in i teologin, i praktiken in under kyrkans hägn 219

#### ***Teologin som eget område skyddar den från historicism***

Auléns tro kännetecknas av att den är befriad från historicism. Den rör sig på fält där den empiriska vetenskapen inte behöver vara till hinders. Huvudsaken är att denna förstår att hålla sig till sitt eget område. 115

Gustaf Aulén och Anders Nygren rekonstruerar teologin utifrån historicismens problem och utifrån radikala kritikers ifrågasättande av teologin som vetenskap. 13

Wetters distans till sitt forskningsföremål ger honom frihet att blottlägga de historiska problemen kring kristendomens framväxt. Detta skyggade Aulén och Nygren för. 223

#### ***Det överhistoriska lösning på historicitetens problem***

Aulén talar om gudsbilden bör präglas av respekt för Guds oåtkomlighet, samtidigt lyhördhet för att Gud är den i historien handlande Guden...undret karakteriseras inte av sin obegriplighet utan är "just vad som gör tillvaron förnuftig och meningsfull". 111

Aulén i skrift från 1912... Aulén skissar tre lösningar på förhållandet tro-historia, ett försök kallas rationellt (Kant, Troeltsch), ett annat erfarenhetsteologiskt (det fromma självmedvetandet) och ett tredje ger han beteckningen koncentrationslinjen (Ritschls försök att fastställa den historiske Jesus. Herrmann)... Auléns egen linje överhistorisk kontinuitet, uppenbarelsekontinuitet 109

#### ***Förutsätter gudsgemenskapen***

Som vetenskapsmän skyddar Aulén och Nygren teologin från den radikala kunskapskritiken genom sin arbetsmetod... deskriptivt språk, utgår från gudsgemenskapen som förutsättning, den konkreta människan saknas. 221

#### ***Uppståndelsens nya andeliv i stället för den historiske Jesus***

*Kristendomens själ* 1922 Verklighetsfrämmande att tron tänds av den historiske Jesus. Det nya andelivet föddes på korset, en segrande oövervinnelig kraft... den Gud som kommer till synes gm Kristus är den kämpande Guden 112 f

Aulén (kontra naturalismen) formulerade den ideala tron som är ett utflöde av den ständigt fortgående uppenbarelsen. 130

#### ***Dynamisk kyrkosyn skyddar för hotet från kulturella förändringar***

Aulén om kvinnliga präster. Auléns dynamiska kyrkosyn hade även rum för institutionella och kulturella förändringar. 214

## Kap 3 Trons livssyn

### Gustaf Auléns teologi utifrån min analys av "Den allmänliga kristna tron" (5 uppl 1957) och "Dramat och symbolerna (1965)

#### A Gustaf Auléns teologi i "Den allmänliga kristna tron", trons livssyn

##### Arbetsmetoden

Gustaf Auléns "Den allmänliga kristna tron" har utkommit i sex upplagor, den första 1923 och den sista 1965. Min analys grundar sig på den femte upplagan från 1956. Fortfarande gällde då att svensk högkyrklighet stod stark, särskilt i Strängnäs stift där Gustaf Aulén under åren 1933-1952 hade varit biskop.

I "Den allmänliga kristna tron" tar Aulén ett helhetsgrepp på den kristna tron utifrån det han benämner "**trons livssyn**". Och han gör anspråk på att återge det för den kristna tron specifika om än med reservation för att nya tider och omständigheter i vissa stycken kan förändra bilden.

Min analys är ingen detaljstudie. Däremot gör den anspråk på att korrekt återge det för Auléns framställning typiska.

Arbetsordningen har varit följande. Jag har excerperat det jag funnit vara för "Den allmänliga kristna tron" kännetecknande. Före allt annat har jag sökt att finna ut de tankeförutsättningar som styr Aulén. Därefter har jag sorterat mitt så framtagna material, varpå jag analyserat och kritiserat det. Slutligen har jag gjort en sammanfattande bedömning av hållbarheten i Auléns framställning. Min "tankegrund" har jag redovisat i kapitel 1.

Det är alltså det kännetecknande jag tagit fasta på, inte det mera finstilta resonemanget. Detta blir kanske mest tydligt när jag återger det Aulén har att säga om kyrkan. Den s k nya kyrkosynen som stod stark i svenska kyrklighet från 1940-talet är som bortblåst i mitt referat. Den skymms av det som trots allt är huvudsaken, Auléns lutherska kyrkosyn.

##### Källorna

De källor Aulén hänvisar till som grund för sin framställning är först och främst det bibliska vittnesbördet. Detta förstod han som kyrkans primära tradition. Vidare hänvisar han till dogmhistorien. Luthers trostolkning var dessutom grundläggande för Aulén. Till detta kommer den svenska tolkningstradition som han själv stod i med dess förnyade luthertolkning och dess avståndstagande från liberal teologi. Slutligen skiner den lundateologi som han själv var en del av igenom i framställningen.

##### Källor

Hänvisningarna i fortsättningen till "Den allmänliga kristna tron, 5 uppl 1957

##### **Traditionen**

Skriften, kyrkans primära tradition. 85

Aulén säger ja till det levande trosvittnesbördet. NT kan ses som den primära apostoliska traditionen. 79

Aulén inser det nödvändiga i traditionens vaktjänst gentemot en vildvuxen bibeltolkning. 83 ff

## Problemkretsarna

Jag har samlat upp det karakteristiska för den trons livssyn som Aulén redovisar i fyra problemkretsar, där den ena problemkretsen går in i de andra utan skarpa gränslinjer dem emellan. De fyra problemkretsarna har fått följande rubriker: *Gud och Kristus, Gud i Kristus, Om trons gåva, Människan och Gud*.

Jag betonar att min avsikt inte är att referera vare sig upplägg eller innehåll i "Den allmänliga kristna tron", däremot att på effektivaste sätt karakterisera det för Aulén speciella. Jag har funnit att detta enklast låtit sig göras genom att behandla stoffet utifrån just dessa problemkretsar.

## Tankeförutsättningarna

### Tron möjlig att beskriva

Aulén förutsätter att *det bibliska budskapet är en levande verklighet*. Dess centrum är *"gudsgärningen i Kristus"*. Budskapet bärs vidare i och genom kyrkan, vars uppgift är att företräda det Aulén kallar *"trons livssyn"*. Kyrkan är satt att förmedla det *"ätkristna"*. Förvanskningar av detta *"ätkristna"* är legio.

Aulén menar det vara *möjligt för teologin att nöjaktigt kunna karakterisera denna kristna tro*, dvs det specifikt ätkristna, respektive kritisera förekommande avvikelser. Han gör det med påstådda vetenskapliga anspråk vilket i slutändan inte kan betyda annat än att han upphöjer sin egen tolkning av tron till *"Den allmänliga kristna tron"*.

### Källor

*Det bibliska budskapet* måste kämpa för sin *renhet* gentemot häresier, som på ett eller annat sätt *förvanskade budskapets bibliska halt*. 87

Det som bekännelseurkunderna säga måste kunna verifieras av *det bibliska budskapet*. 85 f

"Det gäller då helt enkelt att med alla till buds stående medel utforska och klarlägga den storhet, den levande verklighet, som heter kristen tro, att undersöka och utreda dess innebörd och innehåll..." 26

"Det gäller i stället att analysera och klarlägga *arten* av den visshet, som föreligger hos tron själv" 100

"Just när uppgiften bestäms på det rent vetenskapliga sätt som här skett, komma i själva verket också det religiösa livets berättigade intressen till uttryck." 27

Inriktning på det *"ätkristna"*. s 22 Betyder att detta ätkristna i sin fullhet inte kan nås. Det är ett idealt mål att nå i ständigt ny sanningsträvan. Men man får inte upphöja begränsningen till princip, 24 f.

Teologiens uppgift att säga vad kristen tro är, det karakteristiska, det äkta kristna. 88

Teologiens uppgift, trosinnehållets klarläggande. 89

Religionsfilosofins uppgift att kritiskt klargöra det religiösa erfarenhetsområdet. 18

"Den allmänliga kristna tron" mer "överhistoriskt" betingad än historiskt

Som företrädare för trons livssyn förutsätter Aulén att något jag med Björn Skogar benämner "överhistoriskt" läggs som tolkningsnyckel på verkligheten. Detta har resulterat i att Aulén utifrån det "överhistoriska", i realiteten ytterst utifrån den egna trostolkningen, menat sig kunna beskriva verkligheten. Historia alltså, men med trons ögon. Överordnad historien är på vissa områden uppenbarelsen.

Det "överhistoriska", den från Gud kommande sanningen, "trons verklighet", det av Aulén förutsatt "ätkristna" har Aulén fångat upp från bibeln men också från den kristna idéhistorien. En tredje källa är luthersk tolkningstradition, särskilt den svenska som den växte fram under första hälften av 1900-talet. En fjärde och nog så viktig är lundateologin som Gustaf Aulén var en del av med Anders Nygren som ledande företrädare, en femte och avgörande källa Auléns eget tänkande. Ur allt detta växer en sammanhållen teologi fram som i "Den allmänliga kristna tron" gör anspråk på att representera det ätkristna.

I "Den allmänliga kristna tron" menar sig Aulén kunna redovisa något specifikt, "trons livssyn" i mera generell mening. Själv utgår jag från att denna "trons livssyn" i långa stycken är en Auléns egen skapelse. Detta inte minst utifrån att de historiska sammanhangen, samhällsutvecklingen, den konkreta situationen inte väsentligen tillåtits påverka framställningen. I Auléns tankevärld tycks samhället inte i väsentlig mening påverka tron, tron däremot samhället. Auléns teocentriska anslag understryker denna tendens.

Den tro Aulén redovisar bygger han upp av mestadels "frysta" trossatser (= trossatser tagna ur sitt ursprungliga sammanhang) hämtade från bibel och bekännelse. Som styrmedel fungerar en med honom själv befryndad tolkningstradition.

Men, replikerar jag redan här, trons verklighet hämtas inte ur "frysta" uppfifrån kommande sanningar, åtminstone inte om man låtit sig påverkas av Björn Skogar och hans avhandling "Viva vox". Trons verklighet springer fram ur ord uttalade i rätt tid och i rätt sammanhang, ord med påverkan på både person, samhälle och historia. Till detta får vi anledning att mera utförligt återkomma.

Källor

#### **Om historien**

"På ett helt annat sätt än naturen framstår *historien* för den kristna tron såsom gudsuppenbarelsens bärare". 37

...varje lösgörande av gudsuppenbarelsen från historien – i vilka former detta än sker – ofelbart medför samma verkan: ett fördunklande av det karakteristiskt kristna gudsförhållandet och av den karakteristiskt kristna gudsbilden." 57

Gudsuppenbarelsen låter sig icke identifiera med något historiskt. 57 ff

Aulén knyter Gud till historien liksom Jesus. Detta i polemik mot metafysik och idealism. 57f

*Uppenbarelsen både är och inte är förbunden med historien.* Ngt mskligt får inte upphöjas i ngn gudomlig sfär. Tvärtom Det gudomliga sänker sig ned till det mskliga, till det historiska. 59 f

#### **Systematisk teologi**

"Men den systematiska teologien är icke en historisk disciplin. *Dess uppgift inte att skildra hur en historisk företeelse uppstått, utan att klarlägga trons innebörd.*" 76

Varifrån hämtar då den systematiska teologin sitt stoff? Enl Aulén från den idéhistoriska bakgrunden. 13 Systematiska teologin klarlägger arten av den kyrkoenhet, som är given i Kristus samt de konsekvenser denna medför för kyrkans liv. 392

Budskapet är ett faktum men nya tidslägen ger nya tolkningar. Teologin är därför aldrig definitiv. Det kristna budskapet däremot oföränderligt. Bultmanns avmytologisering en anpassning av trosinnehållet efter nutida föreställningsvärld. 7

Man får enl A inte förvandla budskapets verkliga innebörd därför att tiden tycks kräva det. Nya tidslägen, nya tolkningar 72

### Tron teocentriskt bestämd

Tron är i Auléns beskrivningar teocentriskt bestämd samt egenartad. Den förutsätter rörelsen från Gud till människa. I beläggen nedan framställs den som ett *faktum*. Den är *bunden vid gudsuppenbarelsen* och *fulländad*. Exempler i Auléns samlade framställning kan mångfaldigas.

Vad den påstådda teocentriciteten beträffar är den sanningen förvisso beaktansvärd blir min föregripande kommentar till detta. Varken tro eller liv tar vi oss. Allt är oss givet. Men med teocentriciteten i den trons verklighet som Aulén försöker återspegla i "Den allmänliga kristna tron" är det av naturliga skäl sämre beställt. Det teocentriska anslaget i "Den allmänliga kristna tron" måste förutsättas bära tydliga spår av den nere på jorden verkande Gustaf Aulén och dennes preferenser.



## Källor

### Teocentricitet

"Arbeta med fruktan och bävan ty Gud är den som verkar" 298

Den kristna kärleken är Guds egen kärlek som går från Gud till människa enl Nygren. 287

Det gives inte någon väg från människan till Gud, icke någon väg på vilken människan efter hand skulle sträva uppåt till det gudomliga. Vägen till gudsgemenskap är Guds väg till mskan. 195

Aulén förordar den klassiskt kristna försoningstanken med *gudshandlingen obruten och rättsordningen genombruten*. Han vänder sig mot den skolastiska teorin liksom mot ett försoningstänkande på idealistisk grundval. Felet med den idealistiska synen på försoningen är rörelsen nedifrån och uppåt, från människan till Gud samt den idealistiska bakgrunden i en humaniserad gudsbild. A vill skjuta åt sidan den traditionella skillnaden mellan en objektiv och en subjektiv försoningstyp. Granskning av försoningen blir tydligare om man ställer den mot den plats *gudshandlingen får respektive rättsordningen*. 223-228

Korset en gudsgärning. Gud ger sig själv i en kärlekens offergärning. 135

Man kan inte konstruera kyrkan nerifrån. 321

### Tron

Tron bunden till gudsuppenbarelsen. 243

Tron har sin grund i gudsuppenbarelsen i denna och i ingenting annat. 104

Tron vet icke av någon annan nåd än den som ligger i den gudomliga kärlekens egen självmeddelelse eller m o den som består i att Gud giver sig själv. 347

Tron å sin sida vet väl med sig att den varken har uppstått igenom eller vilar på någon överbevisning teoretisk demonstrativ art. 101

Tron är ett faktum, trons egenart 10-14

Tron är Guds väg från ovan ned till människorna- om detta ock ingenting annat. 59

Tron är som gudsgärning fulländad. 32 Denna fulländade tro försöker Aulén beskriva i sin bok. Vi tar emot i tro. Men Gud är den outgrundlige varför det finns sånt som stör ut vår syn på gudsgärningen och hindrar oss att ta emot den. Detta exemplifieras i boken. 32-34

Trosvissheten kan inte byggas på trons nytta. 101

Teologiens förutsättning enl Aulén att det går att fastställa trons egenart. 99

"Trons visshet är en visshet om den gudsuppenbarelse, av vilken tron lever. Frågan om trosvissheten kan teologien endast behandla genom att analysera och fastställa visshetens art." 99

## Trons innehåll/gudsgärningen i Kristus

Trons innehåll bestämmer Aulén som gudsgärningen i Kristus. Trons källa är den Heliga Skrift, det betyder Gamla och Nya testamentet. Gamla testamentets auktoritet låter Aulén bero av dess inre samband med Nya testamentet. Dess innehåll skall enligt Aulén ses utifrån "gudsgärningen i Kristus". Hela bibeln hålls samman av denna gudsgärning. Detta i en enhet som inte är "formalistisk-legalistisk" utan bestämd av tolkningsnyckeln Kristus. Dessutom påstår Aulén att bibeln vilar på "en Guds uppenbarelse", något som inte forskningen kan rucka på.

Aulén postulerar alltså, om jag redan här tillåts blanda mig i, att bibeln hålls samman av en bestämd tolkning av Kristus. Detta leder till att Aulén tvingar särskilt gammaltestamentliga texter till tystnad. Alternativt ställs de i sammanhang där de inte hör hemma.

## Det motsägande blir till spänningar

När gudsgärningen i Kristus får sammanfatta Guds handlande får han problem med allt i bibeln som vittnar däremot. Aulén löser detta genom att tala om spänningar i vittnesbördet. Motsättningar blir således till spänningar i Auléns tankevärld. Dessa spänner över helheten noterar Aulén, eller över "maktkomplexet, domskomplexet och kärlekskomplexet".

## Av det krassa blir symboler

Aulén behöver dessutom komma till rätta med sådant i bibel och lära som är avspieglingar av tidigare kulturers mer krassa verklighetsuppfattning. Han klarar av detta genom att göra dessa föreställningar till symboler för något högre.

Han avpersonifierar således djävulen och han klär av skapelseberättelserna deras mytologiska klädedräkt. Skapelseberättelserna blir till texter som åskådliggör människans bestämelse och syndens överindividuella sammanhang och djävulen får förkroppsliga de onda andemakterna.

### Källor

#### **Bibelns enhet**

"Gamla testamentets auktoritativa ställning beror på dess inre, religiösa samband med NT. GT får vitsord såsom genomlyst av det ljus, som utgår från kristusgärningen. 78

Det gamla testamentets ställning bestäms av dess samband med gudsuppenbarelsen i Kristus. Det gamla testamentet är förutsättningen för det nya, det nya måttstocken för det gamla. 337

GT skall förstås utifrån gudsgärningen i Kristus. 343

Vi måste tvärtom mäta uppenbarelselådan i det Gamla testamentet efter kristusgärningen måttstock. 65

"Mitt i denna mångfald finns där en enhet i NT, ett fortgående uppenbarelse-sammanhang, som har sin allt behärskande mittpunkt i Kristus". 77

Aulén påstår att Kristus gör bibeln med sina många föreställningar enhetlig. Enheten dock inte formalistisk-legalistisk. 75

Optimistisk syn på NT:s enhetlighet. "Forskningen kan icke fråntaga tron något av det som för den är en Guds uppenbarelse" 62

Kristi fullkomnade verk har universell karaktär liksom hans fortsatta verk. 320

#### **Trosutsagornas spänningar**

Spänningarna i trosutsagorna är av rent religiös art. 96

Den kristna trosutsagorna om Gud (jag; dvs den kristna gudsbilden, den sanning om Gud som vi fått del av, i praktiken den förmodat rätta gudsbilden, trons gudsbild) utgöres av följande motivkomplex som *spänner* mot varandra, maktkomplexet, domskomplexet, kärlekskomplexet. 120

#### **Symboliskt i tron**

Trosutsagorna är trosutsagor om Gud. De har symbolisk karaktär, är därigenom dunkla och motsägelsefulla och måste så förbli (deus relevatus och deus absconditus). 89 f

"Inom det kristna trosvittnesbördet" som många gånger är antropopatiskt (mskoförgudning) framställt och måste tolkas symboliskt...132

Aulén säger ja till att beteckna Gud som person, måste förstås symboliskt. 150 f

Guds vrede, styggelse inför Gud osv, är symboliska uttryck. 133

Förnyelse har hämtat styrka ur en klarare inblick i det kristna budskapets innebörd. 88

Motiv och föreställningsdräkt borde träda istället för liv och lära. 73

#### **Skapelseberättelserna och skapelsetron**

Vi har användning för tanken på urtillstånd och fall...Åskådliggör följande. Urtillståndet åskådliggör mskans bestämelse, fallet att syndens överindividuella sammanhang inte förtar synden som viljesynd. 259

Skapelsetron religiös karaktär. Ser på skapelsen från Guds synvinkel, den Gud som tydliggjorde sin frälsarvilja i Kristus. Skapelsen blir då den gudomliga kärlekens livgivande gärning. Andra synsätt grundade på iakttagelser (ständigt nya) har sitt berättigande men måste underordnas huvudsynpunkten. 169 ff

#### **Djävulen**

Aulén Djävulen ett förkroppsligande av den onda andemakten. 258

Luther Kärleken en bild för Gud, hat och avundsjuka en bild för djävulen. 258

## Fundamenten

### Gud och Kristus

#### Inledning

”Gudsuppenbarelsen är gudomlig självmeddelelse i handlingens form”.<sup>1</sup> Denna Auléns formulering kan tjäna som riktmärke för att få grepp om hur Aulén uppfattar Gud. Detta så vida formuleringen kopplas till det uttryck som Aulén älskar att använda för att konkretisera gudsuppenbarelsen. Han talar om gudsuppenbarelsen som ”Guds kärlekshandling i Kristus”. Med detta sätt att uttrycka sig går det att fånga gudsuppenbarelsen utan att samtidigt hamna i en metafysiskt förankrad gudsbild, menar Aulén.

Implicit är Auléns formulering ”gudsuppenbarelsen är gudomlig självmeddelelse i handlingens form” avgränsande. Gud kommer han inte åt, men gudsuppenbarelsen. Uppenbarelsen visar vem Gud är, att Gud är ”Guds kärlekshandling i Kristus”.

Längre kommer han inte. Kristusuppenbarelsen får stå för sanningen om Gud i den nya tidsålder som kommit genom Kristus.

Går man längre och försöker med mänskliga begrepp precisera bibelns gudsbild hamnar man i det Aulén bestämmer som ”metafysiskt bestämda gudsbegrepp”. Det betyder att man låtit sin egen i tanken konkretiserade Gud bli den sanne Guden.

Till sådana metafysiskt bestämda gudsbegrepp hör enligt Aulén rader av teologiska bestämningar av Gud. Alternativt hämtar man sina kunskaper om Gud ur egna erfarenheter av Gud. Också detta fördömer Aulén och det om möjligt än skarpare.

#### Den gudomliga kärleken är tillvarons suveräna makt

Aulén slår fast att den gudomliga kärleken är tillvarons suveräna makt. Allt som inte har samband med denna livgivande makt står under förgängelsen. Aulén går så långt att han påstår att lex creationis, d v s tillvarons villkor, får sin rätta belysning av lex revelationis, det betyder av den gudomliga kärleken. Aulén tycks mena att först med Gud träder en sann bild av verkligheten fram.

I annat sammanhang kan han tala om att den gudomliga kärleken är något för ratio (det mänskliga förnuftet) främmande när den sänker sig ner över den syndiga människan. Dess uppgift är att tvinga jaget att träda tillbaka för att bli ett redskap för Guds agape. Slutsatsen blir att ratio, d v s förnuftet, är något underordnat. Över förnuftet står den gudomliga kärleken.

#### Källor

##### **Den gudomliga kärleken**

Den gudomliga kärleken är icke en makt bredvid andra, utan tillvarons suveräna makt. 144

Den gudomliga kärleksviljan är tillvarons livgivande makt. Allt som inte har samband med denna livgivande makt står under förgängelsen. Guds skapelse, en creatio continua. Detta såg bl Schleiermacher som förband skapelsen med uppehållsen men betonade natursammanhanget på ett sådant sätt att Guds kärleksvilja i skapelsen genom Kristus fördunklades. 174

Lex revelationis innebär att lex creationis klarläggs till sin innebörd. Denna uppenbarelsens lag är till sitt väsen kärlekens lag. 179

---

<sup>1</sup> Aulén 1957 s 146

<sup>2</sup> Aulén 1957 s 46

<sup>3</sup> Om tron som villkor för att se den sanna verkligheten, trons verklighet, se kap 3 Trons verklighet och där avsnittet

"En gudomlig kärlek, som sänker sig ned till och träder i gemenskap med den syndiga människan är tvärtom något för ratio främmande."... Gemenskapen med Gud genom att "den gudomliga kärleken bryter sig igenom lagens ordning och på ett för all exklusiv rättsbetraktelse närmast anstötligt sätt upptar den syndiga människan i sin gemenskap. 126

Aulén betonar den gudomliga kärlekens möjlighet att göra sig gällande överallt utan hinder av rumsliga begränsningar. 143

Aulén klarar gudsbildens enhetlighet genom att bestämma Gud som agape. 123 f

Den gudomliga kärleken ej överslätande. 131

Jaget träder tillbaka och blir ett redskap för Guds agape. 288

### Guds kärlek, några iakttagelser

När Aulén skall beskriva Guds kärlek hänvisar han regelbundet till Kristi kärlek. Dock inte genomgående. Guds kärlek kan också tecknas fristående. Kopplingen till Kristus blir i dessa fall indirekt. När Aulén behandlar Guds vrede över synden, hans dömande, hans suveränitet eller dylikt gör han det genom att spegla detta "Guds främmande verk" i Guds kärlek. Hans syfte är att visa att även Guds främmande verk står i kärlekens sammanhang.

Källor

#### **Guds kärlek**

Auléns tro ett försök till karakteristik. En samhällskonservativ och apologetiskt färgad helhetssyn grundad på Luther. Fixering vid trons grundmotiv som är agape. Se vidare 71 ff

Guds kärlek i kamp mot det onda, Gud gör allt för att övervinna det, ända därhän att han ...utger sig själv... 130

Guds kärlek spontan och av allt yttre omotiverad, eller likabetydande; Guds förekommande nåd. 127

Guds rättfärdighet är som Nietzsche uttrycker det "kärleken med seende ögon. 134

När den gudomliga kärleken betvingar mskan blir hon en Kristus för nästan. 286

Guds motsatsförhållande till det onda obönhörligt. 276

Guds allmakt= kärlekens suveränitet i förhållande till allt som sker. Guds suveränitet präglad av den gudomliga kärleken. 136

Guds väsen – det är hans kärleksvilja, icke någon dunkel substans som skulle ligga bakom denna vilja. 201

#### **Guds kärlek och Guds vrede**

I stället för uttrycket "vred på synden men han älskar syndaren" ser Aulén hellre att Gud är både vred på synden och älskar syndaren. 133 f

Guds kärleks möjligheter få icke förkortas och hans radikala fördömande motsatsförhållande till synden får icke fördunklas. 159

Guds suveräna kärleks möjligheter kunna icke få förkortas, och hans radikala fördömande motsatsförhållande till synden kan icke få fördunklas. 166

Huvudsynpunkten, trons öga, mitt uttryck, ser Guds suveränitet som alltigenom en kärlekens suveränitet. 140

Guds kärleksvilja är skapelsens lag. Den gör sig gällande genom att rida spärr eller vara anklagare och domare. Aulén förbinder den med Rom 2:14 f, hedningarna som inte hava lagen...Lex naturae och naturrätt bygger på fiktionen att man på rationell väg skall kunna deducera fram en allmängiltig och till sitt innehåll bestämd rättsåskådning. 176ff

Aulén gör allvar av att Gud till sitt väsen är idel kärlek. På den grunden bygger man dock inte upp ngn rationell världsförklaring. 163

Guds domsvilja måste i sista hand fattas som uttryck för hans kärleksvilja. 160

### Guds kamp mot ondskan

Gud är den av vilken allt beror. Till denne Gud knyter alltså Aulén Kristus. Med Luther ser Aulén "Gud i den föraktade människan Kristus". Hela Jesu framträdande framstår för Aulén som en gudsmanifestation.

Detta betyder därför inte att Aulén förtiger drag i gudsbilden som inte osökt går att knyta till "Guds kärleksgärning i Kristus". Aulén talar om Gud som det fördolda gudomliga majestätet och om Guds upphöjdhet över allt mänskligt förstånd.

Oundvikligen stöter Aulén också på frågan om Gud och det onda, hur kärlekens Gud kan låta det onda ske. Inget i himmel och jord kan ju vara Gud övermäktigt. Ändå sker oupphörligen sådant som inte får hända. Till detta förhåller sig Aulén apologetiskt.

Här några exempel på hur Aulén kan träda upp till Guds försvar.

*Gud vill visserligen inte allt som sker. Men Gud kan tvinga t o m det onda att tjäna hans syften.*

*Säkerheten i Guds domar är absolut. Men dessa domar kan i människors ögon förefalla orimliga.*

Även det som tycks strida mot Guds vilja i Kristus försöker Aulén med Luther foga in i sin bild av Gud. Han talar om *Guds opus alienum till skillnad från hans opus proprium, dvs Guds straffande verk till skillnad från det verk han utför utifrån sin kärleksvilja.*

Att reda ut problematiken Gud och det onda genom att avpersonifiera Gud och göra Gud till ett slags högre naturkraft som står utanför rätt och fel, gott och ont är naturligtvis Aulén helt främmande.

Det Aulén helst vill lyfta fram är Guds kamp mot ondskan. Han talar om Gud som den mot kaos kämpande skaparviljan. Aulén kan beteckna denna kamp som en skapelsens lag och att alla Guds bud står i samklang med denna skapelsens lag.

Det som här blir problemet är att kunna förena Gud som den kämpande Guden med bilden av Gud som den suveräne. Aulén kommer inte fram till någon hållbar lösning. Han tvingas tala om "Guds uppenbarelse" som "ett spänningsfyllt drama".

På motsvarande sätt finner Aulén inget slutgiltigt svar på frågorna om Guds närhet och hans oundvikliga avstånd från människorna. Inte heller på att Gud i ett och samma andetag både står i kampen och är upphöjd över den.

På ett område behöver han inte kryssa sig fram mellan motsättningarna. Det gäller den fortsatta gudsuppenbarelsen. Här vet Aulén besked. I och genom den uppståndne Kristus går Guds verk i världen vidare.

Summan av allt detta blir att Aulén inte bekänner någon annan Gud än den som uppenbarar sig i Jesus Kristus. Det som talar mot denna bild av Gud för han på ett eller annat sätt åt sidan, oftast genom att tala om Guds uppenbarelse som ett spänningsfyllt drama.

### Guds kärlek som grundmotiv tvingar fram dualism

På grund av sin syn på Guds suveränitet i kombination med hans kärleksvilja som det allt annat överskuggande får Aulén som vi sett svårigheter att placera in det onda i sitt tänkande. Att härbärgera det onda i Gud är honom främmande. Lika främmande är det att tänka sig en ond makt som på allvar kan stå upp emot Gud. Han kan omöjligen förbinda Guds vilja med allt "fruktansvärt som händer". Utifrån den problematiken hamnar Aulén i att påstå att "viss dualism är förbunden med trons livssyn".

Men frågar jag mig då, hur mycket dualism tål en åskådning som i ett och samma andetag hävdar både Guds suveränitet och hans allt överskuggande kärlek?

Källor

#### **Teodicé**

Om man vill se Guds vilja i allt även fruktansvärt som händer, kan inte detta ske utan att man reducerar Guds motsatsförhållande till det onda. 183

Vill man hålla fast vid det onda som verkligt ont och ändå härleda allt det som sker från Guds vilja, leder detta ofrånkomligt till ett negerande av Gud som kärleken. 183

#### **Dualismen**

Tron kan inte fatta det från synden stammande onda såsom något utslag av den gudomliga viljan. 164

Den kristna gudstron kan inte ha en renodlat monistisk åskådning. Detta skulle nämligen hota den kristna gudsbildens renhet. 185

**dualism** Det onda möter oss som fysiskt ont och religiöst ont. Den kristna tron fattar inte allt som utslag av gudsviljan. Viss dualism är förbunden med trons livssyn. 180 f

### Försynstrons innebörd, Gud har greppet vad som än sker

Till den bibliska föreställningsvärlden hör tron på Guds försyn. Denna är i sin tur avhängig Guds suveränitet. Försynstrons innebörd i Auléns utläggning blir att Gud vad som än sker dock har greppet. Gud är suverän i förhållande till det onda, han tar allt om hand och han vill något med det som sker. Trons människa vågar på den grunden lägga allt i Guds hand, försäkrar Aulén.

Inget att säga om detta tycks det. Det hör till den bibliska gudstrons fundamenta att i detta stycke uttrycka sig på liknande sätt. Ändå säger det mig en del om Auléns bibelläsning. Denna tycks grunda sig mer på troslärans sätt att läsa bibeln än på inträngande bibelstudium. Går man nämligen till källorna är utväljelsetanken en bärande föreställning i hela den bibliska föreställningsvärlden. Jesu framträdande både kan och skall, som jag ser det, läsas som det slutgiltiga svaret på den gudomliga utväljelsen. Men när Aulén talar om försynen associerar han inte till föreställningar om utväljelsen trots att försynstron har sina rötter just där.

Källor

#### **Försynstron**

Försynstron vilar i tron på den Gud som är suverän även i förhållandet till det onda. 187

Försynstro innebär tro att Gud tar allt om hand och att han vill något med det som sker. 180 f

Det väsentliga i försynstron ligger i att Gud tar hand om allt, att hans kärlek vill något med allt som sker och att trons mska därför får lägga allt i hans hand. 189

### Gudsgärningen i Kristus vävs in i Guds doms- och skapelsegärning

Kristus blir under Auléns händer "gudsgärningen i Kristus". Denna gudsgärning ser Aulén som en integrerad del i själva gudsuppenbarelsen. Dess följd blir omvälvande, "det gamla förbundet upphävs i det nya". Gudsgärningen så förstådd väver Aulén samman med Guds doms- och skapelsegärning.

Källor

#### **Gudsgärningen i Kristus**

Auléns sammanfattande uttryck "gudsgärningen i Kristus" 77 ff

Gudsgärningen en frälsningsgärning, en domsgärning och en skapelsegärning. Skapelsegärningen sist för att framhäva dess religiösa karaktär. 152

Det gamla testamentets gudsuppenbarelse *fullkomnas* gm Kristus i det nya. Det gamla förbundet upphävs i det nya. 34 f

"Det gamla förbundet var upprättat på lagens grund. Gudsförhållandet var därmed primärt ett genom lagen bestämt förhållande. Det nya förbundet vilar däremot på den självutgivande kärlekens grund." 46

### Mot en metafysiskt och idealistiskt bestämd Gud

"Gudsuppenbarelsen är gudomlig självmeddelelse i handlingens form" <sup>2</sup> Denna Auléns formulering kan tjäna som riktmärke för att få grepp om hur Aulén uppfattar Gud. Samtidigt hjälper den oss att förstå vad Aulén vänder sig mot.

---

<sup>2</sup> Aulén 1957 s 46

Först att Auléns formulering implicit är avgränsande. Handlingen visar vem Gud är, närmare bestämt Guds kärlekshandling i Kristus. Går man längre och försöker med mänskliga begrepp precisera sin gudsbild hamnar man i det Aulén kallar "metafysiskt bestämda gudsbegrepp". Det betyder i min tolkning att man låtit sin egen tänkta Gud bli den sanne Guden. Sådana metafysiskt bestämda gudsbegrepp hör enligt Aulén till vanligheten i teologers bestämningar av Gud.

Det andra Auléns formulering signalerar är att det är noga med riktningen. All sann tro har riktning från Gud till människa, aldrig tvärtom. Alla försök att hämta kunskap om Gud genom något eget inneboende gudomligt utdöms av Aulén.

Här blir det mycket som faller under Auléns fördömanden. Alla former av idealistiska teorier fördöms, allt som försöker förklara det oförklarliga, alla subjektivistiska uppfattningar, all spiritualisering drabbas av Auléns dom. Guds helighet står som en sköld mot alla försök att identifiera det mänskliga med det gudomliga.

Källor

#### **Guds helighet**

"det gudomliga är något annat än det mänskliga och kan icke oklart flyta över i "det högsta mänskliga". 115

"Gudsförhållandets dubbla motsättning; mot rationalitet och mot legalitet". 126

Aulén ställer Guds helighet *gentemot* moralism, eticism, eudemonism, rationalism och mot identifikation mellan det gudomliga och mänskliga (mystik) 115

Det är ingen tillfällighet att heligheten lättare låter sig negativt avgränsas än positivt bestämmas. 116

Från kristen synpunkt finns ingenting profant. 386

#### **Mot överskjutande förtjänster**

För Aulén Inga helgon, inga överskjutande förtjänster. 326

#### **Mot de inskränkta troende**

Aulén säger nej till att bara de som mottagit evangelium kan utföra Guds vilja. 291

#### **Mot dem som lever av läran**

Den intellektualistiska trosuppfattningen innebär att man böjer sig för läran. Försanthållandet i centrum som kombineras med fiducia. 69. Eventuellt undantag för dem med mindre utvecklad tro. 70

#### **Mot metafysiskt bestämda gudsbegrepp**

"Överblicka vi de metafysiskt bestämda gudsbegrepp, som framträtt under tidernas lopp, kunna dessa fördelas i tvenne huvudtyper: den ena accentuerande den gudomliga "transcendensen" och utformad i deistisk riktning, den andra accentuerande den gudomliga "immanensen" och utformad i panteiserande riktning". 147 Rader av exempel s 147-150

#### **Rationalismens, mysticismens och humaniseringens faror. Man missar Guds väg till människan**

Rationalismens och mysticismens faror. Man missar Guds väg till människan 342

Humanisering på idealistisk grundval på 1700-1800-talet. Där förlorar man riktningen, Guds väg till mskan 205

#### **Skolastiken försöker förklara det oförklarliga**

Skolastiken vill förklara det oförklarliga 205

Den skolastiska teologin går kompromissens linje. Försöker utjämna spänningen mellan den gudomliga kärleken och den "vedergällande rättfärdigheten" 121

#### **Den dialektiska teologins metafysiska paradox**

Aulén vänder sig mot den dialektiska teologin när den låter frälsningen bestå av en metafysisk paradox. 156 f

#### **Upplysningen humaniserar gudsbilden**

Upplysningen humaniserar gudsbilden 122

#### **Mot idealistiska teorier**

"Ritschls utpräglad inomvärldsliga etiskt-kulturellt orienterade gudsbegrepp står tvärtom i ett mycket påtagligt beroende av idealistiska teorier, närmast tankegångar som går tillbaka till Kant". Även Harnack 58 Aulén avgränsar sig mot metafysisk idealism (som suddar ut gränserna mellan det gudomliga och högst mänskliga) och mot metafysisk dualism (livet under ändlighetens villkor ont) I stället prisar Aulén den suveräna gudomliga kärlekens livgivande gärning som har sin fortsättning i nya himlar och en ny jord. 169

*Aulén vänder sig mot idealismens syn* på frälsningens möjlighet, att människonaturen som sådan innesluter i sig ngt gudomligt. Aulén hävdar att om mskan hänföres till ändlighetens värld blir frälsningen möjlig genom metafysisk irrationalism. 152  
Om Schleiermachers idealism när han ser Kristus som den religiösa ur bilden. 57 ff

### **Eticism**

Mot Ritschl som var eticistisk, ville utmönstra helighetsbegreppet ur gudsbilden när det gick upp för honom att heligheten inte kunde rymmas inom etiska kategorier. 117

### **Metafysisk idealism**

Mot metafysisk idealism... som tror sig se det gudomliga i det mänskliga. Mot metafysisk dualism som betraktar livet under ändlighetens villkor såsom ett ont som inte kan återföras på den gudomliga suveräna kärleksviljan. 172

### **De subjektivistiska misstolkningarna**

Den subjektiva misstolkningen. Prästens andliga kvalitet avgörande. 380

Den subjektivistiska uppfattningen om tron. Tron fattas som likbetydande med vissa religiösa känslor, eller fromma själstillstånd. 70 Den subjektiva tron fides qua creditur överordnad trosinnehållet, fides quae creditur. 70

### **Spiritualiseringens fara**

Spiritualiseringens fara, man lösgör Anden från Ordet. 342

## Människan Jesus förs åt sidan

Som vi sett blir av Jesus "Gudsgärningen i Kristus" och av Gud gudsuppenbarelse, "gudomlig självmmedelelse i handlingens form". Varför uttrycka sig så speciellt? Mitt svar lyder; för att Aulén skall få rätsida både på frågan om Guds väsen och den om Kristus. Han söker konkretion i beskrivningen av gudsförhållandet och detta utan att hemfalla åt metafysik. Samtidigt vill han ge svar på frågan om Jesu relation till Gud. Det är f a uppenbart att Aulén upphöjer Jesus till Kristus samtidigt som människan Jesus förs åt sidan.

Vad vinner då Aulén på detta? Tydligare än annat att upphøjelsen av Jesus till den gudomliga sfären får avgörande betydelse för bilden av Gud. Vad förlorar han? Människan Jesus förs åt sidan och därmed en viktig anknytningspunkt i en kristens vardagskamp.

### **Källor**

#### **Gud den av vilken allt beror, samtidigt förbunden med Kristus**

Gud skapare Av honom genom honom och till honom är ju allting. Rom 11:36 och skapelsegärningen i sin helhet förbunden med Kristus. 168

Luther gör allvar av att kristusbekännelsen innebär att Guds väsen återspeglas i kristusgärningen. 202

Luther om att se Gud som är dold i den föraktade människan Kristus. 206

Kristus den i vilken den gudomliga viljan tagit gestalt=den som är av samma väsen som fadern 125

"Född av Fadern i evighet" är grundlag för tron på att vi i Kristus möter den gudomliga kärlekens inkarnation. 208

#### **Gud fördold**

Gud det fördolda gudomliga majestätet. 94

#### **Gud helig**

Definition av helig, något i förhållande till det mänskliga upphöjt och suveränt. 115

#### **Gud, ingenting honom övermäktigt**

Guds allvetande blir ett uttryck för den osvikliga säkerheten i Guds domar. 143

Gud vill alltså inte allt som sker men han vill något med allt som sker. Ingen situation kan vara Gud övermäktigt. 185

Gud kan tvinga själva skadan att tjäna hans syften. 187

#### **Guds opus alienum**



Guds straffande verk opus alienum (opus alienum även lagen och vreden) till skillnad från hans opus proprium. 163

### **Guds aktivitet ingen naturkraft**

Aulén mot alla tendenser att fatta Guds aktivitet som ett slags högre naturkraft. 237

### **Gud, kämpande och suverän**

Spänning mellan den kämpande Guden och den suveräna gudsviljan enl A. 48

Gud en makt starkare än alla andra. Gud den obetingat suveräne både i nåd och i dom. Detta i gudsríkets kamp mot satans makt. 190

Guds suveränitet hålls av Aulén samman med hans kamp mot ondskan. Så inte i nominalismen där Guds potentia absoluta var hans kvalitetslösa maktvilja. Så inte hos Marcion där Gud är enbart kärlek varför skaparguden blir en lägre Gud. Aulén erkänner spänningen men kan på inga villkor tänka sig att Guds suveränitet lösgöres från hans kärlek. För har gudsbilden fått sitt avgörande innehåll av kristusgärningen. 136-139

"Guds uppenbarelse är sålunda ett spänningsfyllt drama". 47

### **Skapelsens lag**

Den mot kaos kämpande skaparviljan fungerar som en skapelsens lag. Alla Guds bud står i samklang med skapelsens lag. 175 f

### **Gud nära och på avstånd, i kamp och upphöjd över all kamp**

Gud i självmeddelelsen både något nära och något på avstånd. 146

"För det första: gudsuppenbarelsen yttrar sig i kamp med det som står gudsviljan emot men är på samma gång en uppenbarelse av den över all kamp upphöjde Guden." 47

Gudsuppenbarelsen enl Aulén motsägelsefull. Gud nära, Gud fjärran, Gud tillgänglig, Gud otillgänglig.

Gudsgärningen fullbordad, men också pågående. 35

Gudsuppenbarelsen är gudomlig självmeddelelse i handlingens form. 146

### **Gudsuppenbarelsen ett fortgående handlande**

Gudsuppenbarelsen ett fortgående handlande från Guds sida. 152

När den kristna tron talar om en skapelsens eller Skaparens lag, hänger däremot allt på att Gud är den levande och alltjämt handlande Guden, som i de konkreta livssituationerna ständigt på nytt gör sin viljas lag förnummen. 178

Gudsuppenbarelsens frälsningsgärning fullbordad... frälsningens gudsgärning ständigt pågående. 196 f

### **Inga gränser kring gudsuppenbarelsen samtidigt ingen annan Gud än den som uppenbarar sig i Kristus**

Tvärtom är både den universalistiskt och den exklusivt inriktade synpunkten ett direkt uttryck för den kristna trons *karakteristiska* sätt att se. Denna vill nämligen å ena sidan överhuvud icke uppdraga några gränser kring gudsuppenbarelsen, men å andra sidan vill den *icke veta av någon annan Gud* än den som uppenbarar sig i Kristus. 39 f

## **Gud i Kristus**

### **Jesus transformerad till gudsgärningen i Kristus**

Kristna betraktar verkligheten utifrån Kristus. På honom grundar de sin livssyn. Men hur framstår då denne Kristus i de troendes ögon? Följer de Aulén i spåren har av vandringspredikanten Jesus blivit inte blott Nya testamentets Kristus, den smorde. Han är omformad till *kristusgärningen, gudsgärningen i Kristus, den gudomliga kärleksviljan, kärleksgärningen, alternativt Guds kärleksgärning i Kristus*. Av evangeliernas Jesus har i Auléns tolkning blivit en gudsgärning. Fokus har, jag upprepar det än en gång, kommit att mer ligga på Gud än på människan Jesus.

Denna Auléns avancerade kristologi skall ses mot bakgrund av att tolkningen av Jesus inleds redan i de nytestamentliga skrifterna. Och när den bibliska kanon väl är fastställd fortsätter försöken att förstå Jesus i den tidiga kristenheten. Först försöker teologer av olika schatteringar att fastställa förhållandet mellan Jesus och Gud. I ett senare skede på ett för den västliga kristenheten avgörande sätt genom att år 431 i kyrkomötet i Kalcedon fastställa relationen mellan Jesu mänskliga respektive gudomliga natur. Där

påstås Kristus äga två naturer som "är oskiljaktigt och ouplösligt förbundna utan förvandling eller sammanblandning". Så långt en utveckling av det som framkommit ovan i "Gud och Kristus".

Söker man ytterligare efter varifrån Aulén hämtat sitt sätt att förstå Jesus lönar det sig att gå till Luther. Enligt Aulén förenklar Luther det för kristusspekulationen olösliga problemet om förhållandet mellan Jesu två naturer, den gudomliga och den mänskliga. Detta genom att tala om att vi i Kristus har Faderns hjärta och vilja eller att vi i Kristus ser en återspeglning av Guds sinnelag. Kristusgärningens kärlek är för Luther Guds egen kärlek. Detta tal passar Aulén och blir till ett med hans egen förståelse av Kristus.

Som vi ovan antytt passade det Aulén sämre att fånga in dogmernas sanningar i som han kallar det "naturalistiska formler". I sak betyder det att han avgränsar sig från det han kallar "Kalcedonformelns fysiskt tänkta väsenshet". Därmed fördunklas enligt honom kristusbekännelsens religiösa syfte.

Men han gjorde som vi också sett ingen sak av denna sin avgränsning. Dogmen om Jesu två naturer och väsensheten med Fadern samt dess förutsättning i Jesu sanna mänsklighet skriver han under på om än i omtolkad form. Han talar om att "uppenbaresegärningens rikedom inte kan infångas i det mänskliga tänkandets kategorier". När där talas om Kristi två naturer utan förvandling eller sammanblandning innebär detta enligt Aulén följande. Jesus framställs varken som en halvgud (arianism), inte heller uttrycker Kalcedonformeln enligt Aulén något slags teofani (modalism).

Själv observerar jag att Aulén i sin kristusspekulation aldrig gör poäng av evangeliernas vittnesbörd om Jesu mänskliga möten. Han försöker aldrig fånga Jesus så att säga i språnget. Den på jorden verkande Jesus blir därmed förd åt sidan. I stället hamnar han i en kristologi som belyser Guds väsen men tiger om människan Jesus.

#### Källor

##### **Luther**

De två naturerna i Chalcedon i Auléns tolkning har till syfte att hävda såväl msklighet som väsenshet. 204  
Den gammalkyrkliga teologin brukar naturalistiska formler när de bestämmer Kristi förhållande till Gud.  
Bakom ligger djupast sett att vi i Kristus finner det essentiellt gudomliga. Eller med Luther *vi hava Faderns hjärta och vilja i Kristus*. Detta är väsenshetens innebörd enligt Aulén. I *Kristus en återspeglning av Guds hjärtelag*. Kristusgärningens kärlek är Guds egen kärlek. 200

##### **Gud i Kristus**

Om den Gud som framträder i kristusgärningen gäller det; Just sådan och icke annorlunda är Gud "Det finns ingen annan Gud än just denne Gud" 51  
"Kristusgärningen bestämmer alltså det kristna gudsförhållandet och den kristna gudsbilden" 62 f  
Kristocentricitetens innebörd. Skall den gammalkyrkliga bekännelsens huvudformel "av samma väsen som Fadern överhuvud äga någon mening kan den rimligen inte vara någon annan än den, att vi lära känna Faderns väsen i Sonen. 63 f  
Aulén betonar att hans utläggning om väsensheten skiljer sig från de gammalkyrkligas gällande substansbegreppet men detta innebär ingen saklig differens. 201  
Av samma väsen = det är det gudomliga väsendet självt som inkarnerats i Kristus icke något mellanväsen. 203

##### **Gudsbilden**

Om den kristna gudsbilden med sin avstånd och sin närhet osv 147-150  
Gudsbilden inte splittrad men den gudomliga uppenbaresegärningens rikedom kan inte infångas i det mänskliga tänkandets kategorier. 97 ff

##### **Kristologi**

Det i kristusbekännelsen liggande religiösa syftet fördunklas, så snart det väsentliga blir något annat än Guds hjärtelag, så snart som det istället blir fråga om en mer eller mindre *fysiskt tänkt väsenshet*. 200  
Detta eviga relationsförhållande har tron sökt uttrycka genom de symboliska satserna om Sonens "födelse av Fadern före all tid" samt om Andens "utgående av Fadern och Sonen". 243  
En gudstro som samtidigt är en Kristustro kan aldrig bli panteistisk och en gudstro som samtidigt är en andetro aldrig deistisk. 242  
Jesu föruttilvarö i Faderns sköte Joh 1:18 och att han föddes utan mans medverkan syftar till att visa samma sak, att vi i Kristus möter den gudomliga kärlekens manifestation. 208

Jesu två naturer i Chalcedon, dess egentliga syfte att hävda såväl väsensenheten som Jesu sanna mänsklighet. 204

Kalcedonformelns avgränsning Jesus varken halvgud eller ett slags teofani.

Det viktiga är *denna dubbla avgränsning* i Kalcedonformeln. Jesus har två naturer utan förvandling eller sammanblandning. 84

Kristi väsensenhets med Fadern innebär inget mindre än den gudomliga kärleksviljans inkarnation i Kristus. 201

Kristologins utformning, den gammalkyrkliga teologiens främsta insats. 198

Med gillande noterar Aulén Prenters åsikt: Treenighetsläran inte en lära om Gud utan en lära om uppenbarelse. 240

Modalismens misstag, Kristus träder i Guds ställe. Men med Kristus följer en gudsuppenbarelse i historien, i den föraktade människan Kristus. 66 f

Mot teofanikristologi, Kristus en på jorden vandrande gudomlighet 197 f

När man av detta drar slutsatser om Jesu fysiologiska beskaffenhet och fattar väsensenheten med Fadern på ett fysiskt sätt, hamnar man fel. 209

Treenighetslärans syfte att hävda den kristna gudstrons livfyllda innehållsbestämmdhet och dess enhetlighet. 239, 239 f

Å ena sidan identifikation med Gud, doketism, modalism och i försvagad form monofysitism, monoteletism. 204

Aulén avgränsar sig dels från separationskristologi (skiljer Kristus från Gud, mellanväsen) och teofanikristologi (identifierar Kristus med Gud). 203

Aulén mot separationskristologi, Kristus som mellanväsen 197 f

"tre personer i en gudom". I samma mån som personbegreppet blivit alltmer fixerat fara för gudstrons enhetlighet. Fara för triteism 24

### Gud i försoningen liksom i Kristi kamp och offer

Det är alltså inte ur evangeliernas bilder av Jesus som Aulén hämtar upp sina föreställningar om frälsaren. Aulén tar i stället sin ansats i Jesus på korset och då i en bestämd tolkning av detta kors. Det är inte av en tillfällighet som Aulén påstår att Jesu kors vänder upp och ner på "alla utomkristna offertankar". Detta genom att förstå korset som en gudshandling. Den "upp och nervändningen" behövde Aulén för att kunna se Guds kärlek i offret. Att Jesu offer är en gudshandling var omistligt för Aulén. På den hänger hela Auléns kristendomstolkning.

Begreppet försoning måste Aulén brottas med. Centrala Paulusord liksom motspänstiga gammaltestamentliga föreställningar om en Gud som blidkas av människans offer tvingar honom till denna brottning. Aulén mejslar ut innebörden genom att vraka och välja bland tolkningsalternativen. Resultatet måste bli något som upplevs etiskt/religiöst fullvärdigt.

Resultatet blir korset som en gudshandling. Guds kärlek är så stor att den inte skyr offret, inte skyr döden på ett kors. Genom denna kärleksgärning skapar Gud försoning mellan sig och världen. Guds vrede över synden och syndaren vänds i försoning. Människorna kan leva i försoning, t o m Gud blir försonad.

I ett visst spänningsförhållande till ovanstående och i anslutning till fornkyrkans mera slagkraftiga förkunnelse står Auléns tolkning av korset som "Kristi kamp och offer", alternativt "Kristi kamp och segergärning". Denna syn på korset bestämmer Aulén som den klassiska. Denna faller ut när korset och uppståndelsen fogas samman i en odelbar helhet. Aulén vittnar om att han funnit att detta motiv genomsyrar Nya testamentets förståelse av korset liksom den gamla kyrkans och sedan kommit till heders f a genom Luther.

När Aulén betraktar uppståndelsen separat är han noga med att framhålla att uppståndelsen verkligen ägt rum. Uppståndelsen i dess olika faser (uppståndelse, uppstigande, sittande på Faderns högra sida) motsvaras av verkliga händelser. Några svar på frågan om hur dessa under skett ger han dock inte.

Viktigt för Aulén var också att framhålla att Kristus efter uppståndelsen helt tillhörde "det gudomliga livet". Som sådan var och är Kristus det kristna troslivets Herre. Och

tilläger jag, det betyder den troslivets herre som hjälper nutidens kristna att läsa vår samtid, vår historia och inte minst inspirerar oss i våra dagliga möten. Men så långt sträcker sig aldrig Gustaf Aulén i "Den allmänneliga kristna tron". Den rätta tolkningen målar han upp liksom misstolkningarna. Men till möjliga konsekvenser når han sällan. Auléns teologi är beskrivande inte levandegörande.

Slutligen konstaterar jag att Auléns försoningsteologi huvudsakligen har funktionen tolkningsnyckel och trosparadigm. I den funktionen ger den karaktär åt teologin i "Den allmänneliga kristna tron". Tillämpningen däremot lyser med sin frånvaro. Inget sägs om försoningens sprängkraft, inget om tillämpningen.

#### Källor

##### **Försoningen**

Däriigenom att offret så i sista hand är ett den gudomliga kärlekens offer, har den offerttanke, som är karakteristisk för den kristna tron, på ett revolutionerande sätt vänt upp och ned på alla utomkristnas offertankar... 220

För den kristna tron är kristusgärningen förankrad i det på korset fullkomnade livsverket. Av A är denna tolkad som "den på självutgivelsens väg segrande, suveräna kärleken. 229

Centrala paulusord om försoningen 218

Försoningen Guds verk enbart, inte till en del av Kristus såsom mska given komensation åt den gudomliga rättfärdigheten. 210

Kristi på korset fullbordade livsverk är den gudomliga kärleksgärning, genom vilken Gud upprättar försoning mellan sig och världen. 209

Segergärningen även en försoningsgärning, Guds vrede stillas. Välsignelsen bryter sig väg igenom vreden "förbannelsen". 216 f

##### **Offret**

Korset under offrets synpunkt särsk Hebréerbrevet 219

Offret är i sista hand *den gudomliga kärlekens* eget offer. 220

Även offer åt Gud? Detta därför att Gud försonas i och med att han försonar. 220

##### **Kamp och seger**

Den förlåtande kärleken är förbunden med Kristi kamp och offer. Det bevisar att Gud tar synden på allvar. 276

Kristi gärning fattas såsom den gudomliga viljans kamp- och segergärning... 38

Kristi fullbordade livsverk är seger över de fördärvmakter, under vilka mänskligheten trälar, ett den kämpande gudomliga kärlekens viljans segrande genombrott och ett upprättande av "det nya förbundet"...En gärning genom vilken Gud försonas i och med att han försonar. 209

Kamp och segermotivet dominerar hela bibeln, gamla kyrkan, Luther. 212 f

Den ställföreträdande kärleken utesluter inte kampen, men den ger ny möjlighet att föra kampen mot det ondas makt. 222

##### **Uppståndelsen**

För tron har upphöjelsen olika sidor (uppståndelse, uppstigande, sittande). 232

Uppståndelsens fakticitet fundamental. 233

Upphöjelsens huru är förbunden med tron på den skapande och livgivande Guden. 233

Om uppståndelsens huru kan teologin inte göra några uttalanden. 233

Uppståndelsen en Guds kraftgärning. 234

Upphöjelsen avslöjar korsets innebörd. 230

Upphöjelsen är Guds svar på Kristi offergärning. 230

Kors och uppståndelse förs samman. Efter uppståndelsen tillhör Kristus "helt det gudomliga livet". Som sådan är han det kristna troslivets herre. 227

Kristusbekännelsen har sin grund i det fullkomnade livsverket. 198

## **Om tron och den troende**

Först i korta satser hur Aulén i löpande text kan uttrycka sig om tron. Exempen gör anspråk på att vara representativa. Jag har funnit att det han skriver låter sig sammanfattas under två huvudrubriker, "tron som gåva" och "tron som liv".

Det behöver påpekas att när Aulén skriver "tron" betyder det samtidigt av tron upplysta människor.

#### Tron som gåva

Trons källa är Gud. Den är en *Guds gåva* till den kristne, t o m ett Guds *betvingande* av henne. Den troende kan definieras som en människa som övervunnits av Gud, svarat ja på Guds kallelse och förpliktat sig till lydnad för Guds vilja.

Trons ägande är samtidigt *trons mottagande*.

Tron har sin *förankring i Gud* inte i egen erfarenhet, inte ens i erfarenheter som visar trons sanning. Ånger och bot blir mot den bakgrunden inte villkor för gudsrelationen, däremot en följd av denna.

Det för tron väsentliga är att med Luthers uttryck *se Gud "i den föraktade människan Kristus"*. Samtidigt är denne Kristus för den troende i ett och samma ögonblick både den korsfäste och den uppståndne. I tron är Jesus både död och uppstånden, i samma tro förenad med levande och döda och i hoppet lever den troende samtidigt i både nutid och framtid.

Den kristna tron är till sitt väsen också andetro i den betydelsen att den kristne i sin dagliga gärning med trons ögon kan iakttä hur Guds verk fortgår. För tron är detta ett uttryck för *Guds verk genom Anden*.

#### Tron som liv

Tron *ger liv* i den kristnes relation till Gud.

Tron innebär både *tillit och försanthållande*, både *ägande och hopp*.

Tron hör hemma på jorden men den troende är samtidigt en främling på samma jord.

Tron leder till bävan, eftersom Gud är Gud och människan människa.

Det för tron karakteristiska är att hon *inte erkänner inomvärldsliga värden som högsta domstol*. Vidare att hon ser tillvaron som en *kampplats*, i slutändan som ett uttryck för gudsviljans segrande kamp.<sup>3</sup>

Den troende skyggar för en metafysiskt orienterad eskatologi som skymmer nuets kamp. Hon värjer sig mot alla försök att fördunkla det som står Gud emot och hon lever i *tron på kärlekens suveränitet*.

Den är som relation med Gud *gränsöverskridande* och blir i den egenskapen en gemenskap mellan levande och döda.

#### En idealbild av tron

Aulén målar här upp en föreställning om tron som själva förutsättningen för ett kristet liv. Denna tro förutsätts innebära en vidgad syn på verkligheten där Guds närvaro och vilja både observeras och inbegrips.

Under rubriken ovan "Tron som liv" når konkretionen i beskrivningen inte ända fram till exemplifieringar. Vad Aulén tecknar ser jag därför som "idealbilder" alternativt "riktgivare".

Som en allmän sanning påstår jag dessutom att den teckning av kristen tro som föreligger i detta avsnitt är anlagd så att den skall göra tron möjlig i en efterkristen tid. Dess brist är avsaknaden av konkretion. Detta gäller för övrigt det mesta i "Den allmänliga kristna tron".

---

<sup>3</sup> Om tron som villkor för att se den sanna verkligheten, trons verklighet, se kap 3 Trons verklighet och där avsnittet Trons Gud.

Källor

### **Tron teocentrisk**

"Tron är det sammanfattande uttrycket för det kristna gudsförhållandet. Den kristna tron äger en teocentrisk karaktär". 27

Tron helt och hållet en Guds gåva, sola gratia, sola fide. 293

Tron inget i sig själv allt vad den är, är den genom den gudomliga kärleksviljan. 293

Tron är med Luther att vara övervunnen av Gud. jag; teocentriciteten nyckeln 107

Tron, gudsuppenbarelsen, betvingar människan. 68 Tron är fixerad vid en enda sak, gudsviljan och är från den troendes sida ett lydnadens ja. 70

Tron teocentrisk och sammanhållen. 14 f

Vårt sökande Faderns dragande, trons vågsamma ja= Guds betvingande av mskan 299

Trons ägande är trons mottagande 301

### **Vad tron är**

Tron gemenskap i Gud mellan levande och döda. 398

Tron förbunden med bävan ty mskan är mskan och Gud är Gud.303

"Tron är hemma i jordelivets värld, därför att Gud är där, förverkligande sin kärleksvilja, och tron är främling där, därför att synden är där." 306

Tron som underpant på det kommande och samtidigt förväntan om ngt helt annat. 301

Tron är både tillit och försanthållande av den gudomliga uppenbarelsens innehåll och budskap. 294

Tron inre förvisning av att vara betvingad av Gud. 106

Det för tron väsentliga är att se Gud "i den föraktade människan Kristus" (Luther) 198

Den kristna tron framträder såsom en fortgående uppenbarelsesammanhang, kännetecknat därav att den Korsfäste på samma gång är den upphöjde. 59

Tron vilande på förlåtelsegärningen är Gudsgemenskap och hopp. 301

Den kristna gudstron är samtidigt andetro. 235

### **Trons karakteristika**

"Tron erkänner icke "kulturen" eller överhuvud några inomvärldsliga värden som högsta domstol." 102

Tron låter ont vara ont och ser tillvaron som dramatisk kamp, i slutändan en gudsviljans segrande kamp. 184

Tron mot metafysisk orienterad eskatologi som skymmer det eskatologiska presens-perspektivet. 301

Tron motsätter sig alla försök att fördunkla det mot gudsviljan stridande. Samtidigt motsätter den sig varje inskränkning av den gudomliga kärlekens suveränitet. 189

### **Tron både ägande och hopp**

Tron å ena sidan ägande. En kristen tar sitt ansvar över nuet. Å den andra sidan ett hopp. Dessa båda skall stimulera varandra. Detta när tron framträder som tillit till den gudomliga kärleksviljan. 305

Tron är m a o till såsom hopp. 303

Trons ställningstaganden är av existentiell art, vågsam dristig avgörelse. 90

Vägen till tro gm viss grad av syndamedvetande (Herrmann) men syndamedvetande behöver ej vara förstadium till tro 253

### **Trosvisshet i Gud inte i erfarenhet**

"Icke heller är trosvissheten en erfarenhetsvisshet" 99

"Icke är heller trosvissheten av pragmatiskt karaktär" 9

## **Människan och Gud**

### **Synd, ondska och dom**

Begreppet synd hör hemma i den religiösa sfären. Utan gudsuppenbarelse inget syndamedvetande, hävdar Aulén. I livsgemenskap med Gud skärps syndamedvetandet. Inför Gud görs ingen åtskillnad mellan dödliga och förlåtliga synder. Inför människor däremot låter sig synden mätas, graderas, värderas.

Aulén väjer inte för arvsyndens. På samma sätt som han förutsätter ett välsignelsens arv förutsätter han också ett syndighetens arv. Teologins arvsyndstanke ger uttryck för en totalitetsaspekt på människan. Synden är hos människan oundviklig både som

viljefördärv och som något överindividuell. Detta har för pelagianismen inte insett lägger Aulén till.

Aulén tänker sig synden som en fördärvmakt som trälbinder människan under hela hennes liv. För honom är alltså synden överindividuell på samma gång som den är personlig. Om dess uppkomst har Aulén inget att säga.

För Aulén bryter synden sönder livsgemenskapen med Gud och är samtidigt ett brott mot människans bestämmelse som gemenskapsvarelse. Synden mot Gud blir därför för Aulén också en synd mot nästan.

Synd innebär skilsmässa från Gud, därtill också skuld. Grundorsaken till denna skilsmässa är att människan söker sitt. Så djupgående kan människans jag-centrering vara att till och med hennes gudssökande kan vara inställt i egocentricitetens sammanhang.

Teologins uppgift i detta syndens övergripande sammanhang är å ena sidan att analysera syndens art å den andra att koncentrera sig på syndens övervinnande.

#### Det onda är till för att övervinnas

Aulén påpekar dubbelheten i begreppet det onda. Det onda kan vara fysiskt ont men också synd, dvs sådant som står emot gudsviljan. För tron gäller att det onda, oavsett vilket, är till för att övervinnas. Detta utan att en kristen ser på det onda utifrån "en idealistiskt orienterad monism", inte heller utifrån "en metafysisk dualism". Aulén påstår med en underdrift att "en demonologisk mytologi inte är det väsentliga".

#### Domen som skilsmässa från Gud

Sin syn på domen utvecklar Aulén ur i bibeln förankrade föreställningar om den gudomliga vreden, en vrede som Aulén kommer till rätta med genom att låta den i en som jag uttrycker det, interpretatio europeica moderna bli "inmält i kärleken". Vredens legitimitet låter Aulén bero av dess radikala motsatsförhållande till det onda.

Domen i sin tur innebär skilsmässa från Gud. Vem blir då dömd? Här är Aulén vacklande. Om domen kan människor inte yttra sig med samma säkerhet som om "den gudomliga uppenbarelsegärningen". På fast mark tror Aulén befinna sig när han slår fast att domen drabbar den "som icke tål kärlekens närhet". I andra sammanhang talar han om att den förhärdade blir dömd. Förhärdelse i sin tur tar sig uttryck i att den avvisar den gudomliga nådeviljan.

Aulén betonar att den gudomliga kärleken inte verkar med yttre tvång. Friad blir den som blir övervunnen av "Guds kärleksgärning i Kristus"

#### Domsförkunnelse generaliserad och minimerad

Auléns utläggning om synd, ondska och dom blottar en problematik. Hur läsa bibelns domstexter här och nu? Själv ser jag dessa texter som ingående i den urkristna förkunnelsen. Till den situationsanknutna förkunnelsen hör de fortfarande. Det betyder att situationen påverkar såväl innebörd som giltighet.

När man går närmare in på hur Aulén ser på domen är det lämpligt att inleda med hur han såg på synd. Synd var för Aulén å ena sidan ett religiöst begrepp, å den andra förbrytelse mot nästan. Därmed blir synd, trots att den enligt Aulén är kopplad till gudstro, något som gäller alla oavsett tro.

När han vidare talar om domen definierar han den som skilsmässa från Gud. Samtidigt drabbar den alla som oavsett gudsrelation "inte tål kärlekens närhet".

Aulén påstår i annat sammanhang att varje ögonblick är av "evighetstyngd vikt" därigenom att den innebär avgörelse för eller mot gudsviljan. Samtidigt tänker han sig att människan som människa, vare sig hon vill det eller inte, lever i ett absolut beroendeförhållande till Gud.<sup>4</sup>

Å ena sidan förutsätter Aulén att de som äger trons livssyn är speciella, skilda från alla andra. Å andra sidan tycks han mena att alla, oavsett inställning, på något sätt delade denna trons livssyn. Detta på den grunden att alla förstod att man inte fick göra nästan någon illa eller vara stum inför kärlekens krav. Sammantaget är det uppenbart att Aulén i "Den allmänliga kristna tron" förutsätter att alla, troende som icketroende står under samma dom.

Min förmodan är att Aulén för att få domen allmängiltig och gällande troende som icketroende, tvingades minimera det religiösa kravet. I slutändan blir villkoret för att undgå domen komprimerat till en enda egenskap, att tåla kärlekens närhet.

Betecknande nog har Aulén inget att säga om den för Nya testamentet så viktiga relationen mellan tro och dom (Se bl a Mark 16:9).

Själv gör jag inte som Aulén, måste jag här avslutningsvis tillåtas tillägga. Domsscenen i Matteus 25, människosönens dom, låter jag i hela sin massiva kraft vara ord riktade till just mig som Jesu lärjunge och kristen liksom till alla mina trossyskon. Däremot har jag till skillnad från Aulén inget att säga om domen i generell mening. Fördelen med mitt sätt att läsa är träffsäkerheten, nackdelen den begränsade räckvidden.

#### Källor

##### **Luther och synden**

Antingen är mskan ansvarig för ingenting eller också för sitt jag i dess helhet. 265

Coram deo framkommer syndbegreppets rent religiösa orientering. .. coram hominibus, in naturalibus kan man skatta handlingar på annat sätt. 253

Där syndernas förlåtelse är, där är ock liv och salighet. 272

Luther kallar arvsynden, personsynd. (arvsynd ställd mot verksynd) 256

##### **Synden**

Synd hör hemma i den religiösa sfären. 244

Synd är ett begrepp som hör hemma endast på det religiösa området. 244

Utan gudsuppenbarelse inget syndamedvetande. 245

Skolastikens åtskillnad mellan dödliga och förlåtliga synder saknar berättigande. 267

Synd och skuld kan inte skiljas från varandra. 262

Livsgemenskapen med Gud skärper hennes syndmedvetande till ytterlighet. 274

Olika grader av synd beroende om det är coram hominibus eller coram Deo 268

##### **Syndens uppkomst ingen förklaring**

Att förklara syndens uppkomst på grund av missbruk av den mskan förlänade friheten (mskan ursprungligen fri vilja) skapar bara nya svårigheter. Förklaringsförsök till frågan om syndens uppkomst avvisas. 259

Frågan om syndens uppkomst för tron främmande, tron tänker bara på övervinnandet. 254

##### **Arvsynd**

Synden häftar vid människans liv i dess helhet och hon kan icke hänvisa på någon gärning, för vilken hon icke skulle behöva bedja Gud om förlåtelse. 291

Synden på en gång ofrånkomlig och viljebestämd. Ingen av dessa synpunkter får undertryckas. (gäller både synd och orätt) 259

Syndighetens arv men även ett välsignelsens arv. 257

Syndigheten ter sig för tron som en trälbindande ond andemakt. 257

Syndighetens totalitet resulterar i en fördärvsmakt som trälbinder mskan. 254

För tron står det klart att synden ingalunda försvinner under jordelivet. 274

---

<sup>4</sup> Aulén 1957 s 175, 173



Hur mycket än den personliga synden (sekulärt; benägenhet till det orätta) står i ett inre sammanhang med synden såsom överindividuell makt, så är denna personliga synd lika fullt något som häftar vid och bestämmer den personliga viljan såsom sådan, ett utslag av denna personliga vilja, en återspeglning av dess karaktär. 259

Pelagianismen ser inte syndens sammanhang. 255

Arvsyndstanken ger uttryck åt totalitetsaspekten på människan 254

Arvsyndstanken, synden är såväl viljefördärv som ngt överindividuellt. 255

Arvsynd, benägenhet till en förvänd viljeinriktning 254

Augustinus och dennes arvsyndslära har svagheten att den knyter denna synd till det rent fysiska. 257

Luther kallar arvsynden, personsynd. (arvsynd ställd mot verksynd) 256

### **Synd mot Gud**

Fysiskt lidande och död tillhör förgängelsens villkor i denna förgängliga värld medan synden står i ett absolut motsatsförhållande till gudsviljan. 181 f

Synden bryter sönder livsgemenskap med Gud... av reformatorerna betecknad otro. 246

Synd som fördärv av mskans bestämmelse. 250

Synd är synd mot Gud och därmed också mot nästan. 245

### **Synd mot Gud och skuld**

Så snart mskan står inför Guds anlete blir synd tillika skuld 263

Synd, skilsmässa från Gud, död, syndernas förlåtelse liv 281

Aulén ställer sig bakom Luthers quo sanctior quis est, eo magis sentit illam pugnam. 254

Varje försök att göra skulden beroende av förhållandet mellan den individuella syndigheten och syndens överindividuelle sammanhang fel. 262

Relativiserande betraktelsesätt på synden tillämpbara inomvärldsigt. 262

### **Synd egocentricitet**

Synd... något annat än Guds kärleksvilja äger herraväldet. .. det egna jaget 247

Synd i sin mest sublimerade form när sökandet efter Gud är inställt i egocentricitetens sammanhang. 248

Synd mskan söker sitt. 248

Synden såsom förvänd viljeinriktning 249

Missvisande att förlägga synden till ngt lägre hos mskan, medan det innersta är fritaget från syndens herravälde. ... Synden sitter däremot i viljeinriktningen 252

### **Teologin koncentrerar sig på syndens art och övervinnande**

Teologin skall koncentrera sig på syndens art och övervinnande. 259

Ånger och bot inte villkor med följd. 276

### **Det onda**

Men ofta samband mellan fysiskt ont och synd och alltså med sådant som står emot gudsviljan. 181 f

Ingen rationell utjämning i förhållande till det onda 131

Frågan om det onda koncentrerar sig för den kristna tron kring frågan om dess övervinnande och den får sitt svar genom trons hänvisning till den mot det onda kämpande och över detsamma segrande Guden. 189

Frågan om det onda är för tron en fråga om det ondas övervinnande. 193

Men det onda får inte reduceras till en idealistiskt orienterad monism. Tillvaron får heller inte ses utifrån aspekten en metafysisk dualism där en absolut tänkt motsats råder mellan det oändliga och det ändliga. 191

En demonologisk mytologi icke det väsentliga. 258

I rent etiska frågor reder man sig utan syndabegreppet. 245

### **Domen och vreden**

Den gudomliga vreden insmält i kärleken. 130

Vreden över synden upphör inte men den blir insmält i kärleken och i denna mening upphävd. 223

### **Straffet**

Tanken på Guds straff är därför för tron oskiljaktigt förbunden med tanken på varning, tuktan, prövning, rening, förnyelse, fördjupning osv, men den förlorar sin mening, om den skiljes från dessa syften. 164

### **Domens varför**

"Stränghet, hat, vrede, den dömande och vedergällande rättfärdigheten" är legitima uttryck för den kristna gudsbilden, därför att och i vad mån de åskådliggöra kärlekens radikala och dömande motsatsförhållande till det onda. 130

### **Domen, skilsmässa från Gud**

Den förkastande domens innebörd består i skilsmässa från Gud. 159

Legitimt kristna elementet i fördömelseinställningen att domen drabbar den syndiga människan som obetingad förkastelsesdom... skilsmässa från Gud. 168

### **Människan och domen**

Om dom kan inte tron yttra sig på samma sätt som om den gudomliga uppenbarelsegärningen. 165

### **Samvetets dom relativiserad**

Samvetets domsmyndighet relativiseras av Aulén . 263

### **Vem blir dömd?**

Att Guds dom är en kärlekens dom betyder, att ingen annan blir förkastad, avskild, än den som icke tål kärlekens närhet. 162

Förhållandet till den gudomliga nådeviljan avgörande. Därför är förhårdelsen särskilt allvarlig. 262

Förhårdelse avvisande av den gudomliga nådeviljan. ..Synd mot den helige Ande... den gudomliga kärleken verkar inte med yttre tvång. 267

### **Vem blir friad?**

Den Guds straffdom som vilar över människan *övertvinns av Guds kärleksgärning* i Kristus. 221.

Alltså Gud försonar och försonas. 222

## Frälsning ett Guds verk

Synd, ondska och dom är det ena, frälsning det andra i relationen Gud människa. Frälsningen låter Aulén helt bero av förlåtelsen.

För Aulén ägs frälsningen av Gud. Den är ett Guds verk. Frälsningen är inte som idealismen förmodar, en själens uppstigande rörelse, tvärtom Guds väg till människan. Frälsningen som gudomligt verk undandrar sig varje rationell förklaring. Mänsklig förtjänst är utesluten i frälsningsfrågan. Dess innersta väsen är förlåtelse och försoning, i betydelsen ett upprättande av det brutna gemenskapsförhållandet mellan Gud och värld. Den är liv som springer ur förlåtelsen/försoningen och leder in i en himmelsk framtid som tar sin början redan nu. Frälsningen är således liv, liv nu och liv "i det tillkommande goda".

Det som kännetecknar denna gemenskap med Gud är att den gudomliga viljan, den gudomliga kärleken, tar överhand och utövar sin makt gentemot egocentriciteten.<sup>5</sup> Samtidigt är denna gemenskap något som ständigt måste vinnas på nytt.<sup>6</sup>

---

<sup>5</sup> Aulén 1957 s 294

<sup>6</sup> Aulén 1957 s 285

## Förlåtelsen

Allt samlar Aulén upp under förlåtelsen. Förlåtelse blir för honom ett uttryck för den kristna trons totalitet, ett annat ord för det i all teologi så grundläggande begreppet rättfärdiggörelse. Påverkan från Luther är här uppenbar.

I Luthers efterföljd ser Aulén förlåtelsen som en Guds kärleksgärning där Gud övervinner den syndiga människan och sätter henne i förbindelse med sig själv. Förlåtelsen blir så förstådd ett uttryck för Guds dömande och frälsande kärlek. Den förlåtne människan fortsätter visserligen att vara en peccator (syndare) men blir samtidigt helt iustus (rättfärdig) i betydelsen accepterad av Gud och Gud välbehaglig. Orden är Auléns men kunde lika gärna vara Luthers.

Förlåtelsen tillhör hela troslivet och är som sådant förbunden med tron och trons villkor i alla dess sammanhang. Förlåtelsens förutsättning från människans sida är överlåtelse, obetingad tillit och lydnad.

Förlåtelsen leder till liv och salighet, den övervinner människans inre ofrid och leder till att den förlåtne blir ett redskap för Guds agape

Förlåtelsen är alltså för Aulén som en gång för Luther, det nya livets själva förutsättning. Förlåtelsen blir samtidigt en nyskapande kraft förbunden med det nya livet i alla dess former och utvecklingsfaser.

Förlåtelsen är alltså, summerar jag, människans enda möjlighet. Och med den betydelse som Aulén med Luther lägger in i förlåtelse blir därigenom samtidigt försoningen på korset människans enda hopp.

Min kommentar till detta är att Guds kamp och seger må till synes vara det bärande motivet i Auléns teologi, men är det ändå inte. Ytterst är det försoningen uttydd som förlåtelse som är ett av Auléns grundmotiv i "Den allmänliga kristna tron". Försoningen är som jag ser det den yttersta motiveringen till att Aulén tecknar Gud som kärlekens Gud, trots allt som tycks tala däremot.

### Källor

#### **Frälsning**

Frälsningens möjlighet helt och hållet i den gudomliga viljan. Frälsningen ett Guds verk. Mot detta ställer en idealistisk frälsningsväg, frälsningen som en själens uppåtstigande rörelse. 156

Frälsningens möjlighet ligger i den gudomliga viljan och undandrar sig varje rationell förklaring 152

Mänsklig förtjänst utesluten i frälsningsfrågan 300

Frälsningen till sin innersta karaktär försoning: ett upprättande av det brutna gemenskapsförhållandet mellan Gud och värld. 211

Karakteristiskt för den kristna tron, frälsningen är något som sker nu och något som är förlagt till det tillkommande goda 157

Frälsningen liv, otaliga skriftbevis s 283 f

Frälsningsuppfattningen religiös... den med förlåtelsen givna gudsgemenskapen är eo ipso liv, delaktighet av Guds eviga liv... när frälsningen ses som liv betyder det att trons eskatologiska perspektiv omedelbart gör sig förnummet. 284

Hopp om fulländning av det som är och samtidigt något helt annat. 304

#### **Förlåtelse som trons grundval**

Förlåtelsen kan inte motiveras rationellt, inte legalistiskt, inte moralistiskt, inte genom att humanisera den kristna gudsbilden. 277

Förlåtelse en Guds kärleksgärning där Gud övervinner den syndiga mskan samt insätter henne i förbindelse med sig 271

Förlåtelsens grund i Guds spontana och outgrundliga, på en gång frälsande och dömande kärlek. 281, 270

Rättfärdiggörelse betyder det samma som förlåtelse men är ett krångligare begrepp.272

Gud tar upp den syndiga mskan i sin gemenskap, mskan blir därmed simul iustus et peccator. 270

Människan är under jordelivet helt peccator, men blir samtidigt helt iustus i den betydelsen att hon är accepterad av Gud och Gud välbehaglig. 275

Förlåtelse det kristna troslivets principiella grundval. 270

Förlåtelsen är ngt som tillhör hela troslivet. Den är förbunden med tron. 273

Det på förlåtelse grundade gudsförhållandet existerar såsom trosförhållande. Från mskans sida obetingad tillit och lydnad. 293

### **Förlåtelsens verkan**

Frågan gäller tolkningen av Luthers ord "Där syndernas förlåtelse är, där är och liv och salighet. A, förlåtelse är liv 282 ff

Syndernas förlåtelse är formen för gemenskapens förverkligande. 272

Förlåtelsen övervinner den inre ofrid som dväljes på botten av ett människohjärta så länge mskan är inkrökt i sig själv. 288

Gudsförhållandet vilar helt och hållet i Guds förlåtelsegärning... Hon blir ett redskap för Guds agape. 289

Einar Billing, friden är den starka makt som håller vakt om oss, en objektiv verklighet. 289

### **Förlåtelsen förbunden med sanctificatio**

Förlåtelsen en nyskapande kraft förbunden med sanctificatio. 277

Förlåtelsen innebär samtidigt dom. 276

Den ovärdiga mskan får full förlåtelse. Det betyder upprättande 273 f

## Det kristna livet är bestämt av den gudomliga kärleksviljan

Den kristne vet att hennes rättfärdighet är en iustitia aliena (främmande rättfärdighet). Det är den korsfäste Kristus som är hennes rättfärdighet, skriver Aulén. Det är Guds iustificatio (Guds rättfärdiggörelse genom Kristus) som förklarar hennes sanctificatio (helgande). Men f a har hon erfart sanningen i att quo sanctior quis est, eo magis sentit illam pugnam (ju mer helgad en människa är, desto tydligare känner hon sin egen skuld). Till och med inkarnationen drar Aulén in i korsets försoningsgärning.

Inkarnationens innebörd är, påstår Aulén, gudsuppenbarelsen i Kristus. Den innebär den gudomliga kärlekens eget inträde i det gudsfientligas och ändligas värld, ett inträde som fulländas vid korset i det offerande tjänandets tecken.

Aulén beskriver hur den gudomliga kärleksviljan förmedlas till de kristna. Han talar om kärleksviljans "inkarnation i Kristi ringhet". Denna kärleksvilja leder till gudsgemenskap och till kraft att med kärlekens gärningar bekämpa det onda.

Den kristnes liv, sammanfattar Aulén, är ett liv i Anden. Det hämtar sin näring i Ordet och sakramenten liksom i bönen.

Bönen är ett Guds verk i människosjälén, skriver Aulén. Genom bönen banar Gud sin väg till den kristne och öppnar därigenom också vägen till honom. Bönen är för den kristne å ena sidan tillbedjan å den andra ett medel att tränga in i Guds vilja.

Den kristna bönen är en bön med Kristus för ögonen. Den är en bön om den gudomliga kärleksviljans förverkligande. Bönens yttersta syfte är att Guds vilja skall ske. Samtidigt är bönen ett uttryck både för trons kamp och trons ägande. Så kan i sammanfattning Auléns syn på bönen beskrivas.

Anden är inte något från Gud skilt, något för sig, betonar Aulén. Tvärtom aktualiserar Anden Guds närhet och gudsuppenbarelsens omedelbarhet. Som en konsekvens av att Aulén ser på Kristi verk som "gudshandlingen i Kristus" faller det sig naturligt för honom att betona att Anden utgår inte bara från Fadern utan också från Sonen.

Kristi närvaro i dag blir för Aulén synonymt med Andens närvaro. Aulén anmärker att man genom denna direkta koppling mellan Kristus och Anden undviker att omtolka kristusnärvaron "på ett mekaniserande och oandligt sätt".

I andra sammanhang låter Aulén Guds gärning gå vidare in i samtiden i budskapet om Kristus. Detta budskap framstår för tron som Kristi levande närvaro. Denna levande närvaro gör det möjligt för budskapet att i ständigt nya former ge svar på tidens frågor.

I starkt sammandrag är detta kristenlivets villkor som Aulén beskriver det. I förtydligande syfte och med udden riktad mot dem som i detta stycke har en annorlunda syn, beskriver han också vad kristenlivet inte är.

Kristenlivet innebär inte att sätta in tron i en på förhand given rationell världsåskådningsram. Det är inte att försjunka i mystiskt skådande av Gud, vilket ytterst

står för att försjunka i det egna jaget. Tron är ingen filosofisk odödlighetslära. Sedan tillägger han; Kristenlivet är istället frid mitt i livskampen. Det är kamp och tjänst. Det är att leva i samklang med livet. Det är att som kristen bli en allt mer levande lem i hans församling.

Källor

#### **Det kristna livet**

Det kristna livet kan beskrivas såsom ett liv i Anden, men det kan lika väl beskrivas såsom ett liv i Kristus... 236  
det ena övergår i det andra 236

Det kristna livet har sin tillvaro såväl propter Christum som in Christo. 230

Den kristne är kallad och hämtar sin näring i ordet och sakramenten 382

Ingen kan säga: Jesus är Herre annat än i den helige Ande. 1Kor 12:3. 239

Salighet för Luther är gudsgemenskap. 287

Luther; saligheten nödvändig för goda gärningar. 28

Schleiermacher salighet ett slags ostörd harmoni. Luther, frid trots allt, frid i kampen med rot i livsgemenskap med Gud. 289

Det nya livet kamp och tjänst. 285

Befallningen försvinner inte när det lagiska gudsförhållandet försvinner... Nu gäller det vad Gud vill. 290

#### **Den kristnes rättfärdighet**

Den kristnes rättfärdighet är en iustitia aliena. Kristus är hennes rättfärdighet. 275

Det är icke sanctificatio som förklarar Guds iustificatio, utan Guds iustificatio som förklarar sanctificatio. 280

#### **Vad det kristna livet inte är**

Fel att sätta in tron i en på förhand given rationell världsåskådningsram. Exempel, Schleiermacher som sätter in tron i ett monistisk-evolutionistisk världsåskådningsram. 91

Mystiken, försjunkandet i gudomen försjunkande i det egna jaget. Mystiken upphäver distansen mellan Gud och miska. 295

Kristenlivet ingen filosofisk odödlighetslära. 233

#### **Inkarnationens innebörd**

Korsets kamp – och segergärning, tillika inkarnationens fulländning. 210

Inkarnationens innebörd främst att gudsuppenbarelsen i Kristus inskärper Guds väg ner till människan, den gudomliga kärlekens eget inträde i det gudsfientligas och ändligas värld. 199

Inkarnationen innebär inget ringare än den gudomliga kärleksviljan som i Kristus tar gestalt och utför frälsningens verk. 199

Inkarnationen är utgångspunkten för frälsningsgärningen i de offrande tjänandets tecken. Fil 2:6 f. 219

Att i Kristi ringhet se den gudomliga kärleksviljans inkarnation. 206

Den gudomliga kärleksviljans inkarnation i Kristus 200

”För tron utgör den gudomliga kärleksviljans inkarnation och den av denna kärleksvilja utförda försoningsgärningen ett enda odelbart helt”. 207

#### **Den gudomliga kärleksviljan i Kristus**

Den gudomliga kärleksviljan själv är subjekt. 212

Tron drar ingen gräns kring gudsuppenbarelsen men den vet å andra sidan icke av någon annan Gud än den gudomliga kärleksvilja, vilken tagit gestalt i Kristus. 243

Kärlekens förlåtelsegärning i vardandets form i oavslutlig kamp med det gudsfientliga. 296

Den genom förlåtelse vunna gudsgemenskapen nyskapande kraft, kärlekens gärningar härflyta från Guds kärleks kraft. 281

#### **Anden inte något från Gud skilt**

Aulén hänvisar till katekesens andra huvudstycke, tredje artikeln; den helige Ande ”kallar, församlar, upplyser och helgar”... 235

Anden inte något från Gud skilt. 237

Anden aktualiserar Guds närhet. 237

Anden utgår även av Sonen 238

Kristi närvaro och verksamhet är en närvaro och en verksamhet i Anden. 234

Genom kopplingen Andens verk, Kristi verk bevaras Andens karakteristiska kvalitet. Därigenom undviks att kristusnärvaron omtolkas på ett mekaniserande och oandligt sätt 236

Kristustron står för den historiska förankringen, andetron för den levande uppenbarelsen. 240

### **Budskapet en gudsgärning**

Budskapet om Kristus ett budskap som går vidare och som sådant en gudsgärning. 76

Budskapet är färdigt och så rikt att det i ständigt nya former kan ge svar på tidens frågor. 88

Kristustro riktar sig på Kristus som en i det närvarande levande närvaro. Denna effektiva närvaro det väsentliga i det kristna livet. 228

### **Bönen**

Bönen som Guds eget verk i mskosjälen. 374

Bönen, vår väg till Gud och Guds väg till oss. 369

Bön är tillbedjan 373

Bönen ett medel att tränga in i Guds vilja 371

Kristen bön en bön med Kristus för ögonen. 373

Bönen uttryck för både trons kamp och trons ägande. 369

Bön om den gudomliga kärleksviljans förverkligande. 371,

Förbön bön om den gudomliga kärleksviljans förverkligande. 373

Bönens syfte är att Guds vilja måtte ske. 371

## **Kommentar, Människan och Gud**

Människans relation till Gud är avhängig tron, tron i sin tur ett uttryck för gudsuppenbarelsen. Tron är en gudshandling, en gåva som gör människan delaktig i Guds sanning, människans del att ta emot och ta vara på. Så kan lutheranen Gustaf Auléns hållning sammanfattas.

Tron blir så förstådd en verklighet som äger sitt bestånd utanför den egna upplevelsen. Den egna erfarenheten skjuts undan för tron som gudshandling. Verkligheten däremot modifierar bilden. Tron må nämligen betraktas som en gåva, ett gudsuppenbarelsens verk. Men därtill kommer att gudsuppenbarelsen samtidigt är knuten till omgivningens påverkan något som i grunden påverkar såväl trons innehåll som dess yttringar. I och med det blir såväl uppenbarelse som tro till allt annat också subjektivt betingad. Auléns konsekventa teocentricitet blir mot den bakgrunden något idealt, en renodling som mer hör hemma i tankens värld än verklighetens.

Denna renodling hör som jag ser det samman med att mänsklig kunskap och erfarenhet liksom det kristna vittnesbördet trängts undan i "Den allmänliga kristna tron". Dess plats har tagits av en sammanhållen helhetsuppfattning av den kristna trons innebörd i vars centrum står att den kristna trons liv vilar i en obruten gudshandling. Mot den bakgrunden får den kristna tron i Auléns tappning drag av tankekonstruktion vars huvudsakliga svaghet är dess bristande förankring i erfaren verklighet.

När det kristna livet beskrivs sker detta stiliserat, idealiserat och om man så vill som fortsättningen skall visa, förkyrkligt.

## **Kyrkan som trosföremål**

### **Översiktligt om kyrkan som trosföremål**

Vad det hela så här långt gått ut på har varit att karakterisera det Aulén i "Den allmänliga kristna tron" kallar trons livssyn. Nu är tiden inne för ett omtag. Fortfarande handlar det om trons livssyn. Men nu är frågan hur denna livssyn ter sig när Aulén växlar fokus och kyrkan blir hans trosföremål. Detta utifrån Auléns tro att den uppståndne fortsätter sitt verk i och genom kyrkan. Eller som Aulén uttrycker det; att gudsgärningen i Kristus "har sin tillvaro i och genom kyrkan". För Aulén utgör

uppståndelsen den brygga som för från "evangelium" till kyrka. I kyrkan får "gudsgärningen i Kristus" sin fortsättning.

Utifrån sitt genomgående teocentriska anslag betecknar Aulén *Guds utväljelse* som kyrkans grund. Kyrkan i sin tur är *de heligas samfund under apostlarnas ledning och ämbetets förmedling* som verkar genom Ordet och sakramenten.

Han kan också beskriva kyrkan som *ett korrelat till Kristus, som en koinonia med Kristus* eller som *"den helige andes samfundsskapelse"*. Alla uttryck som ger associationer till den syn på kyrkan som växte fram bland bibelforskarna i Sverige från 1930-talet och framåt.

Följande är Auléns viktigaste bestämmingar av kyrkan.

Kyrkan är ett korrelat till Kristus, en koinonia med Kristus, Kristi kropp

Kyrkan är "den helige Andes samfundsskapelse"

Kyrkan, det messianska samhället, det sanna Israel

Kyrkan Kristi herravälde under jordelivets villkor

Till detta lägger han också att *kyrkan är apostolisk*, att *kyrkan äger befullmäktigade ombud* som sina redskap, att *kyrkans organisation står i Andens tjänst*. Och han lägger till detta också ord om *hur en relation till staten skall te sig*. I korthet har kyrkan och staten egenartade uppgifter som inte låter sig sammanblandas. Nog så viktiga ord i Auléns eget sammanhang där statskyrkans aktuella hot var att sväljas av staten.

Källor

**Kyrkan en skapelse av gudsgärningen i Kristus**

Kyrkan är alltså en skapelse av gudsgärningen i Kristus 307

Kristi fortgående verk direkt knutet till kyrkan, kyrkan är Kristi fortgående verk 308

Kyrkan i ett ständigt vardande 313

Kyrkan en skapelse av Kristi alltjämt fortgående gudsgärning. 311

Kyrkans enhet en existentiell enhet given i och med kyrkans existens. 316

**Kyrkan verkar genom nådemedlen och manifesterar sin enhet i ordet och sakramenten**

Kyrkans nådemedel är Ordet, Sakramenten, Bönen. 333

Den helige Andes samfundsskapande verksamhet sker i och genom nådemedlen. 332

Den romerska kyrkan helig på grund av ord, sakrament, evangeliets ordalydelse, den heliga Skrift, de kyrkliga ämbetena, Kristi namn, Guds namn 315

Kyrkan ett levande trovittnesbörd gm gudstjänstliv, förkunnelse, sakramentsförvaltning, bekännelse, bön och psalmdiktning. 80 f

En enda kyrka, enheten manifesteras i ordet och sakramenten. 313

**Det kristna troslivet i och genom kyrkan**

Det kristna troslivet har sin tillvaro i och genom kyrkan 327

Gudsgärningen i Kristus är fortgående och utföres i och genom kyrkan. 307

Tron ser kyrkan som Kristi fullkomnade och fortgående livsverk. 312

**Kyrkan, korrelat till Kristus, koinonia med Kristus, Kristi kropp**

Kyrkan är korrelatet till Kristus. Kristus har tagit gestalt i kyrkan. 307

Koinonia med Kristus och mellan kyrkans medlemmar inbördes liksom med trons vittnen tiderna igenom. 323

**Kyrkan Kristi kropp**

Kyrkan har sin existens i och genom Kristus...den är Kristi kropp 309

Ty även om Kristi herravälde principiellt tänkes omfatta hela den synliga och osynliga världen, så är den dock samtidigt koncentrerat till Kyrkan, Kristi kropp. 232

Kyrkan är Kristi kropp. Denna enhet är fullkomlig. De ekumeniska strävandena går ut på att manifesteras denna enhet. 391 f

**De heligas gemenskap**

Communio sanctorum *framträder* som gemenskap in sacris, i gudsordet och sakramenten, i gudstjänst och bön som i gemenskap i Herrens tjänst där vi bär varandras bördor såsom inbördes samtal och broderligt tröstande. 325

### **Kyrkan en gemenskap i Kristi kropp, medlemskap genom kallelse, kyrkan aldrig aldrig något sekundärt**

Kyrkan primärt en gemenskap, en koinonia i Kristi kropp 323

Medlemskap i kyrkan har sin grund i Guds kallelse. 327

En individualistisk kristendom som gör kyrkan till ngt sekundärt fördöms 329

En kristen blir mer och mer levande lem 382

### **Kristus ett med sin kyrka**

Ingenting väsentligare kan sägas om kyrkan än att Kristus är ett med sin kyrka och kyrkan ett med honom.

Men denna identitet härrör helt och hållet från Kristi aktivitet. 310

### **Kyrkan är ”den helige Andes samfundsskapelse”**

Mitt i all skröplighet möter oss troende i kyrkan den helige Andes samfundsskapelse, Guds kyrka. 313

Allt kristenliv har sin rot i det av den helige Ande skapade samfundet m a o kyrkan. 327

Kyrkan samtidigt den helige Andes samfundsskapelse. 311

Kyrkans helighet beror av den heliga andemakt som är verksam i kyrkan. 318

### **Kyrkan de heligas samfund under apostlarnas ledning och ämbetets förmedling**

De heligas samfund enbart på grund av Guds frälsningsgärning. 313

Kyrkan apostolisk eftersom evangeliet givet som ett apostoliskt budskap och förs vidare genom nya sändebud i apostlarnas efterföljd. 313

Kyrkans apostolicitet har med apostlarna att göra men även att kyrkan har befullmäktigade ombud som sina redskap. 322 f

Kyrkans tolkning av kanonbildningens resultat: Budskapet framträdde i det apostoliska vittnesbördet i ursprunglig, ren och oförfalskad gestalt. 86

Kyrkliga ämbetet försoningens ämbete. 378

Organisationen står i Andens tjänst 317

### **Ämbetet nödvändigt**

Budbäraren är redskap 378

Ämbetet ett för evangeliets kyrkobyggande nödvändigt redskap. 375

Ämbetet får inte omtolkas i objektivistisk eller subjektivistisk riktning. 375

Alla har uppdrag, vissa kallade och vigda att tjäna i prästerlig gärning. 379

De heligas samfund enbart på grund av Guds frälsningsgärning. 313

Kyrkan apostolisk eftersom evangeliet givet som ett apostoliskt budskap och förs vidare genom nya sändebud i apostlarnas efterföljd. 313

Kyrkans apostolicitet har med apostlarna att göra men även att kyrkan har befullmäktigade ombud som sina redskap. 322 f

Kyrkans tolkning av kanonbildningens resultat: Budskapet framträdde i det apostoliska vittnesbördet i ursprunglig, ren och oförfalskad gestalt. 86

Kyrkliga ämbetet försoningens ämbete. 378

### **Kyrka och stat olika uppgifter**

Kyrkan och staten egenartade uppgifter. Får ej sammanblandas 386

Kyrkan *statens samvete* när denna kränker Guds lag. 386

### **Kyrkan, det messianska samhället, det sanna Israel**

#### **Kyrkan en gemenskap kring Messias**

Kyrkan en gemenskap samlad kring Messias. 308

Kyrkan det messianska samfundet, det sanna Israel, det nya förbundet, Kristus-Kyrios i enhet med sitt folk på jorden. 309

#### **Kyrkan Kristi herravälde under jordelivets villkor**

Kyrkan Kristi herravälde under jordelivets villkor. 309

#### **Nådemedlen bärs av Andens levande kraft**

Nådemedlen som Andens levande kraft. 333

Nådemedlen äger en vittgående elasticitet. 335

Nådemedlen äger samtidigt fasthet. 335



## Ordet den gudomliga kärlekens förmedlare

Om den uppståndnes närvaro är den yttersta förutsättningen för kyrkans existens och liv, så är Ordet den dagliga. I lutherska vändningar förklarar Aulén både hur och varför detta är fallet.

Ordet framträder, betonar Aulén, ”i det mänskliga vittnesbördets form”. Som sådant äger det en myndighet som människan inte kommer undan. Ordet betvingar ”genom Andens inre vittnesbörd”.

Till detta hör att Aulén med Luther förbinder detta Ord med Guds skaparord. Skaparordet har sedan inkarnerats i Kristus och som ett levande Ord förankrats i den Heliga Skrift. I den egenskapen är Ordet både budskap och nådemedel. Sedan och inte minst förutsätts den levande Kristus vara verksam i detta Ord.

Aulén vittnar om att hela den reformatoriska gärningen är knuten till upptäckten av detta Ord. Det är genom Ordet som Guds förlåtande och livgivande kärlek möter människorna och handlar med dem. Ordet är med Auléns formulering ”den gudomliga kärlekens självmeddelelse.”

Källor

### **Ordet**

Ordet framträder alltid i det mänskliga vittnesbördets form. 341

Ordet framträder som en myndighet som mskan inte kommer undan. 338

Auktoriteten i Ordet demonstreras ej, däremot betvingar ordet genom Andens inre vittnesbörd. 341

Ordets inkarnation i Kristus, något en gång för alla givet samt i den Heliga skrift förankrat ord. 336

Det i Kristus inkarnerade Ordet är förankrat i Skriften. 3403

Ordet som budskap och nådemedel, 338

Hela den reformatoriska gärningen är knuten just till upptäckten av Guds till mskorna talade ord såsom det medel, genom vilket hans nåd, d ä hans förlåtande och livgivande kärlek, möter mskorna och handlar med dem. 337

Ordet som nådemedel betyder för den kristna tron den gudomliga kärlekens självmeddelelse i budskapets form. 337

Ordet, den gudomliga kärlekens självmeddelelse. 336

## Sakramenten den gudomliga nådens självmeddelelse i handlingens form.

Evangeliet har många namn. Aulén älskar att benämna evangeliet ”den gudomliga nådens självmeddelelse”. Denna självmeddelelse tar sig flera former. I sakramenten dopet och nattvarden tar den sig handlingens form där Gud framträder som den närvarande, verksamme Guden.

Aulén vänder sig mot att sakramenten skulle förmedla något annat än ”den gudomliga nådens självmeddelelse”. Det är inte *ett* den troende får ta emot i Ordet, *ett annat* i dopet eller nattvarden. Därmed inte förnekat utan tvärtom betonat att evangeliets fullhet i just dopet och nattvarden på ett koncentrerat sätt träder fram ”i handlingens form”.

Indikationer på att dopet och nattvarden på ett felaktigt sätt betraktas som något annat än den gudomliga nådens självmeddelelse ser han i teologi där man, som Aulén uttrycker det, mekaniserat och materialiserat sakramentsnåden.

Den romerska kyrkans mässofferteori vänder han sig mot. Denna leder till att sakramentet som gåva fördunklas. Prästen utför en prestation inför Gud.

För Aulén innebär dopet ett inlemmande i ”Kristi kropp” och ses som ett uttryck för Guds förekommande nåd. Dopet innesluter den döpte i en ”ny livsexistens”. Samtidigt innebär det medlemskap i kyrkan.

Nattvarden betraktar han som ”den gudomliga kärlekens självutgivande”. I nattvarden aktualiseras Jesus offergärning på korset. Dess gåva är *communio* mellan Kristus och hans kyrka eller, som han också kan uttrycka det, mellan Kristus och

kyrkokroppens medlemmar. Kristi närvaro i nattvardsfirandet betraktar han som lika reell som hans fysiska närvaro var för apostlarna.

Källor

### **Sakramenten**

Dop o nattvard ger ett samlat uttryck för evangeliets innehåll. De framträder som gudomliga kärlekens självmeddelelse i handlingens form. 345

Evangeliets fullhet framträder i dopet och nattvarden på ett koncentrerat sätt i handlingens form. 347

Sakramenten. Den gudomliga självmeddelelsen i handlingens form. 344

Nådemedlen säga oss, att Gud icke är endast den avlägsne, från oss skilde Guden, utan att han är den i det närvarande verksamme, levande Guden, som alltid och allestädes verkar omedelbart varhelst han verkar. 335  
© Mekaniserad o materialiserad sakramentsnåd när gåvan är något annat än den gudomliga kärlekens självmeddelelse. 349

Mot mekanisering av sakramentsnåden, mot förflyktigande av sakramentens nådemedelskaraktär. 349

Vill man lokalisera Kristi närvaro till närvaro i nådemedlen, låter sig denna lokalisering försvaras endast under den förutsättningen, att det man kallar nådemedel icke fattas på ett sätt som fördunklar att Kristus är effektivt närvarande överallt där hans ande i ord eller gärning aktualiserar den gudomliga, sig själv utgivande och i självutgivelsen suveräna kärleken. 237

Mäsofferteorin leder till misstolkning. Prästen en prestation inför Gud. 380

Sakramenten Avgränsning mot mekaniserad och materialiserad förgrovnig samt mot spiritualistiskt förflyktigande. 344

Ordet och sakramenten bärare av enheten 316

Barndop i de urkristna församlingarna. 353 © Barndopet därför att Guds nåd är föregripande. 350 Barndopet förutsätter möjligheter möjligheten att få kontakt med det kristna andelivet. 354

Dopet den förekommande nådens sakrament, nattvarden den gudomliga kärlekens självutgivelse i kristusgärningen. 346

Dopet en handling av Guds förekommande nåd genom vilken mskan inlemmas i Kristi kropp. 350

Dopet en handling av Guds förekommande nåd. 351

Avgränsning mot mekaniserat sätt att tala om dopets innebörd, men även mot tal om mänskliga förutsättningar som krav för dopets mottagande 354 f

Mot att tro måste finnas hos det lilla barnet. 355

Mot tanken på att den döpte i dopet blev rentvådd från arvsyndens. 355

Dopet innesluter en ny livsexistens. 352

Dopet medlemsgrundande. 351

Dopet är en handling med den enskilda mskan och samtidigt en handling med kyrkogrundande karaktär.

Sammalunda är nattvarden såväl en på kyrkogemenskapen som på den enskilde kristne riktad handling. 349

Dopets nåd kan förspillas. 352

Nattvarden primärt en Kristi actio. 357

Nattvarden, Kristi offer aktualiseras. 360

I nattvarden aktualiseras Jesu på korset fullbordade offergärning. 363

I nattvarden aktualiseras Kristi offer. 356

Nattvarden som kyrkans handling är eukaristi, bön 367

Anamnes i NT en närvarande realitet. 359

Nattvarden är en kristushandling, en handling av den levande och i nattvarden närvarande Herren. 359

Nattvardens gåva communio mellan Kristus och hans kyrka. 356

Johannes "äta Människosonens kött", Kristi närvaro lika real som hans fysiska närvaro för apostlarna. 362

I nattvarden Communio med Kristus, inkl communio mellan kyrkokroppens lemmar. 36

### Kyrkan som trosföremål. Det karakteristiska. Några frågor

Låt oss använda begreppet evangeliet som en sammanfattande beteckning för bibelns budskap. Detta evangelium är redan i sin ursprungliga form en trostradition, ett tolkat budskap. Den blir det än mera uppenbart när Aulén omformar denna trostradition utifrån den trons verklighet som är hans egen.

Man kunde förvänta sig att Auléns teckning av kyrkan utgjorde en tillämpning av den "trons verklighet" som han i övrigt tecknar i "Den allmänliga kristna tron". Och så är det också i långa stycken. Dock inte helt.

De konkretiseringar av "trons verklighet" som Aulén målar upp i sin beskrivning av kyrkan formar tillsammans taget bilden av en kyrka gjuten i lutherska ramar med Ordet och sakramenten som de avgörande beståndsdelarna. Kyrkan får, menar jag, sin alldeles

speciella utformning och religiösa motivering utifrån de behov det aktuella folkkyrkliga sammanhanget i Sverige krävde.

Aulén betonar i kraftfulla formuleringar kyrkan som gemenskap i Kristus i enlighet med den kyrkosyn som växt fram i Sverige från 30-talet och framåt. Men han konkretiserar inte ända längst ut vad det betyder. F a konkretiserar han inte vad det betyder till vardags att kyrkan är Kristi kropp. När man frågar varför bör man enligt min mening ha i åtanke att Svenska kyrkan under Auléns tid bildade front mot en frikyrklighet vars inflytande kulminerade på 30-talet och vars kännetecken var just trosförsamlingen och den konkreta trosgemenskapen. Man sköt från Svenska kyrkans sida in sig på den frikyrkliga föreningsmodellen men hade med Aulén föga att säga om trosgemenskapens innebörd och betydelse. Frågan är varför.

Aulén vänder individualismen ryggen. Detta utan att ställa denna i relation till det personliga gudsmötet i Jesu förkunnelse. Dessutom utan att, som det tycks, låtsas om att en av hans teologiska förebilder, Einar Billing, gjorde det individuella gudsmötet till det för tron allt avgörande. När man söker svar på detta får man inte glömma att Aulén skrev första upplagan av "Den allmänliga kristna tron" i uppenbar motsättning till den individualistiska liberala teologin.

### Staten och kyrkan

Problematiken staten och kyrkan hamnar vid sidan om i "Den allmänliga kristna tron. Detta trots att denna bok i sina olika upplagor skrevs och korrigerades under den våg av sekularisering som i grunden förändrade förutsättningarna för kyrkans relation till staten.

Det betyder inte att Aulén saknade insikt i problemets allvar. Nog visste han vad som krävdes. När kristet inflytande bröts ner var kyrkan kallad att kämpa mot. Ett led i denna kamp för att behålla såväl inflytande som betydelse var den i kyrkan framväxande diakonin och missionen. Och när utvecklingen gått så långt att staten "uppträder som fördärvmakt", skulle kyrkan vara ett statens samvete.

Nog kände alltså Aulén av att staten alltmera sökte tränga in på kyrkans område. Ändå blir problematiken stat kyrka ett bimotiv i Auléns framställning.

Vad han dock tydligt höll fast vid var den traditionella lutherska grundhållningen att relationen kyrka/stat skulle bygga på samarbete utifrån att de båda storheterna hade skilda uppgifter i en gemensam målsättning. Statens uppgift var att vakta över rättsordningen och var i den egenskapen "bärare av Guds lag". Staten skulle svara för den allmänna ordningen. Kyrkans uppgift var evangeliet.

Källor

#### **Sekulariseringen**

**sekularisering** Mission och diakoni + verka för kristet inflytande i samhället. 382

**sekularisering** Kristet inflytande bryts ner, staten går på tvärs mot kyrkan, förpliktelse att kämpa mot detta 384

**sekulariseringen** © När staten uppträder som fördärvmakt måste kyrkan fungera som statens samvete.390

#### **Staten och kyrkan**

Kyrkan och staten egenartade uppgifter. Får ej sammanblandas 386

Staten skall inte ta kyrkans uppgifter och kyrkan inte statens.. 389 f

Statens primära uppgift att upprätthålla ordning. 388

Staten upprätthåller rättens ordning. I denna funktion bärare av Guds lag 386

Statens maktmedel är rättsordningens skydd. 387

Statens uppgift att vakta över rättsordningen 386

## Med den lutherska Svenska kyrkan som mall

Det hela är tillrättalagt efter den egna teologins mallar när Aulén beskriver trons verklighet i "Den allmänliga kristna tron". Det har jag så långt försökt visa.

I kapitlet "Kyrkan som trosföremål" är mallen den egna lutherska Svenska kyrkan. Här komprimeras Auléns allmänliga kristna tro till kyrkoteologi där kyrkan genom Ordet och sakramenten förutsätts vara den plats där den uppståndne fortsätter sitt verk. Till detta fogar han att ordet och sakramentet förutsätter ämbetets förmedling. Allt enligt fortfarande rådande ordning i den Svenska lutherska kyrkan när Gustaf Aulén var biskop i Strängnäs stift. När han skrev den här analyserade femte upplagan av "Den allmänliga kristna tron" hade han sedan fyra år varit pensionerad från denna tjänst.

Aulén definierar även kyrkan som gemenskap. Han benämner den koinonia och talar om kyrkan som Kristi kropp, men han utför inte vad detta innebär i mer utförliga resonemang och exempel. Skulle detta ha skett hade den bild av kyrkan som exklusivt ord, sakrament och ämbete typ Svenska kyrkan, sprängts. Av kyrkan hade blivit beskrivningar av mångfacetterade trosgemenskaper var och en med den föregivna föresatsen att förverkliga ett liv i Kristi efterföljd.

Auléns beskrivning av kyrkans fortsatta liv efter Jesu uppståndelse har en teocentrisk utgångspunkt. I allt Guds verk är det Gud som är subjektet, det är en av Auléns grundläggande tankeförutsättningar. Så även när han skall beskriva kyrkan. Sanningen har riktningen uppifrån och ner, från Gud till människa, inte tvärtom.

Skulle Aulén däremot ha konkretiserat sitt tal om koinonia, eller om kyrkan som Kristi kropp, hade det personliga initiativet med nödvändighet behandlats. Och med det hade också ett nerifrån-perspektiv ingått i beskrivningen av kyrkan. Men så sker inte. Tyvärr! För nog beror allt av Guds handlande. Men till detta handlande hör också människans svar. Dessa svar hör ovillkorligen med när den uppståndnes fortsatta verk mer närgående skall beskrivas. Detta vare sig det fortsatta verket sker i kyrkan eller annorstädes.

### Trons livssyn men inte trons praxis

Gustaf Aulén gör sitt yttersta föreställer jag mig när jag nu går över till att recensera det jag läst. Han bekämpar passerat och försöker finna ut nya vägar i sin målsättning att beskriva "den allmänliga kristna tron". Bakom sig har han varken påve eller läroämbete i katolsk mening. I bagaget har han i stället sin egen lutherska trostradition. Aulén gör sex försök i sex upplagor av "Den allmänliga kristna tron", varav den ovan recenserade är den femte. Varje ny upplaga tar hänsyn till nya omständigheter som förskjutit hans bild av denna allmänliga kristna tro. Efter den sjätte upplagan ger han upp och byter spår. Det blir åtminstone inga nya upplagor.

Aulén värjer sig för att arbeta nerifrån, det betyder utifrån mänskliga ideal och mänskliga erfarenheter. I betraktelsen av Jesus skulle i så fall samtidens idealbild av den sanna människan träda fram. Det hade den under det tidiga nittonhundratalet bekämpade liberalteologin visat. Men Jesus är mer än så. Han är en Guds gåva till människorna och det är denne Guds gåvor som upptar Gustaf Auléns intresse. Genomgående är hans teologi teocentrisk inte antropocentrisk.

Aulén vet också att det inte duger med metafysiskt konstruerade bilder av Gud. Av det blir ingen Gud, i stället egna föreställningar om tillvarons Herre.

Inte heller ger det mening att som biblicisterna läsa bibeln som ett sammanhängande motsägelsefritt helt, inte att tro sig ha funnit historiens Jesus i de bibliska texterna. Av det blir det en konstruktion som inte motsvarar sanningens krav. Från sådan bibelläsning tog han avstånd redan under sina teologiska studier.

Vad gör han istället? Han lutar sig mot en livssyn där tron är en sanning i sig, ett Guds tilltal och Gud en Gud över mänsklig fattningsförmåga vars väsen är kärlek.

Den kristna tron låter Aulén bero av ett Guds tilltal. På inga villkor tillåts tron gå den motsatta vägen och bero av ett mänskligt initiativ. Av Kristus blir på motsvarande sätt en gudshandling som visar att Gud är kärlek och korset en försonande gudshandling. Detta möjliggjort i en tolkningsprocess där bibelorden anordnats så att de bildar utgångspunkt för kyrkans Kristus, den uppståndne och nu levande Herren.

Slutligen låter han den uppståndnes fortsatta verk härbärgeras i den kristna kyrkan, en kyrka misstänkt lik den lutherska kyrka som han själv tillsammans med den svenska luthertolkningen, respektive lundateologin hade målat upp.

Men verkligheten då, historiens, kyrkolivets och nuets verklighet? Är den bortglömd. Inte helt men delvis. Nog låter Aulén historien spela med. Varje ny upplaga av "Den allmänliga kristna tron" är en påminnelse om att Aulén inte glömt historien. Men på de avgörande punkterna håller han nuet ifrån sig. Det stör hans trosbygge där teocentriciteten och kärlekens gudsgärning i Kristus är allt.

F a skulle, påstår jag, historiens och nuets verklighet ha sprängt hans försök att formulera en allmängiltig kristen tro. För att kunna formulera en sådan utifrån en motspänstig verklighet krävs en påve med absolut tolkningsföreträde. Men utan påve och läroämbete blir det ingen allmänlig kristen tro utan ett myller av vittnesbörd om hur kristen tro kan te sig när den möter historiens mångahanda.

Enligt min mening är det grundläggande problemet med Auléns allmänliga kristna tro det konsekventa uppifrånperspektivet där människors känslor, erfarenheter och f a handlande tvingas spela en underordnad roll. Trons praxis, eller kanske hellre historiens vittnesbörd, som bekräftar respektive problematiserar Auléns beskrivningar lyser nämligen oftast med sin frånvaro.

Själv menar jag att om trons praxis skall inräknas blir det ingen "allmänlig" kristen tro skriven. Det som förefaller vara allmänlig kristen tro på ett ställe blir det inte på ett annat. Förutsättningarna skiljer sig nämligen åt. Det som är kristen tro i exempelvis Eritrea lär skilja sig en hel del från hur tron tar sig uttryck i ett efterkristet Sverige.

För egen del menar jag dessutom att den trons livssyn som Aulén gör anspråk på att måla upp är beroende av ett levande gudsord. Det betyder att gudsordet är ett ord i rättan tid, ord utsagda bildligt talat "mitt i språnget". Med det menar jag formuleringar från bibel och trostradition omvandlade till aktuellt tilltal. Mottagare är människor som låter sig utmanas av detta tilltal. Resultatet blir en trons livssyn och en trons praxis som utifrån omständigheterna kan ta sig de mest skilda uttryck.

Sammanfattande trossatser hämtade från bibel och kyrklig tradition har förvisso sin betydelse som ett den kristna trons värn. Men det duger inte att låta sådana trossatser (trosutsagor tagna ur sitt ursprungliga sammanhang) vara detsamma som Guds ord att läggas till grund för det som Aulén kallar trons livssyn. Men det är just detta Aulén gör när han utifrån sin helhetskonception försöker fastställa det förment äkta kristna och sedan lägger detta till grund i sin beskrivning av den allmänliga kristna tron. Detta gör han trots att han inget högre vill än låta Ordet vara budskap mer än lära. Detta blir särskilt tydligt i den bok som står på tur att analyseras, Auléns "Dramat och symbolerna".

## Gustaf Auléns teologi i "Dramat och symbolerna"

### Trons Gud

Aulén gör i "Dramat och symbolerna" rent hus med alla gudsbevis. Detta inte enbart därför att filosofer gjort alla ansträngningar att bevisa Guds existens om intet. För Aulén blir mänskliga försök att begripa Gud per automatik falska. Vore Gud begriplig var han inte längre Gud utan en skapelse av människan.

Den väg som Aulén anvisar för att finna Gud är subjektivt betingad. Gud låter sig inte upptäckas annat än genom tron. För Aulén är Gud med nödvändighet trons Gud. Tron förstår Aulén som längtan efter, beroende av, liksom vilja att lyda Guds vilja. Gud svarar på människans längtan genom att uppenbara sig för den troende. I den meningen är Gud trons Gud.

När Aulén i "Dramat och symbolerna" talar om tron förutsätter han tron som en gudshandling där Gud som svar på den troendes längtan uppenbarar sig för henne. I denna uppenbarelse av sitt väsen träder Gud fram som en personlig Gud vars väsen är kärlek. Denna Guds uppenbarelse förmedlas i Auléns av Luther påverkade tankevärld genom något yttre, genom ordet och sakramenten.

Ordet är Guds ord. I behandlingen av detta Ord, d v s bibelordet, är Aulén noga med att betona bibelns budskapskaraktär. Bibeln förmedlar budskap från Gud, först i andra hand lär om Gud. Kommer tonvikten att ligga på läroförmedlingen låge det nära till hands att bilden av Gud blir stereotyp. Gud förmedlar i så fall genom sitt ord eviga sanningar, giltiga oavsett omständigheter och situation. Av tron på blir mer lära om än budskap till.

Ordet är primärt ett aktuellt budskap, hävdar Aulén. En konsekvens av detta är att trons tempus primärt är presens, inte perfektum eller futurum. Tar man bort ordets nu-karaktär förvandlas ordet till metafysik eller mytologi, påstår han.

Vad Aulén alltså säger är att Gud främst talar här och nu (presens). Samtidigt måste tilläggas att han också slår vakt om bibelordets ursprungliga sanningar (perfektum) liksom om dess framtidsförutsägelser (futurum). I sanning en svår ekvation. Tydligast framträder svårigheterna när man betraktar Auléns "Den allmänliga kristna tron". Vad är nämligen denna "allmänliga kristna tro" annat än samtidsanpassade, samtidigt bildligt talat "frysta" sanningar, framtagna ur bibelordet liksom ur kristen traditionsbildning. Dessa sanningar lägger Aulén fram till allmän efterföljelse. Faran är överhängande att detta lockar till just det Aulén vill undvika, stereotyp förståelse.

När Aulén i "Dramat och symbolerna" låter Guds existens, närvaro och vilja betingas av tron har Aulén observerat att ett problem uppstår, Gudstrons isolering. Gud uppenbarar sig ju för den troende, för alla andra blir Gud ogripbar. Problemet blir desto tydligare som den äldre "naturliga teologi" med dess tal om Gud, skapelse och lag som självklara tankeförutsättningar havererat. Den gick under med konstaterandet att Gudstron ej låter sig vetenskapligt bevisas. Aulén löser detta problem genom att i den naturliga teologins ställe placera det han benämner "Skapelsens lag". Den lagen säger, som Lögstrup uttrycker det, att redan till den mänskliga existensen hör möjligheten till det goda. Denna av naturen givna mänskliga möjlighet öppnar för att den religiösa isoleringen bryts.

Källor

Hänvisningarna i fortsättningen till "Dramat och symbolerna" (1965)

### **Gud låter sig inte bestämmas**

*Gud har aldrig uppträtt på scenen. Gud kan nämligen aldrig bestämmas utifrån mänskligt förnuft eller utifrån mänskliga sinnen*

Med instämmande; ingen gudstro kan härledas från vetenskaplig forskning. 36

Redan själva försöket att åstadkomma en bevisföring för Guds existens måste för tron te sig såsom främmande och stridande mot trons livsvillkor samt resulterande i ett helt annat gudsförhållande än det för tron karakteristiska. 131

Det är ett drama där huvudpersonen aldrig har uppträtt på scenen. 116

*Inget entydigt gudsbegrepp*

Något entydigt "gudsbegrepp" finns inte. 18

### **Vägen till Gud genom tron**

*Vägen till Gud gå via tron, d v s genom personligt ställningstagande och engagemang*

Tron och Gud hör samman 89

Luthers Stora katekes, tron och Gud höra samman. 90

Att tro innebär ett personligt ställningstagande. 92

Det för tro konstitutiva är engagemanget. 92

### **Tron står för gudsgemenskap**

*Tro står för gudsgemenskap*

Tron har karaktären av gudsgemenskap. Det finns här ingen anledning att här bruka ordet mystik. 96

*Tron står i ett beroendeförhållande till Gud*

Satsen att Gud och tron hör samman innebär att tron står i ett beroendeförhållande till Gud. Den innebär också att alla utsagor som göres om Gud och hans handlande är trosutsagor. Men den innebär däremot alls inte att Gud och hans aktivitet skulle vara beroende av tron, att Gud endast skulle kunna handla med troende människor som redskap... 141

### **Trons egenart beror av gudsrelationen**

*Trons egenart beror av gudsrelationen*

Trons egenart står och faller med gudsrelationen. 95

### **Tro som inte är relation i nuet omvandlas till lära om Gud**

*Gudsrelationen måste vara en relation i nuet*

Trons tempus primärt presens. 89

Gudsrelationen i nuet kan inte isoleras. Den Gud som handlade då handlar alltså. 106

Utän trons presens intet perfektum och intet futurum. 100

*Tro som enbart relation till något som skett blir lära om Gud*

Tron utan nuet förvandlas till lära om Gud. 105

Utän nuet skulle skapelse, dom och frälsning te sig som metafysik el mytologi. 101

### **Leder kopplingen Gud - tro till isolering?**

*Aulén frågar sig om inte sanningen att tro och Gud är kopplade till varandra leder till isolering. Gud blir de troendes egendom och inga andras. Hans svar är att Skapelsens lag motverkar denna isolering.*

Gud kopplad till tro isolering? 118 et al

### **När jaget tagit Guds plats också det får beteckningen tro**

*Tron behöver inte stå i ett beroendeförhållande till Gud. Jaget har tagit Guds plats*

Bestämningar av Gud kan omformas så att de tjänar egna syften, egna ideal. 192

Man kan tala om religiositet utan att tala om Gud. Religiositet kan ha det egna jaget som centrum. 97

## Trostolkning i kristendomsförsvarets tjänst

Under hela sitt liv har Aulén levt i en tillvaro förankrad i hävdvunnen kristen tro. Samtidigt har han som så många andra i sin samtid utmanats av nya tiders vetande. Den historiska kritiken mötte han i Uppsala som ung teologie studerande och samtidigt teologernas undanglidande manövrer inför denna kritik. En annan utmaning kom från en allt mera avancerad naturvetenskap.

Frågan är hur Aulén hanterar denna spänning. Eller mera precist hur han försvarar den tro han varit ett med från barnsben, samtidigt hur han förhåller sig till det nya. Jag söker svaren i "Dramat och symbolerna."

### Aulén relativiserar

Det första som faller i ögonen är att han relativiserar problemet. Det är inte lika stor skillnad mellan då och nu som många föreställer sig, hävdar Aulén. Nutidens religiösa fråga är ingalunda så radikalt skild från den gamla frågan om en nådig Gud, som man föreställt sig, påstår han. Och nog är synden, det betyder ondskans demoniska makt, fortfarande aktuell. I alla tider har människor brottats med frågan om alltings meningslöshet.

### Angrepp blir till förtjänst

Angrepp blir till förtjänst. Filosofernas argumentation mot alla former av gudsbevis och därmed också mot alla former av naturlig teologi, vänder Aulén till sin fördel. En Gud som kan bevisas är ingen Gud. En sådan Gud tvingas bli beskriven utifrån mänsklig logik. Men i och med det faller allt samman, argumenterar han.

### Problemet förnekas

Vad beträffar naturvetenskap, världsbild och för den delen även filosofi, åtminstone analytisk filosofi, förnekar Aulén problemet. Tron berörs inte av de naturvetenskapliga landvinningarna. Naturvetenskaperna drar inga slutsatser av naturfilosofisk art påstår Aulén och världsbilder av diverse slag har ingenting med trons väsentligheter att göra. Att låsa sig vid de världsbilder bibeln förmedlar vore helt främmande. Tvärtom, och då citerar han Martin Lönnebo och Kerstin Anér, kan de nya världsbilder som nutida forskning bidrar med ställas i trons tjänst.

Inte heller den analytiska filosofin utgjorde något hot. Dess uppgift, analys av det religiösa språket och dess innebörd är tvärtom en legitim och nödvändig uppgift.

### Auléns skrivning kristendomsförsvaret

Aulén tycks i sin framställning i "Dramat och symbolerna" blind för att allt det nya vetande och allt det nya tänkande som följt i dess spår för en bred allmänhet skapat nya bilder av mål och mening. För tycks han omedveten om det faktum att de flesta i den svenska befolkningen när boken skrevs i mitten på 1960-talet emanciperats från sedvanlig kristen tro.

Så är naturligtvis inte fallet. Aulén, som de flesta andra kristusbekännare, var långt ifrån omedveten. Aulén blir obegriplig om man inte förstår hans skrivning som kristendomsförsvaret.



### Försvar kan bli till motattack

I detta försvar kan Aulén gå till motattack. Den Gud han tillber är inget "extramundant metafysiskt väsen som den rationella bevisföringen förutsätter". Religiositet är inte vare sig moralistisk eller legalistisk. Den låter sig inte motiveras rationellt eller egocentriskt. Fa, och det upprepar han oupphörligt i "Dramat och symbolerna", Guds allmakt kan inte beskrivas abstrakt, rationellt. Allmakt är inte det samma som allorsaklighet. Jag citerar:

Säger man t ex att det onda måste ha sitt upphov i Guds vilja eftersom han är allsmäktig och att det på samma gång måste strida mot hans vilja eftersom han är kärlek, har en sådan logiskt motsägelsefull och därför meningslös sats sin primära orsak däri att allmakten lösryckt ur sitt religiösa sammanhang och gjorts till ett abstrakt rationellt begrepp. 220

### Guds kamp mot ondskan

Aulén slår fast; det är ej bibliskt att låta allmakt vara synonymt med allorsaklighet. Bibelns perspektiv är dramatiskt, Guds kamp mot ondskan. Denna kamp gör Aulén till det bibliska huvudmotivet. Hela "Dramat och symbolerna" har sitt centrum i detta tema.

### Det apologetiska sammanhanget uppenbart

När Aulén här lyfter fram Guds kamp mot ondskan som bibelns huvudmotiv står detta för mig i ett apologetiskt sammanhang. Det är som jag ser det en trosutsaga med etisk bärighet, utsagd i en tid när tron tvingas anpassa sig till nya tiders förutsättningar för att behålla sin plats.

### Gud både obegriplig och möjlig att förstå

Jag har fastnat för växelspelet i Auléns framställning. Å ena sidan framstår Gud som per definition obegriplig. Hans allmakt är av annat slag än mänsklig allmakt. Fa är han inte allsmäktig i den meningen att han är den yttersta orsaken till allt ont som sker. Å den andra är Gud så begriplig som det någonsin är möjligt. Guds kamp mot ondskan (dramat) framställs på ett sådant sätt att det kan förstås och gillas av alla.

Auléns tal om symbolernas roll i den kristna tron står i det förståeligas sammanhang. Deras roll är just att göra det annars obegripliga begripligt.

I "Dramat och symbolerna" refererar Aulén Nathan Söderblom och Rudolf Otto som gör det heliga till det för religionen egenartade och Anders Nygren som låter det eviga ha motsvarande funktion. I relation till detta står att Aulén också öppnar för det allmängiltiga i religionen, det i alla sammanhang gällande, det som varje människa genom sin natur är införstådd med. Han talar med emfas om skapelsens lag som beskrivs som intuitivt gripbar av var och envar. Utan att hon behöver tänka på det klappar en människas hjärta för det som är gott.

### Aulén vädjar till förnuftet

Om man jämför med framställningen i "Den allmänliga kristna tron", har Aulén i "Dramat och symbolerna" något lättat på sitt eget grepp. Han låter teologer som han tidigare avgränsat sig från, som exempelvis Bonhoeffer, Brunner, Tillich och Bultmann, framträda som trons försvarare. Bakom ligger att anknytningsytorna mellan Gud och människa betraktas på ett något annat sätt i "Dramat och symbolerna" än i "Den allmänliga kristna tron". Om trons överhöghet över verkligheten betonas i "Den allmänliga kristna tron" är tendensen här den motsatta. Aulén försvarar trons sanning

med argument som känns igen från inomvärldslig argumentation. Han vädjar hårdraget till förnuftet för att locka till tro.

Källor

***Inga skarpa skiljelinjer från en tid till en annan***

*Inga skarpa skiljelinjer i den andliga problematiken från en tid till en annan*

Aulén vill inte gå med på skarpa skiljelinjer gällande andlig problematik under olika epoker. Man får inte lura sig av de skilda terminologierna. 86

Nutidens religiösa fråga är ingalunda så radikalt skild från den gamla frågan om en nådig Gud som man föreställt sig. 88

Synden i betydelsen av en Ondskans demoniska makt aktuell liksom meningslöshetsmotivet. 88

***naturvetenskap, världsbild***

*Naturvetenskaper drar inga slutsatser av naturfilosofisk art*

Naturvetenskapen drar inga slutsatser av naturfilosofisk art. 146

*Analytisk filosofi, analys av det religiösa språket*

Analytisk filosofi, analys av det religiösa språket och dess innebörd. 212 f

*Världsbilden*

Gösta Lindeskog, evangeliet är alldeles oberoende av världsbilden, såväl bibelns som alla andra världsbilder. 145

Kerstin Anér, kontakten med nutidens naturvetenskapliga forskning hjälper oss att få blicken öppnad för bibelns kosmiska perspektiv. 123 f

Lönnebo, naturforskningen bör inordnas i teologien som auktoritet beträffande varat. 124

***Gudsbevisen krossade***

*Gudsbevisen*

Det kosmologiska gudsbeviset. Bl a allorsaklighet, men Gud är inte orsak till allt som sker 129

Gudsbevisen. vad man sökt bevisa är förekomsten av ett tänkt högsta väsen. 128

Moraliska gudsbeviset i Kants tappning ett praktiskt postulat. Gud bestraffar det onda och belönar det goda. Moralism 130

Aulén den naturliga teologien i gammal form kan inte återvända. Dess rationella bevisföring har krossats av filosofin. 126

***Vad Gud och religiositet inte är***

*Gud inget metafysiskt väsen*

Den Gud om vilken det här är fråga är icke ett sådant extramundant metafysiskt väsen som den rationella bevisföringen förutsätter. 77 f

Gud skulle vara ett föremål vid sidan av andra påvisbara föremål, vilket Aulén förnekar. 90

*Vad religiositet inte är*

En moralistisk eller legalistisk religiositet är rationellt orienterad, egocentriskt orienterad. 243

*En enbart lidande Gud vore ingen Gud*

En enbart lidande Gud vore ingen Gud. 281

Faran med den lidande Guden. Jesu kors inte enbart ett martyrkors...+ fara för gudsbilden 280

***Gud inte allmakt i traditionell mening, men han kämpar i traditionell betydelse***

*Guds allmakt kan inte beskrivas abstrakt, rationellt*

Allmakt som ett av kännetecknen på Gud. Ja, om ordet inte uppfattas som ett abstrakt, rationellt allmaktsbegrepp. 176

Den kristna gudsbilden har fördunklats av att allmakt är det samma som, allorsaklighet. 49

Säger man t ex att det onda måste ha sitt upphov i Guds vilja eftersom han är allsmäktig och att det på samma gång måste strida mot hans vilja eftersom han är kärlek, har en sådan logiskt motsägelsefull och därför meningslös sats sin primära orsak däri att allmakten lösryckt ur sitt religiösa sammanhang och gjort still ett abstrakt rationellt begrepp. 220

Bibeltolkningen Allmakt = allorsaklighet ej bibliskt, bibeln har ett dramatiskt perspektiv.

*Gud kämpar*

Gud befinner sig i oavlatlig kamp mot det onda. 49

### **Gud hos Bonhoeffer, Brunner, Tillich och Bultmann**

*Bonhoeffers världsliga tolkning av kristendomen*

Bonhoeffer, i det som vi fattar skall vi finna Gud, inte i det ofattbara. 120

Bonhoeffer, att tolka världsligt betyder att accentuera kristendomens djupa denna-sidighet. 121

Tillämpningen Bonhoeffer, mitt tema är Jesu Kristi anspråk på den myndigblivna världen. 121

Tillämpningen Bonhoeffer, vårt gudsförhållande är ett nytt liv i tillvaro för andra, i del med Jesu liv. 121

*Brunner, Gud det absoluta subjektet*

Brunner jag/dufilosofi jmf M Buber. 159

Brunner, Gud är inte varandet som sådant utan det absoluta subjektet. 159

Brunner, här accentueras Guds aktivitet, den handlande Guden. 159

*Tillich, Gud varandet*

Tillich, Gud varandet såsom sådant. 158

*Bultmanns avmytologisering*

Bultmann frigör den kristna tron från sin förankring i historien. 232

*Existentialistisk filosofin och kontinental teologi*

Till den existentialistiska filosofin har kontinental teologi anknutit sig. 212

### **Den religiösa kategorin**

*Det heliga respektive det eviga som den specifikt religiösa kategorin*

Så har t ex Nathan Söderblom och Rudolf Otto fattat det heliga och Anders Nygren det eviga såsom den specifikt religiösa kategorien. 177

Tron som gudsgemenskap, såsom delaktighet i det som Gud tillhör, en förankring i evighetens värld.

Evighet blir trons karakteristiska kategori... Allt har en eskatologisk karaktär. 97

### **Den naturliga teologin har fallit, skapelsens lag kommit istället**

*Den naturliga teologins fall*

Naturvetenskapen tillhandahåller inte någon naturlig teologi på vars grund sedan teologien skulle kunna bygga upp en överbyggnad. 147

Faran när naturliga teologien föll är universaliteten. Trons Gud inte allas egendom. 132

Tillämpningen Vad som skedde på 16-1700-talet var den naturliga lagens sekularisering i allmängiltiga mänskliga rättigheter. 137

*Skapelsens lag ersätter den naturliga teologin*

Aulén, men det finns en ersättning för den naturliga teologien. 126

Den universella gudsaktiviteten hade varit förbunden med och aktualiserats i tanken på hur Gud alltfört verkar i och genom skapelsens lag. 139

Bibeltolkningen Den lag Kristus avslöjar i all sin radikalitet är icke någon annan än denna skapelsens lag. 290

Det som i bibeln säges om Guds lag och bud innebär inte att det skall vara en högre lag, utan en konkretisering av den enda odelbara lagen. 143

### **Aulén öppnar sig mot det han tidigare vänt ryggen**

I "Dramat och symbolerna" träder Aulén upp till den kristna trons försvar, bland annat genom att vädja till förnuftet. Det gav jag exempel på i föregående avsnitt. Här går jag vidare i samma riktning. Detta genom att visa hur Aulén i "Dramat och symbolerna" öppnar för nya sätt att nalkas tron.

Aulén förstår tron som hängivenhet, som en människas "ultimate concern". Den är som sådan något alldeles för sig, ett Guds ingripande i den mänskliga tillvaron, ett under. Samtidigt har denna tro sina mänskliga sidor. Trons källa bibeln skall läsas historiskt kritiskt. Och trons liv låter han åtminstone delvis bli begripligt med hjälp av för

människor begripliga symboler eller genom att utläggaren av tron anlägger ett dramatiskt perspektiv på Guds ingripanden i världsförloppet.

Till denna öppenhet mot det mänskligt begripliga hör att Aulén öppnar sig för att tala om tro på sätt som han tidigare ställt sig mer eller mindre främmande till. För att visa hur har jag här valt att i huvudsak referera Aulén.

Motvilligt, föreställer jag mig, har Aulén tvingats erkänna en långt gående sekularisering. Vi "lever i en sekulariserad värld där förbindelserna humant/kristet försvagats", skriver han i "Dramat och symbolerna". De kristna har därigenom isolerats från sin omgivning. Inte minst på etikens område har tankeområden frigjorts från sitt beroende av religiösa föreställningar.

Samtidigt observerar han att mystiken spelat en allt större roll bland flera av våra stora nutida författare och att också relationen till Kristus nu och då kan beröras. Hos Dag Hammarskjöld i dennes postumt utgivna "Vägmärken" blir kristusrelationen t o m central.

Anslaget i Dag Hammarskjölds Vägmärken står i mystikens sammanhang. Denna mystik har för Hammarskjölds del fungerat som en hjälp både att förstå och ge uttryck för kristen tro, konstaterar Aulén.

Om mystiken var något som Aulén i "Den allmänliga kristna tron" genomgående förde åt sidan, gäller detta alltså inte längre. I "Dramat och symbolerna" kan i vissa fall det heliga, det som spränger det inomvärldsligas gränser, via metaforer lyftas fram som uttryck för religiositet. Sina exempel hämtar han från främst från Per Lagerqvists författarskap men även från Harry Martinssons Aniara.

Det direkta syftet med detta Auléns tal om mystik liksom om metaforer som beteckning på det heliga och i förlängningen på Gud är som jag förstår det att spränga en ensidigt uppfattad ateism. Gudstro kan ta sig uttryck även i annat än av bibeln påverkade formuleringar. Som det avgörande exemplet på detta citerar han Luther som i Stora katekesen hävdar att "Det varvid du fäster ditt hjärta och varpå du förlitar dig är i verkligheten Gud".

Tillsammans taget har Aulén börjat rucka på den strängt teocentriska utgångspunkt som präglar "Den allmänliga kristna tron". Han kan, något som i "Den allmänliga kristna tron" var honom främmande, nalkas tron nerifrån, det betyder från den egna upplevelsens djup.

Till detta hör också att Aulén med Harry Martinsson i dennes Aniara låter gudstron vara en gåta. Och han återger Per Lagerqvist när denne påstår att gudstron förutsätter allmakt och kärlek för att inte Gud skall framstå som grym. Aulén är dessutom inte sen att påpeka hur diktarnas mystiska gudsupplevelser kan övergå i intet, eller hur nära det ligger att gudsföreställningar kan släckas av den nya världsbilden. Han väjer heller inte för att referera filosofer som påstår att gudsföreställningar strider mot vetenskapen, alternativt hämmar framåtskridandet eller gör människan blind för att hon själv ändå är det högsta väsendet. Denna del av sin framställning kröns av hans exempel på nihilism. Aulén låter Sartre förkunna att gudsföreställningar är lika meningslösa som tillvaron över huvud taget.

Källor

### ***Om sekulariseringen***

*Om sekulariseringen*

Sekularisering den process genom vilken tankeområden inte minst etiska, lösgjorts från sitt beroende av religiösa föreställningar. 118

Vi lever i en sekulariserad värld där förbindelserna humant/kristet försvagats och att denna försvagning leder till isolering. 138

## **Om mystik**

### *Om mystik*

Aulén om mystiken. Mystiken med tiden spelat en allt större roll i diktningen. 70

Aulén Förhållandet till mystiken dialektiskt. Kan accentuera för tron väsentliga ting när det inte går att göra adekvata bestämningar av Guds väsen. Men å andra sidan glida ut i det obestämda. Aulén det alla-ena blir intet. 76

Fehrman, Gullbergs dikter i stor utsträckning präglad av mystik. 66

### *Om mystik förbunden med kristen tro*

Kristusrelationen viktig i kristen mystik. 67

Mystiken betydande roll i Vägmärken. 71

Mystiken hos Hammarskjöld fungerar som en hjälp att förstå och ge uttryck för kristen tro. 72

Aulén Det är obestriddligen riktigt att mystiken varit Hammarskjöld en hjälp både till att på ett nytt sätt förstå och till att ge uttryck för vad kristen tro kom att betyda för honom. 74

Hammarskjöld. Jag begär det orimliga att livet har en mening... I Guds hand har varje stund en mening. 71

## **Mystik som religiös kategori**

### *Metaforer som används vid redovisning av de heliga*

Ahasveros; det som skiljer oss från eller hindrar oss från det heliga det gudomliga "att dricka ur själva källan". 44

Frälsningen sådan den symboliseras av källans levande vatten är en gåva av vilken Ahasverus får del. 48

Ahasveros; tillvaron rymmer i sig något heligt för vilken han vill "böja knä". 39

### *Mystisk/religiös upplevelse med påverkan på mening och livshållning*

Aniara I grunden finns det blott en enda faktor som klart och rent representerar ljuset – det är barmhärtigheten. 59

Aniara lämnar oss inte i tvivel om att guden reagerar intensivt gentemot alla utslag av mänsklig ondska...den lidande guden. 61

Tobias Ahasveros hjälpare; "denne halvt förkomne man som överbevisar Ahasveros om att det finns något som är så betydelsefullt att det är bättre att förlora sitt liv än att mista tron på det". 45

## **Det heliga en religiös kategori**

### *Det heliga en religiös kategori*

Utan att gå in på diskussionen om vad som skall anses vara den specifikt religiösa kategorien... kan vi konstatera att ordet helig för Ahasverus har en klart religiös karaktär. Det heliga är här inte en etisk kvalitet utan just en religiös. 47

Ett religiöst förhållande... mskan är medveten om och kommer i kontakt med något som står över henne själv och över det mänskliga överhuvud, något inför människan – för att tala med Ahasveros själv – böjer knä. 43 f

## **Luthers breddning av gudstro-begreppet. Gud i det som hjärtat är fäst vid**

### *Gud i det som hjärtat är fäst vid*

Luther i Stora katekesen med gillande. "Det varvid du fäster ditt hjärta och varpå du förlitar dig är i verkligheten Gud". 23

Luther med gillande; en människas gud är den makt, som hon förlitar sig på och som bestämmer över henne... 24

Paul Tillich; människans Gud är det varav hon är ultimately concerned. 24

## **Gudstrons men**

### *Gudstro som gåta*

Aniara Detta att Gud lider är det enda vi vet. 63

Aniara. Det sägs åtskilligt både om Gud och Död. Men i denna trio har Gåtan sista ordet. 64

### *Gudstron svår att förena med lidandet och ondskan*

Frågan gäller om det går att förena gudstro med allt det mångfaldiga lidande och alla de utslag av mänsklig grymhet och ondska, varom vår tillvaro i överflöd vittnar. 83

Aniara "Hur svårt att fatta gudens offerlag". 61

*Gudstron förutsätter allmakt och kärlek. Om inte är Gud grym*

Ahasverus; Gud allmakt, allt ont stammar från honom, därför är Gud grym. 49

Ateistiska kritiken. Det finns inga förnuftiga skäl att tro på Gud. Gudstron förutsätter allmakt och kärlek. Men dessa två låter sig ej förenas. 35

### ***Mystisk gudsupplevelse som övergår i intet***

*Mystisk gudsupplevelse som övergår i intet*

Aulén Det gudomliga all-ena har en tendens att övergå i ett intet. Gudsforeställningen blir kvalitetslös... men det behöver ej bli så. 71

Gullberg, Medan distansens gud gör sig förnummen i det närvarande, talar och befäller, är "närhetens gud" tyst och oåtkomlig. 67

Gullberg. Gud uppdragsgivaren, fältherren som befäller, "principalen" som ger order. 66

Gullberg. Carl Fehrman skriver om "kanhända" hos Gullberg. "Uttrycket kanhända är inte det religiösa livets formel – ordet ger uttryck åt aningen, men i lika grad åt tvivlet." 65

Aulén om Gullberg när mystiken kommer att spela allt större roll försvinner både guden och Kristus. 70

*Gudsforeställningarna släcks av den nya världsbilden*

Fehrman. I intervju säger Gullberg "Impulser från den nya världsbilden har kanske fört mig till den uppfattning-- att gudarna inte längre reglerar förloppet." 69

### ***Gudstron strider mot vetenskapen***

*Gudsforeställningar strider mot vetenskapen*

Feuerbach, religionen står i strid mot vetenskapen. 29

### ***Gudstron hämmar framåtskridandet***

*Gudstro hämmar framåtskridandet*

Bertrand Russel, kyrkorna har hämmat framåtskridandet. 78

Den kommunistiska ideologin träder i religionens ställe. 26

Kommunismens dröm om idealsamhället, ett stycke idealistisk metafysik. 29

Kommunismens kritik; kyrkorna gjorde gemensam sak med den förtryckande statsmakten... 28

### ***Gudstron gör människan blind för att hon själv är det högsta väsendet***

*Gudsforeställningarna hindrar människan att se att hon är det högsta väsendet*

Feuerbach; mskan är för människan det högsta väsendet. 30

Feuerbach; mskan överför det hon själv skattar högst på ett gudomligt väsen. 30

Generellt; mskan har trätt i Guds ställe. 31

Nietzsche; Den kristna moralen högförräderi mot livet. Dygderna lägger hinder i vägen för den överlägsna människan. 32

### ***Gudsforeställningarna lika meningslösa som tillvaron***

*Gudsforeställningarna meningslösa*

Den nihilistiska hållningen; gudsforeställningarna lika meningslösa som tillvaron överhuvud. 32 f

Frågan om tillvarons meningslöshet aktuell. 84

Sartre; det finns ingen förnuftig världsordning. Tillvaron är meningslös. Mskan fri att handla eftersom hon inte är ställd under ngt överordnat. 33 f

## **Bibeltolkning med uppgift att bestämma trons Gud**

Teologin ansvarig för den övergripande bibeltolkningen

Bibeltolkningen var central för Aulén. Enligt "Dramat och symbolerna" är dess ärende att förmedla bibelns bild av Gud. Viktigare uppgift gives inte.

Ansvaret för uttolkningen lägger han i första hand på teologin. Eller med Auléns egna ord: Teologins uppgift är "att kartlägga och klarlägga den kristna trons mening och innebörd". Denna låter sig å ena sidan finnas i bibeln, å den andra i den kyrkliga traditionsbildningen liksom i nutida vittnesbörd om "den levande och handlande

Guden". För teologin gäller det alltså att bestämma den gudsbild som präglar och bestämmer kristen tro. Den kristne åligger det sedan att ta emot, ta till sig och låta sig uppfyllas av denna bild av Gud, lägger jag som uttolkare av Aulén till. Så uppstår det Aulén benämner "trons gudsrelation" alias tron, som av Aulén betecknas som en levande realitet i nuet. Till problematiken som ligger i detta återkommer jag.

Exegetiken förs åt sidan för teologin. Detta kan man sluta sig till av Auléns påpekande att tron inte enbart återspeglas i den bibliska historien utan i kristenhetens fortsatta historia. Till detta kommer att exegetikens uppgift uttryckligen begränsas till att försöka klarlägga "vad som verkligen skett" och sedan lägga ut bibelns tolkning av det skedda.

Fritt fram alltså för en vidare uttolkning av den kristna tron än den exegetiken kan prestera, bland annat för Auléns egen, blir min kommentar till detta.

### Auléns bibeltolkning

När Aulén tolkar bibeln i "Dramat och symbolerna" är Gud själva utgångspunkten, en Gud vars verk ständigt fortgår. Och Gud i sin tur förstår han utifrån Kristus, eller som Aulén gärna uttrycker det, utifrån "gudsgärningen i Kristus".

Bibeln, det är såväl Gamla som Nya testamentet. Utan att närmare bestämma varför eller hur relativiserar han till dels Gamla testamentets betydelse. Exempelvis tillåts tro i Nya testamentet leva tillsammans med tvivel, stark tro tillsammans med svag tro och tvivel. Så ej i Gamla testamentet enligt Aulén.

Den i all bibeltolkning aktuella frågan om Guds allmakt brottas även Aulén med, en allmakt som befinner sig på kollisionkurs med Gud som kärlek. Oupphörligen upprepar Aulén att allmaktsbegreppet inte får förstås rationellt inomvärldsligt. Hellre än allmakt talar Aulén om Guds suveränitet. Men svaret på hur denna suveränitet skall ses äger Aulén inte. Den skjuter han fram till den tillkommande världen.

Tron är central i Auléns utläggning, tron som en verklighet i nuet. Men trons nu är inte begränsad i tiden. Nuets verklighet inbegriper såväl "dåets" som framtidens. Eskatologin är inbegripen redan i nuet.

Guds samlade handlande systematiserar Aulén till skapelse, dom och frälsning, där de tre begreppen står i ett dialektiskt förhållande till varandra.

Auléns framställning är genomgående systematiserande, koncentrerad till det i bibeln som han menar kännetecknande. I och med att framställningen är sådan blir det också tydligare vad Aulén skjuter undan. Att Aulén fört den bibliska utväljelsetanken åt sidan är uppenbart. Guds relation till Israel tonas ner för Guds relation till världen. Hur det ena går över i det andra har han inte uppmärksammat.

Aulén betonar att "Guds relation till världen är given i och med livet självt". Och han påstår att "varje begränsning av gudsrelationens universalitet stämplas som helt främmande för kristen tro". Det betyder att han fört åt sidan det bibliska grundmotiv där Israels utväljelse är det centrala motivet. Utväljelsens gåva liksom utväljelsens specifika problematik i de bibliska urkunderna blir till stor del obehandlad i Auléns bibeltolkning.

Den i bibeln förutsatta teocentriciteten däremot går Aulén till botten med. I både biblisk och luthersk anda har Aulén förstått att läsa verkligheten med Guds handlande som utgångspunkt. Eller som han uttrycker det: "I gudsrelationen uppfattas Gud såsom den engagerande och människan såsom den som blir engagerad".

Framför allt, det allt överskuggande i Auléns bibelläsning, är hans inläsning av Kristus. Kristus görs till tolkningsnyckeln före alla andra. Inte så att Aulén systematiskt omtolkar det som uppenbart inte handlar om Kristus. Mera så att han låtsas som om detta andra inte fanns.

I sammanfattning; bibeln i sin helhet omtolkas till ett vittnesbörd om Kristus.

### Aulén läser in Kristus i Guds innersta väsen

Som om inte detta var nog. Viktigare att observera än annat är att Aulén läser in Kristus i Guds innersta väsen. Den Gud som framträder i Bibeln är för Aulén Kristi Gud och den Gud som verkar idag är likaledes Kristi Gud. Allt ges i Kristus, allt bibliskt kanaliseras och omformas i slutändan i honom. Guds verk skulle i Auléns bibeltolkning kunna sammanfattas under rubriken Guds frälsningsgärning i Kristus. I sak blir Kristus ett uttryck för Gud i Auléns framställning.

Det är Gud som handlar i Kristus. Vad Jesus gör är en Guds egen handling. Hela skapelsens upphov, mening och mål avslöjas i den frälsningsgärning som Gud utför i och genom Kristus.

Kritik hade riktats mot Aulén för att han i sin teologi inte låtit Jesu mänsklighet tillräckligt tydligt komma till uttryck. Aulén tog till sig av denna kritik och betonar därför i "Dramat och symbolerna" gång på gång det mänskliga draget i Kristi gärning. Aulén försäkrar för att det i hans teologi inte är fråga om någon som helst inskränkning i synen på Kristi sanna mänsklighet.

När han sedan skall verifiera detta med exempel kopplar han undantagslöst det mänskliga hos Jesus till det gudomliga hos honom. Och lika undantagslöst är det Gudsgärningen i Kristus som blir det betydelsebärande. Aulén låter till och med Kristus äga del i Guds makt.

Med Kristus för ögonen förkunnar Aulén att Gud är kärlek och att denna kärlek är agape, Guds utgivande kärlek, vidare att Guds herravälde, liktydigt med Guds rike, är agapes herravälde.

### Betydelsen av Jesu död och uppståndelse

Går man till de sammanhang i "Dramat och symbolerna" där Aulén mera exegetiskt lägger ut sin syn på betydelsen av Jesu död och uppståndelse finner man följande. Jesu liv, död och uppståndelse ser Aulén som en odelbar helhet där uppståndelsen blir till kors skeendets oöverträffade crescendo. Eller som Aulén skriver: "Det unika i Kristi uppståndelses mysterium var inte att en död fått liv, det hade hänt förut men att en nyskapande, revolutionärt förvandlande Guds handling ägt rum".

När Aulén går till Jesu lidande kan han beskriva lidandet som "en självutgivande offerhandling där Jesus tar på sig vredesdomen och där Gud kärleks makt var med i offret". Aulén vet väl att detta är svårsmält tal och han tillägger därför att Kristi försoningshandling måste ha relation till nuet för att bli förståelig.

Guds medverkan i Jesu offer är för Aulén ovillkorlig. Att Gud blev försonad är för Aulén främmande. Det finns heller inget bibliskt stöd för denna tanke, betonar han.

Sammanfattningsvis betraktar Aulén Jesu liv, död och uppståndelse som ett sammanhängande skeende där tonvikten ligger på sista ledet, uppståndelsen. Från uppståndelsen är steget kort till den uppståndnes fortsatta verk genom Anden i kyrkan. Anden ses alltså som Guds i Kristus fortsatta verk och kyrkan görs till redskapet för som Aulén kan kalla "Kristi gränsöverskridande maktutövning".

Auléns framställningar i "Dramat och symbolerna" är som i annat han skrivit sällan neutrala. De ställs gärna mot någonting som representerar det felaktiga. I sina bibelteologiska utläggningar av kors skeendet i "Dramat och symbolerna", vänder han sig mot passionsmystiken. Den stör ut teocentriciteten i korsdramat. Motsatsen, den skolastiska korsteologin kritiserar för att vara rationaliserande. Skuld ställs mot betald skuld på ett rationaliserande sätt, vilket innebär ett förmänskligande av Gud och Guds rätt.



## I Kristus är du förlåten

Vad ville då Aulén lyfta fram i denna sin systematiserade, närmast katekesliknande nytolkning av bibeln som jag här försökt att tydliggöra? Var syftet att framställa ännu en lära att tävla med alla de andra? Mot detta vänder sig Aulén uttryckligen. Tron får inte förvanskas till lära. I stället var hans huvudangelägenhet det radikala evangeliet. Den Gud som i Kristus möter människan och avslöjar henne som den syndare hon är, säger "kom som du är". Du är i Kristus förlåten och upprättad. Nåden är din frälsning. Det var dit Aulén ville komma med sin bibelutläggning.

### Källor

#### ***Teologins uppgift och historisk kritisk bibelforskning***

##### *Teologins uppgift*

Aulén, föremålet för teologien är tron, gudstron. Det gäller att förstå denna...125

Teologiens uppgift att kartlägga och klarlägga den kristna trons mening och innebörd. 153

Teologiens uppgift kan inte inskränkas till exegetik. Tron har en historia och är en levande realitet i nuet. 222

Teologien begränsad till trons gudsrelation sådan den ter sig i det vittnesbörd tron avlägger om den levande och handlande Guden. 162

Uppgiften är att söka klarlägga vilken gudsbild det är som präglar och bestämmer kristen tro 7

##### *Historisk-kritisk bibelforskning*

Frågan om vad som verkligen skett skärps genom historisk-kritisk bibelforskning som sysslar med detta och analys av bibelns tolkning av det skedda. 107

#### ***Bibeln grundläggande***

##### *Gudsvittnet Bibeln*

Bibeln för kristen tro det grundläggande vittnesbördet om den karaktär som Guds ständigt pågående verksamhet äger. 110

Bibeln kronvittnet om en serie fortlöpande gudsgärningar. 111

... de bibliska skrifterna måste vara grundläggande och riktningsgivande för varje teckning av den kristna gudsbilden. 8

Ingen gudsbild kan göra anspråk på fullödig kristen halt, om den inte verifieras av det vittnesbörd som kristusgärningen avger. 198

##### *Förhållandet Gamla testamentet och Nya*

Förhållandet GT- NT präglat av kontinuitet men också så att det gamla förbundet ersattes av det nya. 186

I GT maktsymboler som uttrycker att Guds maktvilja är upphov både till ont och gott, så ej i NT. 198

I Nya testamentet kan tro och tvivel leva tillsammans och brottas med varandra. Jag tror hjälp min otro. 91

I Nya testamentet talas om stark tro, svag tro, tvivlande tro. 91

##### *Guds handlande, eskatologin alltid inbegripen*

Så snart Gud kommer in i bilden, är det alltid fråga om något eskatologiskt, om något som hör de yttersta tingen till. 115

##### *Guds verk ständigt pågående*

Guds verk ständigt pågående. 100

Guds relation med världen är ett ständigt pågående verk. 133

#### ***Guds suveränitet och handlande***

##### *Guds suveränitet*

Guds suveränitet avslöjas inte till fullo under jordelivets villkor... först i den tillkommande. 176

##### *Guds handlande skapelse, dom, frälsning*

Gud handlar alltid efter samma riktlinjer... icke godtyckligt och sammanhangslöst...Han handlar alltid som frälsningens Gud. 110

De gudsgärningar genom vilka Gud gör sig förnummen...skapelse, dom, frälsning. 101  
Skapelse, dom frälsning... ett enhetligt gudshandlande, sett under olika aspekter. 104 f  
Dom och frälsning i ett dialektiskt förhållande till varandra. En motsättning och ett oupplösligt samband. 103

#### *Guds handlande relativt världen i stort*

Guds relation med världen är given i och med livet självt. 133

Guds relation till skapelsen är inte partiell utan total. Hans aktivitet är inte inskränkt till de människor som – i tron – blivit medvetna om denna. 104

I själva verket måste varje begränsning av gudsrelationens universalitet stämplas såsom helt främmande för kristen gudstro. 141

Men Guds relation till världen är inte beroende av tron. Den existerar även före tron och oberoende av denna. 133

#### *Gud rycker den troende loss från sig själv*

Allt som hittills sagts om trons karaktär kan sammanfattas i ett enda ord: teocentricitet.

I gudsrelationen uppfattas Gud såsom den engagerande och människan såsom den som blir engagerad. 92

Centrum något annat än det egna jaget. 95

Luther fides rapit nos a nobis et ponit nos extra nos. 95

#### **Guds frälsningsgärning i Kristus**

*Skapelse och frälsning, allt genom Guds frälsningsgärning i Kristus*

Skapelsens upphov, mening och mål avslöjas i den frälsningsgärning Gud utför i och genom Kristus. 305

För kristen gudstro står Kristus i centrum i kontinuiteten av gudsgärningar. 106

Allt vad Jesus gör är en Guds egen handling. 300

Jesus avslöjar lagen i hela dess radikalitet. Han avslöjar också i förkunnelse och gärning evangeliet i hela dess radikalitet. 247

Tron på Kristus är tro på den Gud som handlar och gör sig förnummen genom honom. 96

Kristi livsverk... det ses på en gång såsom ett verk av människan Jesus och som ett Guds eget verk. 112

#### *Kristus förverkligar Guds/agapes herravälde*

Den radikala lagen och det radikala evangeliet – båda sammanfattas däri att Jesus var kommen för att förverkliga agapes herravälde, något som är identiskt med Guds herravälde, Gud rike. 247

Kristus har del i Guds makt. 275

#### *Kristus bestämmer hur Guds bilden skall se ut*

Kristen gudstro. Den handling som Gud utfört genom Kristus har avgörande betydelse... den bestämmer gudsbildens art. 108

Ingen gudsbild kan göra anspråk på fullödlig kristen halt, om den inte verifieras av det vittnesbörd som kristusgärningen avger. 198

#### *Jesu gärning både mänsklig gärning och Guds frälsningsgärning*

Om evangelierna alltså på ett otvetydigt sätt målar bilden av Jesu sanna mänsklighet bär det också klart vittnesbörd om hans unika gudsrelation. 238

Sakligt sett har kyrkans kristologiska bestämningar icke velat säga något annat än det som allredan var sagt i NT. 230

Mskosonsbegreppet Jesu eget... samband mellan Jesu självvittnesbörd om sig själv som människosonen och den apostoliska förkunnelsen. 227 f

Kyrkomötet i Chalcedon. Slår vakt om den bibliska kristusbekännelsens dubbla aspekt på Kristi person. 294

#### **Jesu död och uppståndelse en odelbar helhet**

*Jesu liv, död och uppståndelse en odelbar helhet*

Jesu liv, död och uppståndelse en odelbar helhet. 277

Kors och uppståndelse i NT hör samman. 256

Det unika i Kristi uppståndelses mysterium var inte att en död fått liv, det hade hänt förut men att en nyskapande, revolutionärt förvandlande Guds handling ägt rum. 271

*Lidandet en självutgivande offerhandling där Jesus tar på sig vredesdomen och där Guds kärleks makt var med i offret*

Kristi lidande var en självutgivande offerhandling och därpå att Guds kärleks makt var med i offret. 281  
Jesus bejaktar, tar på sig och utstår den dom, den vredesdom, som den radikala lagen fäller över den mänsklig synden, bär denna börda och utstår den påföljd som detta förde med sig. Han dör i bokstavlig mening för våra synder, dör den förbannelsens död som korsfästelsens innebär. 297

*Kristi försoningshandling måste ha relation till nuet för att bli förståelig*

Talet om att Gud i Kristus försonade världen med sig själv framstår som orealistiskt om denna sanning inte hade relation till nuet. 101

*Gud blev inte försonad*

Det heter aldrig att Gud blivit försonad. 300

Gud utgav sin enfödde son, rätt i ett sammanhang falskt i ett annat. Det är en religiös utsaga ingen teoretisk bestämning. 215

*Jesu verk en fortgående gärning*

Jesu verk en fortgående gärning. 273

Aulén, förvisningens centrum, att Kristus såsom den levande återupptagit och fortsätter sitt helt unika livsverk. 273

### ***Anden och i samband med den ekklesian***

*Anden*

Allt tal om anden är ett konstaterande av att Gud verkar nu. 100

Anden avslöjar evighetshalten i det som skett och det som skett blir en levande verklighet i nuet. 100

*Ekklesian som redskap för Kristi maktutövning*

Ekklesian fungerar som redskap för Kristi gränsöverskridande maktutövning. 275

Kristi aktiva närvaro i sin kyrka är en närvaro i och genom Anden. 283

Men sin makt utövar Kristus i första hand i ekklesian... men Kristi maktutövning är icke exklusivt bunden till ekklesians sfär. 275

Ordet och sakramenten är de redskap med vilka Anden bygger upp Kristi kyrka. 284

### ***Auléns proklamation av Jesu mänsklighet i realiteten***

*Auléns proklamation av Jesu mänsklighet*

Aulén här är inte fråga om någon som helst inskränkning av Kristi sanna mänsklighet. 293

I denna bok (Drama och symbolerna) framträder Jesu mänskliga gärning i klar dager...

Jesu gärning enhetlig men låter sig skärskådas under ett dubbelt perspektiv: som en rent mänsklig gärning och som en Guds frälsningsgärning. referat 11

Om evangelierna alltså på ett otvetydigt sätt målar bilden av Jesu sanna mänsklighet bär det också klart vittnesbörd om hans unika gudsrelation. 238

### ***Auléns kritik av passionsmystik och skolastisk teologi***

*Felaktiga sätt att få grepp om Jesus*

Passionsmystiken... ett försök till samlevande med den lidande Kristus 259

Skolastisk teologi rationaliserar. Exempel försoningsläran 206

### ***Fel ställa Jesus mot Gud***

*Fel ställa Jesus mot Gud*

Fara; evangeliernas Jesus ställs mot gudsbilden där denna domineras av Guds stränghet, hans vrede, hans straffande och dömande. 253

### ***Det radikala evangeliet***

*Det radikala evangeliet*

Det radikala evangeliet förbundet med den radikala lagen. 243

Det radikala evangeliet och den radikala lagen hör ihop 287

Det radikala evangeliets lösenord, kom som du är. 252

Det radikala evangeliet riktar sig mot den fromhet som är bunden i självrättfärdighetens band. 243

## Symbolen för mening och till försvar

### Inledning

Det symboliska språket är trons modersmål, hävdar Aulén. Och den kristna tron är ett drama som förutsätter symboler för att bli möjligt att ta till sig.

För att lättare kunna reda ut vad som föranleder Aulén att påstå detta först en definition av begreppet symbol som jag funnit kongenial med Auléns sätt att bruka ordet.

Därefter ställer jag den hypotetiska frågan om det även kan vara annat än sakskäl som har drivit Aulén att så starkt trycka på symbolens betydelse.

I det därpå följande steget refererar jag Auléns utsagor i "Dramat och symbolerna" om symbolernas plats och betydelse i den kristna tron. Slutligen följer mina bedömningar.

### Om symbolen

*Symbolen är en bild för något fullkomligare än vad bilden bokstavligen synes ge vid handen.* Den definitionen på symbol har jag funnit svara mot Auléns användning av begreppet i "Från dramat till symbolerna".

Vad Aulén påstår om symbolanvändningen, ett sammanfattande referat

För Aulén stod det klart, det symboliska språket var trons modersmål. Främst hans gudsbild drev honom till den slutsatsen. "Gud är inget föremål, gudsbilden kan inte mätas med mänskliga mått eller tecknas efter mänskliga mönster", skriver han. Att Gud inte låter sig mätas efter mänskliga mönster ligger även bakom Gamla testamentets bildförbud. Gud låter sig inte avbildas. Detta förhållande tvingade fram bruket av symboler respektive symboliskt språk vid återgivningen av Gud i bibeln.

Föreställningen att Gud inte låter sig bestämmas utifrån mänskliga begrepp är central för Aulén. Gud kan inte rationellt bestämmas varför det är nödvändigt att använda symboler när man skall tala om Gud.

Det flödar av gudssymboler i bibeln, konstaterar Aulén. Det talas om Gud som kärlek, godhet, nåd, barmhärtighet, trofasthet, rättfärdighet, vrede, makt osv. De symboliska uttrycken är hämtade från såväl naturens som människolivets värld. Aulén markerar att man måste förstå dessa begrepp som symboliska. Detta utifrån att Gud inte kan bestämmas utifrån människomått.

Hur långt Aulén sträcker sig i sin användning av symbolen som förklaringsgrund visas av att han inte väjer för att låta Kristus framstå som en gudssymbol. Kristus är, förkunnar Aulén, de bibliska gudssymbolernas själva brännpunkt. Detta när det om Kristus heter att han är "Guds härlighets återsken".

I bibeln är symbolspråk redskapet före andra när Gud ger sig till känna, betonar Aulén. Bibelns symbolspråk fungerar dock inte upplysande på alla. Tron är förutsättningen för att finna Gud bakom symbolen. Gud är för Aulén alltid trons Gud. I det vardagliga bruket av symboler förutsätter han dock inga inskränkningar i förmågan att förstå symbolen. Till sin hjälp har man sammanhanget.

Aulén förutsätter tre symbolkomplex på ämnet Gud. Det ena behandlar Guds suveränitet, det andra Guds godhet och det tredje Guds vrede.

Påfallande är att Aulén tänjer ut symbolbegreppet. Bland annat placerar han in Jesu liknelser bland det han behandlar som symboler. I det sammanhanget talar om symbolernas symbolspråk. Aulén bestämmer liknelserna som "kampparabler". Med det menar han att liknelserna återspeglar Guds kärlek, en kärlek vars signatur är kamp för att "befria människor från trældom och fientliga makters våld". Aulén beskriver också liknelserna som Jesu vapen i kampen mot fariséernas och de skriftlärdas gudsbild. I liknelsens form "avrationaliserar" och "avmoraliserar" Jesus denna gudsbild.

Även mytologiskt material kan Aulén behandla som symboler. Till det mytologiska räknar han förutom skapelseberättelserna även de eskatologiska visioner som är rikligt förekommande i de sena gammaltestamentliga skrifterna samt f a i Nya testamentet.

I Auléns föreställningsvärld är således de eskatologiska förutsägelseerna om tidens slut och fulländningen symboler. De är symboler som säger "något om gudsrelationens art". Något annat är de inte. I detta yttrande märker man hur Auléns symbolanvändning också drivs av syftet att lägga till rätta. För Aulén är det särskilt angeläget att tron inte låter sig bindas av rådande världsbilder. Dock är Aulén kritisk till Bultmann som i långa stycken läser bibeltexterna som myter. Men han förstår Bultmanns intention att ur myten vinna religiöst innehåll.

#### Auléns symbolanvändning kritiskt betraktad

*Symbolen är en bild för något fullkomligare än vad bilden bokstavligen synes ge vid handen.* Så har jag förstått Aulén. Ytterst är symbolspråket nödvändigt för att förmedla kunskap om Gud.

Till detta först följande kommentar. Att man måste tala i bilder om Gud visste redan bibelns författare. Detta samtidigt som särskilt gudsmännen i Gamla testamentet utmärker sig för sitt konkreta tal. Andligheten i deras tal faller ut ur konkretionen, inte ur bildspråket.

När Gud både i bibeln och annorstädes beskrivs som allsmäktig samtidigt som samme Gud till sitt väsen bestäms som kärlek blir det problematiskt. Det ena går inte att förena med det andra. För Aulén är den problematiken central. Han återkommer till den vid olika tillfällen. Jag kan tänka mig att just problematiken allmakt/kärlek var en av de utlösande faktorerna när symbolen i "Dramat och symbolerna" lyftes upp som ett av denna boks huvudteman.

Auléns lösning är i korthet följande. Både Guds allmakt och hans kärlek måste föras ut ur sitt rationalistiska sammanhang och förstås som symboler för något som står över de mänskliga begreppen.

Men innebär det någon skillnad, invänder jag. Flyttar man inte bara problemet allmakt/kärlek in i mystikens dunkel genom detta förfarande. Det obegripliga förblir fortfarande lika obegripligt.

Aulén vidgar symbolbegreppet och låter Jesu liknelser vara exempel på bibelns symbolspråk. Det Aulén kallar myter likaså. Vad Aulén innefattar i myter framgår av referatet ovan.

Om kriteriet för en symbol är att symbolen är en bild för något fullkomligare än vad bilden ursprungligen synes ge vid handen, låter sig detta göras. Detta särskilt när man tar del av Jesu liknelser. Dessa öppnar onekligen för en fördjupad förståelse av verkligheten.

När däremot Aulén för in det "mytiska" bland det som förutsätter symbolisk tolkning blir det mera tveksamt. Med det mytiska menar han skapelseberättelserna liksom de eskatologiska motiv som genomsyrar de senare skrifterna i Gamla testamentet. Det eskatologiska motivet är dessutom f a ett av huvudmotiven i Nya testamentet. Under

Jesu tid och under tiden därefter tog sig de eskatologiska föreställningarna uttryck i att man allmänt föreställde sig och inväntade denna tidsålders snara slut.

Att här tala om myter som förutsätter symbolisk tolkning tillhör en senare tid. Att Gustaf Aulén tillhörde denna senare tid befinner sig utom allt tvivel. Inte på minsta sätt har Aulén låtit sig påverkas av Jesu och hans samtids heta och konkreta förväntningar om tidens snara slut och hoppet om en ny tidsålder.

När man ser det inser man också att Aulén förutom av saksak hade behov av symbolen för att kunna skapa ordning och sammanhang i sin och andras gudstro. Eller varför inte exempelvis även för

att kunna ge Gud andra egenskaper än de i bibeltexterna förutsatta  
att kunna frita Gud från ansvar  
att bli kvitt det etiskt betänkliga i bibliska utsagor  
att kunna forcera föreställningar som upplevs främmande  
att fördjupa innebörden i bibliska utsagor

källor

***Symboler i vid mening en nödvändighet***

*Det symboliska språket är trons modersmål*

Det symboliska språket är trons modersmål. 151

Det symboliska språket är trons modersmål. Främsta orsak, ***Gud inget föremål.*** 153

Gud kan inte bestämmas och definieras med adekvata termer och begrepp...vi är hänvisade till symbolspråk. 117

Gudsbilden kan inte mätas med mänskliga mått eller tecknas efter mänskliga mönster. 214

***Religiöst innehåll bakom den mytologiska dräkten***

Det gäller att söka avslöja och klarlägga det religiösa innehåll som döljer sig bakom den mytologiska dräkten. 200 f

***Uppgift för teologin att klarlägga symbolernas mening***

*Uppgift för teologin att klarlägga symbolernas mening*

En central uppgift för teologien att klarlägga symbolernas mening. 195

Som en konsekvens av detta blir det en central uppgift för teologin att klarlägga symbolernas mening.

***Gud gör sig i bibeln känd genom symboler***

*Gud gör sig (via bibeln) känd för tron genom symboler*

Symbolerna fungerar som medel i och genom vilka Gud gör sig känd för tron. (talar med, gör sig känd, handlar genom, handlar med )191

Symbolerna är redskap, med vilkas hjälp bibeln tolkar vad som är väsentligt för den gudstro, det gudsförhållande i vilket den är inställd. 8

Symbolernas funktionsmöjlighet beror av meningssammanhanget. 155

***Tre symbolkomplex***

Tre symbolkomplex, 1 Guds suveränitet, 2 Guds godhet, 3 Guds vrede. 196 f

***Jesu liknelser lästa som symboler***

*Liknelserna*

Alla dessa liknelser är, liksom många andra, ett Jesu försvar för sitt handlingssätt. 183

Jesu liknelser kampparabler...Den Guds kärlek som återspeglas i Jesu liknelser... dess signatur är kamp och dess aktion går ut på att befria människor från trældom och fientliga makters våld. 184 f

Jesu parabler kan beskrivas som en avrationalisering och avmoralisering av fariséernas och de skriftlärdas gudsbild. 184

***Mytologiskt (symboliskt) i bibeln***

*Gott om mytologiskt stoff i bibeln*

Aulén Gott om mytologiskt stoff i bibeln. 200

*Mytologiskt/symboliskt, ex skapelseberättelserna, eskatologiska bilder i Upp*

Mytologiska skildringar, ex skapelseberättelserna, eskatologiska bilder i Upp har genomgående symbolisk karaktär. 200

*Mytologiskt om fulländningen*

Bibels mytologiskt utformade skildringar av "fulländningen". Hoppet i dessa springer fram ur tron, är en sida av tron, av gudsrelationen. 202

*Symboler om det eviga livet säger något om gudsrelationens art (inget annat)*

Symboler som målar det eviga livet eller fulländningen såsom seger över det onda är meningsfulla därigenom att de utsäger något om gudsrelationens art – och endast därigenom. 202 f

### ***Bibels bruk av symboler och med symboler besläktade uttryck***

*Inga avbildningar av Gud*

Bibeln vill inte veta av några avbildningar av Gud. 165

*Kärlek gudssymbol, betydelsen utifrån sammanhanget*

Kärlek gudssymbol, betydelsen utifrån sammanhanget. 155

*Symbolisk karaktär i beteckningar av Gud som kärlek, godhet, nåd, barmhärtighet, trofasthet, rättfärdighet, vrede, makt osv.*

Beteckningar om Gud som kärlek, godhet, nåd, barmhärtighet, trofasthet, rättfärdighet, vrede, makt osv. Här av största vikt att den symboliska karaktären bevaras oförkränkt. 174 f

*Bibels symboler från såväl naturens värld som människolivets*

Bibels symboler från naturens värld 167

Bibels symboler hämtade från människolivets värld. 171

*Bibliska gudssymbolernas brännpunkt, Kristus Guds härlighets återsken*

Denna brännpunkt (de bibliska gudssymbolernas) är Kristus, om vilken det i bibeln heter att han är "Guds härlighets återsken". 8 f

### ***Gudstrons bruk av symboler och myter***

*Gudstron talar om Gud i symbolernas språk*

Kristen gudstro talar om Gud i symbolernas språk. 162

*Att gudstrons språk är symboliskt frigör gudstron från växlande föreställningar om universum*

Insikten att gudstrons språk är symboliskt frigör gudstron från att vara bunden vid växlande föreställningar om universum... 146

*Existentialistisk filosofi för att bevara mytens religiösa innehåll*

Bultmann, ... men också intention att bevara mytens religiösa innehåll med hjälp av existentialistisk filosofi. 199

*Bultmann, neg inställning till de bibliska myterna*

Rudolf Bultmann, negativ inställning till de bibliska myterna. Så också i programmets utförande. 199

### ***Symbolisk gudsbild kontra rationalistisk***

*Skillnad rationellt gudsbegrepp och en bibliskt orienterad gudsbild*

Skillnad mellan ett rationellt bestämt gudsbegrepp och en bibliskt orienterad gudsbild. 156

*Skillnad rationellt gudsbegrepp och det gudsbegrepp som växer fram ur bibliska symboler*

Skillnad mellan den gudsbild som växer fram i och genom gudstrons olika gudssymboler och ett förment rationellt gudsbegrepp. 154

*Rationaliserande omtolkning att förvandla religiös symbol till teoretisk bestämning*

Den rationaliserande omtolkningen förvandlar den religiösa symbolen till en adekvat teoretisk bestämning... Den religiösa utsagan beroende av det sammanhang i vilket den står. 214 f

Det symboliska språket gör intensivt motstånd mot att trons utsagor rationaliseras. Bakom finns alltid det fördolda, det outgrundliga 214

## **För tron är verkligheten ett världshistoriskt drama**

I "Dramat och symbolerna" låter Aulén den troende uppfatta verkligheten som ett världshistoriskt drama. I dramats själva centrum ser tron Kristus, också hans liv ett drama, närmast av tron förstått som dramat i det världshistoriska dramat.

Kristi död och uppståndelse blir med trons ögon den utlösande faktorn i hela världsutvecklingen. I Kristus uppenbaras slutligen att Gud är hela världens Gud. Bibelns inriktning på Israel var och är för tron en förberedelse för Guds herravälde över alla folk.

Med trons ögon är kaos den alltid närvarande fienden. Kaos river ner och förgör det av Gud skapade livet. Detta kaos verkar på alla plan och måste därför också bekämpas i alla sammanhang. För tron står Gud i spetsen i denna kamp mot tillvarons destruktiva makter.

Parallellt med denna Guds kamp mot kaos verkar Kristus. Han närmast tydliggör denna kamp. Hans mänskliga gärning var bakom allt yttre en kallelsegärning i kamp mot tillvarons fördärvmakter. Jesus "levde och led i kamp mot hårt motstånd in Guds frälsande makt", skriver Aulén och hans offerseger var ett genombrott i kampen mot fördärvmakterna.

Detta Guds verk har för trons ögon sin fortsättning ända in i nutid. Gud utövar sin makt i kamp mot det gudsfientliga och kontra det demoniskt-destruktiva. Han verkar genom en lag som är förankrad i livet och genom krav som uppbygger inte nedbryter. Parallellt därmed och som ett led i detta Guds verk ser tron i Kristi uppståndelse och Andens närvaro i sin kyrka hur Guds offerkamp äger sin fortsättning i nuet.

Trons människor betraktar utifrån detta sina liv i kampens sammanhang. Tron är för de troende en kämpande tro. Ingen gudstro lever utan kamp. Så långt Aulén.

Min kommentar blir som följer.

### **Guds kamp mot det onda, konsekvenserna**

Aulén förstår Guds verk som ett drama som kan sammanfattas under temat "Guds kamp mot det onda". Detta inte påstått som en allmän sanning utan har tron som sin förutsättning.

Den tro som Aulén förutsätter innebär att livsproblematiken kan sammanfattas i att gott står mot ont, ordning mot kaos och ondskans andemakter.

Tron, vilket i Auléns språkbruk står för den troende, slipper därigenom problemet med en Gud omöjlig att nå, en mångtydig bibel och en svårfångad Jesus. Detta genom att entydigt förstå tillvaron som Guds kamp mot kaos och parallellt med detta som Jesu seger över ondskan.

Samtidigt leder denna tro till att en kristen inte behöver gå under i sin vanda över Gud i en tillvaro som tycks blint styrd av obönhörliga lagar. Hon kan i stället se sig som delaktig i Guds kamp mot kaos. Detta genom att Gudsgärningen i Kristus, Jesu seger över döden, förutsätts äga sin fortsättning i Andens fortsatta verk i och genom tron.

Konsekvenserna av att Aulén ser tillvaron som ett drama blir sammanfattningsvis



att en för människor av idag gåtfull Gud blir nåbar, begriplig och ställd i ett uppbyggligt sammanhang.

att betydelsen av Jesu korsdöd inte behöver fördunklas för den troende av etiskt betänkliga idéer med rötter i Gamla testamentet och i kristen tolkningstradition. Ett streck stryks över tanken om en Gud som kräver försoning.

att dramats två parallella led, Guds kamp mot kaos och Kristi seger över ondska och död leder till slutsatsen att Kristi verk ses som ett Guds verk, närmast som en aspekt av Guds handlande.

att Kristus höjs upp till den gudomliga sfären. Samtidigt döljs människan Jesus.

Källor

**Dramat, Auléns ledmotiv**

*Dramat själva ledmotivet i denna bok*

Detta motiv är också, under namn av det dramatiska perspektivet, själva ledmotivet i den nya boken. 10

**Utkorelsen inställd i det universella dramat**

*Det utkorelsehistoriska inställt i det universella dramat*

I detta universella dramas ram är ett särskilt, mera avgränsat drama inställt, det utkorelsehistoriska, det som rör förbundsfolket Israel. Detta särskilda drama mynnar ut i, och koncentreras och tillspetsas i Kristusdramat. Men detta samtidigt under det universella perspektivet. 223

**Bibeln som drama**

*Bibelns skildringar ett drama*

Det som bibeln skildrar är ett universellt drama. 223

Det som sker i Israel förbereder förverkligandet av Guds herravälde över alla folk. 109

*Kristusdramat en bekännelse till Jesus som Kristus och Herre*

Kristusdramat sådant det tecknas i NT trosvittnesbörd, en bekännelse till Jesus som Kristus och Herre, Kyrios. 225

**Skapelsen och den fortgående skapelsen läst som ett drama**

*Skapelsen sedd som en skapelse kontra kaos*

Skapelse framträder som en skapelse kontra destruktion, kontra kaos. 105

*Det fortgående skaparverket ett drama*

Dramat...ett fortgående skapelseverk. Det karakteriseras av och fungerar såsom en kamp mot de destruktiva krafter, de fördärvmakter som är verksamma i tillvaron. 104

Den skapelsetron fungerar där Gud är given i och med skapelsen som sådan och enligt vilken Gud är den som i kamp med tillvarons destruktiva makter alljämt fortsätter sitt skapelseverk. 139 f

**Jesu gärning liksom hans offerväg och seger, kamp mot tillvarons fördärvmakter**

Jesu mänskliga gärning, kallelsegärning i kamp mot tillvarons fördärvmakter

Kristi mänskliga gärning är den kallelsegärning, som i kamp mot tillvarons fördärvmakter utföres i obruten lydnad mot Gud och i obruten solidaritet med människorna. 295

Jesu offerväg i kamp mot tillvarons fördärvmakter

Jesus gick lidandets offerväg i lydnad mot Gud och i solidaritet med människorna – allt i kamp mot tillvarons fördärvmakter. 297

Jesus lever och lider i kamp mot hårt motstånd in Guds frälsande makt

Men samtidigt lever och lider Jesus i kamp mot hårt motstånd in Guds frälsande makt i världen. Och när detta sker är det i själva verket Gud som i och genom denna mänskliga gärning förverkligar sin frälsnings rådslut. 112

Offersegern ett genombrott i kampen mot fördärvmakterna  
Offersegern en individuell seger... samtidigt ett genombrott i den kamp mot fördärvmakterna som ständigt pågår...Den skapar en ny situation. 113

### ***Dramats fortsättning***

*Gud utövar sin makt i kamp mot det gudsfientliga*

Gud utövar sin makt i kamp mot det gudsfientliga, mot det som står honom emot. 176  
I det gudsdrama i vilket tron icke blott är åskådare utan också medspelare. Kristus intar nyckelpositionen. 116

*Gud kontra det demonisk-destruktiva*

Ytterst är det ju här frågan om något som ligger på botten av all biblisk och kristen evangelieförkunnelse: Gud kontra det demonisk-destruktiva i vår tillvaro 240  
*Lagen/kravet som uppbygger kontra det som nedbryter*  
Lagen förankrad i livet som sådant. Kravet gäller det som uppbygger kontra det som nedbryter. 142

*En kämpande tro*

Tron är under jordelivet alltid en kämpande tro. 91  
... ingen gudstro lever utan kamp. 19

## **Trång i ingången, allmän i tillämpningen**

Bildligt talat är ingången trång i "Dramat och symbolerna". Enbart genom Guds förlåtelse får en människa del av "livsgemenskap och delaktighet i det liv som hör Gud till". Trångt är det också i den meningen att den förutsatta överlåtelsen till Gud skall vara helhjärtad. Det personliga ställningstagandet måste vara den kristnes "ultimate concern". Gudstron förutsätter personligt engagemang, tillit och lydnad. Att leva i tro är att leva i ett odelat beroende av Gud.

Ingången är trång men gåvan är överväldigande generös. Den till Gud vända människan vars enda förtjänst är hennes överlåtelse, ber om förlåtelse. Och Gud ger henne denna villkorlös. För intet får den som blivit förlåten del av det nya livet i hela dess fullhet. Denna förlåtelse är själva kärnan i det Aulén benämner "det radikala evangeliet".

Det nya livet är sedan att leva i Kristi tjänst. Det betyder ett liv som styrs av Livets Andes lag, Kristi lag, en lag som inte innebär trældom utan upplevs som en förmån, en gåva.

Generellt gäller i bibeln att tron har två sidor varav en riktad mot Gud, den andra mot medmänniskan respektive mänskligheten. Så även i Auléns konception. Men om Aulén tydligt kan bestämma relationen till Gud och avgränsa den från allt annat blir han mer allmän i sin karakterisering av en kristens relation till medmänniskan.

Jag listar i förkortad form ett antal exempel som visar detta.

Lydnadsgärningen mot Gud är samtidigt en gärning utförd i solidaritet med mänskligheten.

Gemenskap med Gud yttrar sig i tjänande gärning.

Helgelse tar sig uttryck i handling (hämtat från Hammarskjölds Vägmärken)

Kristusförkunnelsen fungerar i trosgemenskap och tjänande gärningar

Tron innebär kamp mot fördärvmakterna

Kristusförkunnelsen påverkar den personliga umgängelsen mellan människor.

Tron innebär kamp mot fördärvmakterna

Människan fungerar oegennyttigt av egen inre drift genom skapelsens lag

I detalj beskriver Aulén hur gudsrelationen upprättas men han konkretiserar inte livet i tron. Detta eftersom han, vad jag förmodar, inte närmare brottats med det omvälvande i att leva ett kristet liv i ett efterkristet samhälle.

Källor

**Tron som förlåtelse och livsgemenskap med Gud och Kristus**

*Trons gåva, livsgemenskap i det liv som hör Gud till*

Insättande i gemenskapen genom syndernas förlåtelse... syndernas förlåtelse livsgemenskap och delaktighet i det liv som hör Gud till. 286 f

Att stå i Kristi tjänst är icke träldom utan förmån, gåva. Lagen möter då såsom Livets Andes lag, Kristi lag. 291

Tonvikten ligger här på den gemenskap, koinonia, som kommer till stånd. Härigenom förverkligar Kristus, nu som då, det radikala evangeliet. 285

**Tron som beroende av Gud**

*Tron som beroende*

Tron totalt beroende av den makt som tron betecknar med namnet Gud. 93

**Tron som ställningstagande, engagemang, tillit, lydnad**

*Tron, ställningstagande och sedan engagemang, tillit, lydnad*

Aulén, tron har inte sin grund i, uppstår inte genom den vetenskapliga forskningen. Den innebär alltid ett personligt ställningstagande. 125

Gud och relationen med honom är av yttersta vikt, är för mskan hennes ultimate concern. 93

Gudstron existerar och kan endast existera i form av personligt engagemang. 118

Trons engagemang präglas av tillit och lydnad. 93

Trons tillit implicerar lydnad och lydnaden förutsätter tillit. 93

**Lydnad mot Gud, men samtidigt tjänst gentemot mänskligheten**

*Tron relativt omgivningen*

Lydnadsgärningen mot Gud är på samma gång en gärning utförd i solidaritet med mänskligheten. 258

*Tron resulterar i tjänst*

Gemenskapen med honom yttrar sig i tjänande gärning.

*Helgelse genom handling*

Hammarskjöld Vägen till helgelse går i vår tid med nödvändighet genom handling. 73

**Kristusförkunnelsen fungerar i trosgemenskap och tjänande gärningar**

*Trosgemenskap i umgänge och genom tjänst*

Men kristusförkunnelsen fungerar också i en mångfald olika variationer: i den personliga umgängelsen människor emellan, i broderligt samtal (med eller utan biktens form) – inte minst genom tjänande gärningar, som bär vittne om, ”förkunnar” Kristi kraft. 285

**Tron innebär kamp mot fördärvmakterna**

*Tron innebär kamp mot fördärvmakterna.*

...kamp mot de destruktiva krafter, de fördärvmakter som är verksamma i tillvaron. 104

**När tron resulterar i isolering har trons perspektiv förträngts**

*Isolering indikerar trosfel*

Aulén, om teologiens analys av gudstrons innebörd leder till isolering, har trons perspektiv förträngts. 125 f

**Och därtill fungerar skapelsens lag**

*Till ”vor tilvaerelse” hör möjligheten till det goda*

Vor tilvaerelse er allerede moralsk och umoralsk i dens egen muligheder og bliver det ikke først takket vaere principper. Lögstrup 142

### **C Trons verklighet blir för Aulén mindre en utmanande faktor än en trons tjänare. Vittnesbördet saknas**

De båda böckerna "Den allmänneliga kristna tron" och "Dramat och symbolerna" har det gemensamt att de beskriver det som Aulén benämner trons livssyn. I sak mynnar de båda böckerna sedan ut i det som Aulén kallar *trons verklighet* liksom i relationen mellan dessa båda, tro och verklighet.

Problematiken i relationen tro/verklighet är för mig personligen central, något som jag vittnade om i inledningen till denna min studie. I mitt tänkande förutsätter jag att verkligheten genomgående är betingad av tro liksom tro av verkligheten. Samspelet dem emellan är av betydelse både för tron och för verkligheten. Jag har alltså egna synsätt att relatera till när jag tar del av vad Aulén har att säga om just trons verklighet.

Frågan är nu hur detta samspel fungerar för Aulén. Långt ifrån idealt blir mitt sammanfattande svar. Verkligheten, det för människan uppenbara, blir för Aulén mindre en utmanande faktor för tron än en trons tjänare.

I "Den allmänneliga kristna tron" exemplifieras detta av att beskrivningen av verkligheten skjuts undan, bland annat genom att den historiska kritiken ges begränsad betydelse, liksom av att Jesu gudomlighet förutsätts på ett för dennes mänsklighet inskränkande sätt. I "Dramat och symbolerna" kanske tydligast av att teologins sanningar, i förlängningen Auléns egna, segrar över bibeltexternas sanningar, explicit över exegetikens. Detta gäller för även i "Den allmänneliga kristna tron".

I det hela ter sig *trons verklighet* som Aulén förstår den som en skapelse som skall göra tron möjlig och slagkraftig i en ny tid.

Hur är det då med *det allmänneliga* i den tro som Aulén avser att redovisa i de båda böckerna? Också detta allmänneliga ser jag som en Auléns skapelse uppnådd genom valet av källor och av behandlingen av dessa källor. Men viktigare dock att påpeka, något som också Aulén var införstådd med, att den kristna tron mynnar ut i ett budskap och att detta budskap ter sig olika beroende på omständigheterna. En allmännelig kristen tro blir därigenom svårfångad.

Men om inte den grundlärde Gustaf Aulén klarade av den övergripande uppgiften att framställa "Den allmänneliga kristna tron" på ett trovärdigt sätt, vem skall då kunna göra det? Mitt eget svar lyder, ingen. Grundmaterialet bibeln talar för många språk samtidigt och förhållandena bland de kristna ter sig alltför olikartade över tid och rum för att detta skall vara möjligt. För att vara inställningen till livet i biblisk tid så annorlunda vår att det förutsätter en genomgripande nyläsning av texterna för att göra dessa tidsenliga. I och med detta blir det nödvändigt med subjektivt betingade tillrättalägganden, anpassningar och förnytolkningar för att få till det allmänneliga i den kristna tron.

Nu må det för min del vara hur som helst med den saken. Det jag för egen del verkligen beklagar är att Aulén i sina framställningar talar alltför övergripande om trons frukter. Om det kristna livet i praktiken har han bara "stora" ord att säga, aldrig några konkreta exemplifieringar. Men det är om sådana jag behöver höra. Dessa om några vittnar för mig om den trons sanning som är skriven i verkligheten.

För mig prövas den kristna trons lödighet tydligare i dess tillämpning än i dess lärobildning. Tillämpningen avslöjar vad den kristne verkligen sätter sin lit till. Nog tillhör också den kristna läran, liksom den föreställningsvärld som inspirerats av denna

lära, grundelementen i en kristen hållning. Men nydaningskraften ligger i gudsordets möten med samtidens utmaningar.

I detta stycke är trots allt Auléns teologi till viss hjälp. Detta genom att Auléns teologi i grunden är så "framtung." som den är. Tonvikten ligger på det fullbordade frälsningsverket, den uppståndnes fortsatta verk här och nu.

Själv längtar jag efter teologi som mynnar ut i vittnesbörd om trons liv och trons tillämpning. Detta från olika sammanhang, olika tider och från olika sociala och religiösa sammanhang. Tillsammans kan kanske dessa vitt skilda vittnesbörd i slutändan bilda konturerna till något av en allmänlig kristen tro med förankring i verkligheten.

Hur ser jag slutligen övergripande på Auléns försök att gestalta den kristna tron? Ingen kan bortse från att hans framställningar i "Den allmänliga kristna tron" och i "Dramat och symbolerna" ger både kunskap och insikter. Däremot är dessa utläggningar, tvärtemot vad Aulén själv ansåg, ingen objektiv redovisning av vad som faller ut när man betraktar den kristna tron. De registrerar inte något som objektivt kan slås fast och är i den meningen ingen vetenskap. Som jag ser det är de däremot trosvittnesbörd som mer än annat åtminstone tidigare stått i förkunnelsens tjänst. De har mer än annat påverkat särskilt lutherska präster och lutherska teologer i deras försök att i sina sammanhang leva av och förkunna trons sanning i en efterkristen västvärld.

#### **Kap 4 Gustaf Aulén ställd mot Gustaf Aulén. Slutord**

Att låta Björn Skogars översiktliga och samtidigt problemorienterade "Viva vox" ställas mot min något närsynta betraktelse "Trons livssyn" visade sig lyckat. Skogar ger min framställning ett av mig eftersökt sammanhang. Dennes subjektivt betingade beskrivning men för en utmaning av det inledande 1900-talets teologihistoria sätter min studie i ett av mig gillat sammanhang. Dessutom lockar den fram mitt eget "måste", det om tillämpningen som ett centralt och obligatoriskt inslag i all teologi som syftar till att öppna för tro respektive vägleda kristna på deras livsvandring.

I övrigt, glöm att Gustaf Aulén när han skriver tillämpbar teologi är vetenskaplig i betydelsen saklig, tillbörligt distanserad och evidensbaserad. Det är han nämligen inte. Om någon visste Björn Skogar det. Redan titeln på hans avhandling, "Viva vox och den akademiska religionen" visar vad han ansåg. Aulén hörde i sin teologiska produktion hemma bland företrädarna för den akademiska religionen. Och religion är inte vetenskap. Själv närmast frossar jag i exempel på hur Aulén i förment objektivitet ställer till rätta för att få den kristna tron tillämplig i egna och andras ögon. Subjektiviteten skiner igenom i alla de sammanhang. Och sånt är inte vetenskap om med humanistisk vetenskap menas något sakligt, tillbörligt distanserat beskrivande, samtidigt inkännande liksom evidensbaserat. Nu menade förstås Aulén inte att hans teologi var vetenskaplig utifrån min definition. För honom var det vetenskapligt att korrekta återge det som var "ätkristet". Och det menade han sig göra i exempelvis "Den allmänliga kristna tron". Men om det korrekta i Auléns beskrivning av det "ätkristna" är mycket att säga. Kriterier på det som är ätkristet respektive icke ätkristet är det förvisso svårt att enas om för att inte tala om hur svårt det är att navigera rätt, välja och vraka i ett svåröverskådligt material. Auléns metoder att göra detta har jag presenterat ovan men hans är långt ifrån de enda tänkbara.

Glöm även att Björn Skogar i "Viva vox" är helt igenom vetenskaplig, detta trots att hans ämne är teologihistoriskt och dessutom framlagt utanför den teologiska fakulteten. Nog är det nämligen vetenskap att korrekta återge vad andra tycker och sätta detta i sammanhang. Men Skogar nöjer sig inte med detta. För att få liv i sin

framställning måste han ställa frågor till sitt material, med nödvändighet subjektivt betingade frågor som underlättar analysen. Och det gör han förvisso. Men han gör mer än så, han bekänner också. Han bekänner sig till den kristna traditionsbildningen i luthersk efterföljd med centrum i det nyskapande Ordet. Visserligen känner han både sympati och respekt för Gillis P:son Wetter i dennes försök att förstå den kristna tron trots Wetters distanserade anslag och dennes historicism.<sup>7</sup> Detta samtidigt som Skogars själv står närmare historismen i sitt värn om den kristna traditionsbildningen. Till yttermera visso är Skogars bekännelse till den kristna traditionsbildningen inget vid sidan om utan själva styrmedlet i hans avhandling. Utifrån denna sin bekännelse värderar han de teologer han behandlar. Att detta är vetenskapligt, i betydelsen sakligt betingat, lär vara tveksamt.

Själv har jag åtminstone i egna ögon en helt genom vetenskaplig intention i betydelsen att jag försöker vara saklig i mina försök att få grepp om Aulén. Förvisso är jag närmast petnoga i mina ansatser att vara korrekt mot materialet, men trots det är mitt anslag i en avgörande mening subjektivt. Jag kan inte låta bli att läsa Aulén utan att ha min egen tolkningsnyckel, Auléns försvar av kristen tro, påkopplad. Alltid och i alla sammanhang samma tolkningsnyckel. Men om detta är sakligt betingat kan med skäl betvivlas.

Nog om detta. Nu till mitt egentliga ärende. Jag skulle vilja påstå att Aulén i sina teologiska verk förkunnar, dessutom att det är legitimt att förkunna, ja nödvändigt. Att förkunna är att föra fram ett tolkat budskap med centrum i Kristus som visar sin bärighet där det landar. Dess relevans kan avläsas i samtiden alternativt i framtiden.

Utifrån att Aulén är en förkunnare utgick en gång Björn Skogar och utgår idag jag. Det är kvalitén på den förkunnelsen Björn Skogar och jag i slutändan prövar, inte Auléns eventuella vetenskaplighet.

Björn Skogar prövar Auléns förkunnelse utifrån dess funktion att säga det befriande förlåtelseordet i nya tider och för nya människor. Han menar att Gustaf Aulén inte förmådde detta. Han gömde sig i kyrkan med sina religiösa sanningar när Ordet borde vara riktat till alla.

Själv gör jag på ett snarlikt sätt men med annan inriktning. För mig skall teologi förvisso vara beskrivande, men primärt syftar den till att skapa förändring och rörelse. Framför allt skall den förmedla kristen tro funktion. I vår svenska kontext blir teologi idealt livgivande förkunnelse, riktad till de trons utövare som kämpar för att överleva andligt i en sekulariserad värld.

Nog vet jag att Aulén varit betydelsefull, särskilt för präster som behövt reda i en tro som höll på att glida ifrån dem. Men för mig känns det främmande att Auléns två böcker, "Den allmänliga kristna tron" och "Dramat och symbolerna" i dag skulle kunna skapa rörelse i den kristna församlingen. De kan svårligen göra det eftersom dessa böcker speglar en ideal tro utan att denna relateras till församlingens verklighet. Som bekännande kristen menar jag att det är i denna verklighet som den ätkristna halten i Auléns förkunnelse i första hand skall prövas.

---

<sup>7</sup> Skogar 1994, särskilt sidorna 85-98